

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

**SOCIÁLNÍ INTELIGENCE VE VZTAHU
K ŠESTI DIMENZÍM OSOBNOSTI**

SOCIAL INTELLIGENCE IN RELATION
TO THE SIX DIMENSIONS OF PERSONALITY

Diplomová práce

Autor: **Tereza Zášková**

Vedoucí práce: **prof. PhDr. Alena Plhánková, CSc.**

Olomouc

2012

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Sociální inteligence ve vztahu k šesti dimenzím osobnosti“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 28. března 2012

.....

Děkuji paní prof. PhDr. Aleně Plhákové, CSc. za to, že mi umožnila naučit se od ní novým znalostem, dále za odborné vedení diplomové práce a cenné rady a připomínky.

Ráda bych také poděkovala rodině za poskytnutou podporu. V neposlední řadě děkuji všem účastníkům výzkumu, kteří mi věnovali svůj čas a byli ochotni podílet se na našem výzkumu.

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. VYMEZENÍ POJMU SOCIÁLNÍ INTELIGENCE.....	9
1.1 Hlavní komplikace při definování sociální inteligence.....	9
1.2 Definování sociální inteligence a její historický kontext.....	10
1.3 Komparace sociální a emoční inteligence.....	13
1.4 Další typy inteligence.....	16
1.4.1 Kulturní inteligence	16
1.4.2 Machiavelistická inteligence.....	17
1.4.3 Morální inteligence	17
1.4.4 Praktická inteligence.....	18
2. POJETÍ SOCIÁLNÍ INTELIGENCE RONALDA E. RIGGIA.....	19
2.1 Struktura sociálních dovedností podle Riggia.....	19
2.2 Inventář sociálních dovedností – SSI.....	21
3. METODY MĚŘENÍ SOCIÁLNÍ INTELIGENCE	24
3.1 Výkonové metody měření sociální inteligence	25
3.2 Sebeuposuzovací metody měření sociální inteligence	26
4. RYSY OSOBNOSTI	28
4.1 Vymezení rysů osobnosti	28
4.2 Přístupy ke zkoumání osobnostních rysů	30
5. RYSOVÉ MODELY OSOBNOSTI.....	34
5.1 Cattellův model faktorů osobnosti	34
5.2 Eysenckův model faktorů osobnosti	36
5.3 Pětifaktorový model osobnosti.....	37
5.3.1 Vymezení pěti dimenzí osobnosti.....	38
5.3.2 Metody měření pěti dimenzí osobnosti.....	39
5.3.3 Pětifaktorová teorie osobnosti	41
5.3.4 Uplatnění pětifaktorového modelu osobnosti.....	41
5.4 Šestifaktorový model osobnosti	42
5.4.1 Vymezení šesti dimenzí osobnosti ve vztahu k pětifaktorovému řešení	42

5.4.2	Metody měření šesti dimenzí osobnosti.....	44
5.4.3	Uplatnění šestifaktorového modelu osobnosti.....	47
6.	OSOBNOSTNÍ RYSY A SOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ	48
	VÝZKUMNÁ ČÁST	50
7.	VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE, OTÁZKY A HYPOTÉZY	51
7.1	Výzkumný problém.....	51
7.2	Cíle práce	51
7.3	Výzkumné otázky.....	52
7.4	Hypotézy	53
8.	POPIS METODOLOGICKÉHO RÁMCE.....	54
8.1	Diagnostické metody.....	54
8.1.1	Inventář sociálních dovedností (SSI).....	54
8.1.2	Osobnostní inventář HEXACO (HEXACO-PI-R)	56
8.2	Sběr dat.....	57
8.3	Metody zpracování dat	57
9.	VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	59
10.	PREZENTACE, POPIS A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	61
10.1	Výsledky k výzkumným otázkám	61
10.2	Výsledky ověření hypotéz	78
11.	DISKUSE.....	84
12.	ZÁVĚR	94
	SOUHRN	95
	LITERATURA	99
	PŘÍLOHY	106
	SEZNAM PŘÍLOH.....	107

ÚVOD

Pojem sociální inteligence se definuje již od 20. let minulého století, avšak doposud se vědcům nepodařilo jej jednoznačně vymezit. Nejčastěji je sociální inteligence chápána jako schopnost rozumět druhým lidem a jednat efektivně v mezilidských vztazích. Postupem času nabírá tento konstrukt na důležitosti pro možné aplikace v běžném životě jako významná determinanta životní i pracovní úspěšnosti. Poznatky o sociální inteligenci lze uplatnit například pro vedení úspěšné komunikace s druhými lidmi, kdy je potřeba být vnímavý vůči jejich náladám, při respektování společenských pravidel nebo při překonávání obtížných životních situací, kdy je nezbytné umět motivovat sebe popřípadě druhé k dosažení určitého cíle.

Touha člověka po poznání sebe sama se odráží ve snaze zmapovat rysy osobnosti. Moderní pojetí rysových struktur osobnosti líčí rysy jako relativně stabilní a trvalé charakteristiky, které zásadním způsobem ovlivňují prožívání a chování jedince. Jednání člověka je však ovlivněno také dalšími aspekty, například situačním kontextem, aktuálním psychickým stavem nebo také sociálními dovednostmi, které je možné považovat za přímý ukazatel sociální inteligence. Rysy podobně jako sociální dovednosti určují do značné míry to, jak efektivně rozumíme a projevujeme sebe sama a jak vycházíme s druhými lidmi.

V rámci výzkumu nás zajímalo, jak rysy osobnosti v pojetí šestidimenzionálního modelu osobnosti Michaela C. Ashtona a Kibeoma Lee souvisejí s jednotlivými komponentami sociální inteligence vymezenými Ronaldem E. Riggim. U vybraného souboru vysokoškolských studentů jsme se pomocí Osobnostního inventáře HEXACO (HEXACO-PI-R) a Inventáře sociálních dovedností (SSI) pokusili identifikovat strukturu a míru faktorů osobnosti a typický profil sociální inteligence. Dále jsme zjišťovali rozdíly mezi skupinou mužů a žen ve struktuře faktorů osobnosti a v profilu sociální inteligence. V poslední řadě jsme se snažili určit povahu asociací faktorů osobnosti a struktury sociální inteligence u tohoto souboru. Dané téma jsme zvolili proto, že mu v České republice není dosud věnována taková pozornost, jakou by si podle našeho názoru zasloužilo.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ POJMU SOCIÁLNÍ INTELIGENCE

Vymezit pojem sociální inteligence nelze jednoznačně. Historie tohoto konceptu sahá do druhé dekády 20. století a od té doby se jím zabýval značný počet badatelů přinášejících různé pohledy na věc.

V této kapitole se nejprve pokusíme uvést hlavní příčiny způsobující komplikace při definování sociální inteligence. Dále podáme přehled konceptů několika nejvýznamnějších autorů a jejich způsob definování sociální inteligence a popíšeme historické mezníky ve vývoji daného pojetí. Poté provedeme komparaci inteligence sociální a emoční, která se jeví jako příbuzný konstrukt, a nakonec stručně představíme další typy inteligence, u nichž lze v určitých aspektech nalézt podobnost s inteligencí sociální.

1.1 Hlavní komplikace při definování sociální inteligence

Touto problematikou se zabývá celá řada autorů. V naší práci jsme se inspirovali diskusemi několika autorských týmů, které nejčastěji popisují dvě příčiny vyvolávající komplikace při stanovení jasných mezí a charakteristik sociální inteligence (Silvera, Martinussen & Dahl, 2001; Landy, 2005; Frankovský, Štefko & Baumgartner, 2006).

První obtíží při definování sociální inteligence je nedostatek argumentů umožňujících odpovědět na otázku, zda konstrukt sociální inteligence vůbec existuje. Badatelé si častokrát kladou za svůj výzkumný cíl ohraničení sociální inteligence od souvisejících konstruktů, zejména inteligence obecné¹ a v pozdějších letech také inteligence emoční. Vzhledem k tomu, že je emoční inteligence velmi blízkým konceptem inteligence sociální, věnujeme jejich vztahu samostatnou kapitolu 1.3. Nyní se vrátíme k určení odlišnosti sociální inteligence od inteligence obecné. Objevují se studie potvrzující jak samostatnost konstruktů sociální inteligence, tak i propojenost s inteligencí

¹ Inteligencí obecnou míníme inteligenci akademickou, nejčastěji vyjadřovanou inteligenčním kvocientem (IQ). Plhánková (2010) uvádí, že po celé 20. století se mezi experty vedl spor o způsobu nazírání na obecnou inteligenci – zda jde o jednotný rys, nebo je tvořena dílčími schopnostmi. V současnosti převažuje názor příklánějící se k systémovému pojetí inteligence tvořené několika více méně nezávislými složkami, které se uplatňují při řešení různých druhů problémů.

obecnou. Výzkumem podporujícím rozdíly mezi sociální a obecnou inteligencí je například práce Forda a Tisakové (1983), kteří pomocí faktorové analýzy² dospěli k názoru, že sociální inteligence má konvergentní i diskriminační validitu. Naopak ve studii Keatinga (1978) bylo zjištěno, že ze struktury inteligence není možné vyčlenit sociální faktor. Podle Baumgartnera (2009) výsledky studií zřejmě závisí na zvolené metodě měření a na kladeném důrazu na kognitivní či behaviorální složku zkoumaného konceptu.

Druhý problém vzniká při pohledu na jednotlivé definice. Během let definovali vědci sociální inteligenci naprosto odlišnými způsoby (viz kap. 1.2). Část výzkumníků zdůrazňuje kognitivní aspekty (porozumění lidem), jiní se zaměřují na behaviorální stránku (schopnost úspěšně působit na druhé lidi). S tímto problémem také souvisí určení jednotlivých komponent sociální inteligence. Řada autorů popisuje multidimenzionalitu a identifikuje několik složek sociální inteligence, které se však v jednotlivých pojetích opět různí (např. Kosmitzki & John, 1993; Weis & Süss, 2007a).

1.2 Definování sociální inteligence a její historický kontext

Pojem sociální inteligence se v literatuře vyskytuje již od roku 1920, kdy byl navržen a popsán americkým psychologem Edwardem L. Thorndikem v článku Harperova magazínu „Intelligence and its use“. Společně s inteligencí abstraktní a mechanickou vnímal inteligenci sociální jako jednu ze vzájemně propojených, ale odděleně fungujících intelektových schopností nezávisle na abstraktní a mechanické inteligenci. Sociální inteligenci definoval jako schopnost „*rozumět ostatním a moudře jednat v interpersonálních vztazích*“ (Thorndike, 1920, s. 228, cit. Kangová, Dayová & Mearaová, 2007, s. 112). Thorndike ve svém pojetí rozlišil kognitivní a behaviorální prvky sociální inteligence. Kognitivní složka zahrnuje porozumění druhým lidem a druhá složka, behaviorální, zahrnuje schopnost jednat s nimi. Navazující autoři se často zaměřili pouze na jeden ze jmenovaných prvků (Thorndike, 1920, in Ruisel, 2000; in Weis & Süss, 2007a). Přestože Thorndikeovo pojetí vyvolalo zájem u řady badatelů, v první polovině 20.

² Faktorová analýza je statistická metoda zkoumající vztahy mezi mnoha proměnnými popisujícími třídu objektů. Toto velké množství proměnných je redukováno na malý počet faktorů, které jsou zdroji korelací (Reiterová, 2008). Podrobněji o faktorové analýze pojednáváme v kapitole 4.2.

století se daný koncept příliš nerozvíjel, pravděpodobně kvůli nedostatku věrohodných důkazů o samotné existenci tohoto konstruktů.

K průkopníkům v dané oblasti patří bezpochyby také Joy P. Guilford. Ve svém revidovaném strukturálním modelu lidského intelektu publikovaném v díle „The nature of human intelligence“ v roce 1967 navázal na Thorndikea a umožnil tak další rozvoj na poli sociální inteligence. Podle Guilforda (1966; 1967, in Kihlstrom & Cantor, nedat.) existuje sto padesát různých faktorů inteligence kategorizovaných do tří dimenzí (operace, obsahy a produkty), přičemž sociální inteligence je tvořena třiceti z nich (kombinace behaviorálních obsahů ve spojení s prvky operací a produktů). Vyústěním úsilí Guilforda a jeho spolupracovnice Maureen O’Sullivanové je vznik dvou nástrojů měření sociální inteligence, které budou podrobněji popsány v kapitole o metodách měření tohoto konstruktů.

Moderní pohled na sociální inteligenci jako součást vícerozměrného fenoménu inteligence předložil přední výzkumník v 80. letech 20. století Howard Gardner ve své knize „Frames of Mind“³. V teorii rozmanitých inteligencí popisuje personální inteligenci, která má podle něj dvě složky – intrapersonální a interpersonální. Intrapersonální aspekt této formy inteligence definuje jako schopnost najít přístup k vlastnímu citovému životu, interpersonální složka zas naopak člověku umožňuje rozumět druhým lidem a orientovat se v mezilidských vztazích (Gardner, 1999). Z Gardnerovy deskripce složek personální inteligence je zřejmé, že jeho chápání je blízké pojetí emoční a sociální inteligence.

Zajímavou a podnětnou strukturu sociální inteligence z roku 1986 navrhuje profesor vysoké školy Claremont McKenna Ronald E. Riggio (1986; 2010), který tento koncept chápe jako soubor sociálních komunikačních kompetencí na úrovni emoční a sociální. Zahrnuje mezi ně tři emoční a tři sociální dovednosti, které jsou shodné na obou úrovních – vyjadřování, vnímavost a kontrola. Dovednosti emoční úrovně podle Riggia přitom zachycují některé z hlavních komponent konstruktů emoční inteligence známé badatelské dvojice Johna D. Mayera a Petra Saloveye (1990; 1997), kteří považují emoční inteligenci za podmnožinu inteligence sociální. Na základě uvedené struktury sestavil

³ V roce 1999 byla kniha vydána nakladatelstvím Portál pod názvem „Dimenze myšlení“.

Riggio (2007) „Social Skills Inventory“ (SSI)⁴ (v českém překladu Inventář sociálních dovedností), který byl použit ve výzkumné části této diplomové práce.

S poněkud odlišným vymezením konceptu sociální inteligence přichází americký psycholog Daniel Goleman. Goleman (2006) se zaměřuje na popis sociálně inteligentního člověka, kterého charakterizuje jako empatického, altruistického, soucitného a ochotného spolupracovat. Koncem 20. století se koncept sociální a emoční inteligence dostal do povědomí laické veřejnosti zejména díky Golemanovým knihám. Tento veliký popularizátor a propagátor vědeckých poznatků ukázal čtenářům obrovskou důležitost sociální inteligence pro praktický život, zejména pro zvládnutí komunikace, zvládnutí náročných životních situací nebo také pro dosažení pracovního a osobního úspěchu (viz například „Emoční inteligence: Proč může být emoční inteligence důležitější než IQ“ z roku 1997 nebo „Social Intelligence: The New Science of Human Relationships“ z roku 2006).

Mezi české autory zabývající se teoreticky i empiricky pojetím sociální inteligence patří Alena Plháková, která považuje sociální inteligenci za významnou složku implicitních teorií inteligence umožňující lidem regulovat a interpretovat různé sociální situace (1999). Ve svých výzkumech se zabývá mimo jiné osobnostními styly a sociální inteligencí vysokoškolských studentů exaktních a humanitních věd (Dostál & Plháková, 2011).

Významným výzkumníkem v této oblasti je také František Baumgartner z Akademie věd v Brně, který se intenzivně věnuje výzkumné činnosti v oblasti sociální a zejména pak emoční inteligence. Svou prací napomohl ke stále stoupajícímu zájmu o tyto dva konstrukty mezi odbornou veřejností v našich sociokulturních podmínkách. Soustředí se například na tematiku emoční a sociální inteligence zdravotně oslabených a tělesně postižených adolescentů (Karaffová & Baumgartner, 2010).

Z výše uvedených přístupů ke zkoumání pojmu sociální inteligence je zřejmá různorodost v pohledech na tento konstrukt: jednotlivé koncepty předkládají a zdůrazňují odlišné kognitivní dovednosti a také vlastnosti, které by měl sociálně inteligentní člověk mít. V jádru se však všechny definice více či méně shodují v jednom – sociální inteligence je významným ukazatelem kvality interpersonálního kontaktu.

⁴ Originální verze inventáře publikována v roce 2003 s názvem „Social skills inventory manual“ autory R. E. Riggio a D. R. Carney.

1.3 Komparace sociální a emoční inteligence

Často diskutovanou otázkou je vztah emoční a sociální inteligence. Názory na vymezení hranic těchto pojmů se velmi různí. Převážná část autorů se přiklání k uvedení emoční inteligence jakožto složky inteligence sociální. Tito autoři však mnohdy preferují výzkumy zaměřené na emoční inteligenci vzhledem k její snazší uchopitelnosti oproti inteligenci sociální, která zahrnuje příliš mnoho atributů (například Salovey & Mayer, 1990; Mayer & Salovey, 1997).

Druhá skupina autorů tyto dva koncepty považuje za obsahově totožné a ve svých výzkumech se zaměřuje buď na kognitivní, nebo na behaviorální aspekty sociální inteligence. Pravděpodobně nejznámějším představitelem tohoto přístupu je psycholog Reuven Bar-On (2006; 2010), který se ve svých teoriích zaměřuje na behaviorální aspekty a pracuje s modelem emočně-sociální inteligence. Uvádí nejčastěji popisované komponenty v oblasti emočně-sociální inteligence (Bar-On, 2006; Dostál, 2007). Jsou jimi:

1. **Schopnost rozpoznat vlastní emoční stavy, chápat je a umět je projevit.** Tato dimenze je klíčová, tvoří jádro emočně-sociální inteligence, protože je zcela nepostradatelná pro jakoukoli interakci s druhými lidmi.
2. **Schopnost rozpoznat pocity druhých a aplikovat je na sebe sama.** Tato schopnost má charakter kognitivní empatie, spočívá ve způsobilosti vnitřně se distancovat od vlastních postojů, hodnocení a vnímat danou situaci ze zorného úhlu pohledu jiné osoby.
3. **Schopnost regulovat a kontrolovat emoce.** Dimenze projevující se efektivním zvládnutím vlastních emočních stavů.
4. **Schopnost flexibilního přístupu k řešení intrapersonálních a interpersonálních konfliktů.** Člověk mající dobře rozvinutou danou schopnost dokáže reagovat v souladu se stávajícími okolnostmi, brát zřetel na postoje druhých a zvládat neshody v sociální interakci. Lépe se také vyrovnává s konflikty vnitřními.
5. **Schopnost udržet se v dobré náladě a motivovat sebe sama.** Emočně inteligentní lidé dokáží zůstat pozitivně naladěni a nepodlehnout negativním okolním vlivům. Jsou také schopni jít za svým cílem, který si umí sami určit.

V následujícím textu představíme výsledky tří prací autorů zabývajících se strukturou emoční a sociální inteligence a následně se pokusíme provést komparaci těchto

struktur. Pro snazší orientaci odlišíme jednotlivé komponenty uvedených struktur písmeny a, b, c.

Z pečlivého pohledu na výsledky výzkumů společenských věd, počínaje Gardnerem přes Golemana až po Dalea Carnegieho, vyplývá pět klíčových dimenzí sociální inteligence (Albrecht, 2004):

- 1a) Situační radar.** To je schopnost číst situace, chápat sociální kontext, který ovlivňuje chování, a vybírat strategie chování, u nichž existuje největší pravděpodobnost úspěchu.
- 2a) Vystupování.** Vystupování, označované také jako sebe prezentace, je vnější dojem, kterým člověk působí na ostatní, tedy jak ho vnímají. Zahrnuje sebedůvěru, sebeúctu a hrdost.
- 3a) Autentičnost.** Autenticita jako opak předstírání. Jde o způsob chování, který vyvolává dojem, že je člověk upřímný k sobě i k druhým.
- 4a) Srozumitelnost.** To je schopnost jasně se vyjadřovat, efektivně používat jazyk, srozumitelně vysvětlovat pojmy a umět ostatní přesvědčit svými názory.
- 5a) Empatie.** Empatie není jen vnitřní pocit soucítění s druhými nebo ocenění jejich zážitků; v tomto kontextu představuje schopnost vytvářet pocit propojení s druhými, dostat je na stejnou vlnovou délku a vyzvat je, aby byli raději s vámi než proti vám.

Odlišné členění uvádějí Kosmitzki a John (1993), kteří na základě analýzy několika výzkumů popisují sociální inteligenci jako multidimenzionální konstrukt zahrnující následující složky:

- 1b) Vnímavost vůči psychickým stavům a náladám druhých lidí.
- 2b) Schopnost vycházet s jinými lidmi.
- 3b) Chápání norem a pravidel společenského chování.
- 4b) Vhled a citlivost ve složitých sociálních situacích.
- 5b) Dovednost používat manipulativních sociálních technik.
- 6b) Umět motivovat a vést ostatní.
- 7b) Schopnost ovlivňovat druhé.
- 8b) Kognitivní převzetí perspektivy jiných.
- 9b) Schopnost pamatovat si dobře tváře a jména druhých lidí.
- 10b) Sociální adaptabilita.

Podle Mayera a Saloveye (1997) lze emoční inteligenci rozčlenit do čtyř tříd schopností neboli větví v jejich terminologii. Tito autoři publikovali první formální pojetí emoční inteligence v roce 1990 a revidovanou verzi v roce 1997.

- 1c) Vnímání, posuzování a vyjadřování emocí.** V této větvi jde o vstupní procesy, které jsou nezbytnou podmínkou pro následné zpracování emočních informací. Zahrnuje soubor schopností umožňujících identifikovat emoce u sebe i u druhých, rozlišovat mezi jednotlivými emocemi a přesně je projevit. Napomáhá také rozlišit mezi manipulativním a čestným vyjadřováním emocí.
- 2c) Emoční podpora myšlení.** Druhá větev popisuje, jak různé využití emocí pomáhá ke zpracování emočních informací pomocí kognice. Obsahuje rozmanité emoce a druhy nálad, které usnadňují dívat se na věci z různých úhlů pohledu a do značné míry ovlivňují zvolený postoj k problému.
- 3c) Porozumění emocím a jejich interpretace.** Tyto schopnosti umožňují označovat konkrétní emoce, rozumět jejich významu, rozlišovat vztahy a přechody mezi těmito emocemi. Podporují také vhled do komplexních pocitů.
- 4c) Regulace emocí podporující emoční a intelektuální růst.** Poslední větev předpokládá emočně intelektuální růst na základě správné regulace emocí vlastních i emocí druhých lidí. Tato schopnost poskytuje člověku možnost usměrnit pozitivní i negativní emoce tak, aby došlo k jejich správnému zpracování.

Jak se dalo očekávat, složky sociální inteligence se zaměřují více na interpersonální stránku a složky emoční inteligence na stránku intrapersonální. Z výše uvedených členění je však zřejmé, že většina složek emoční inteligence je obsažena mezi složkami inteligence sociální. Složka emoční inteligence **1c) Vnímání, posuzování a vyjadřování emocí** se částečně významově shoduje se složkami **4a) Srozumitelnost** a **1b) Vnímavost vůči psychickým stavům a náladám druhých lidí**. Zaměření schopností v této první složce emoční inteligence je širší než u složek sociální inteligence, proto je překryv významů neúplný. Zajímavé je, že mezi komponentami sociální inteligence se objevuje dovednost používat manipulativních sociálních technik, kdežto v první složce emoční inteligence se popisuje schopnost odhalit manipulativní jednání – obě dovednosti najdou uplatnění v interpersonálním kontaktu, ale u schopnosti odhalit manipulace je akcentováno zapojení psychického procesu vnímání, kdežto u dovednosti použít manipulace se jedná spíše o verbální zdatnost jedince. Další komponentou promítající se u obou typů inteligencí je

složka emoční inteligence **2c) Emoční podpora myšlení**, která svoje zastoupení nachází především ve složce **8b) Kognitivní převzetí perspektivy jiných** a částečně také u složky **5a) Empatie**, se kterou má společnou schopnost pochopení postoje druhých lidí. Komponenta emoční inteligence **3c) Porozumění emocím a jejich interpretace** je zahrnuta ve schopnosti vhledu a citlivosti pro komplexní sociální situace, čili složce **4b)** a také ve schopnosti rozumět sociálnímu kontextu, prezentované složkou **1a)**. Poslední složka emoční inteligence **4c) Regulace emocí podporující emoční a intelektuální růst** svůj ekvivalent u popsaných konceptů sociální inteligence nenachází. Do jisté míry by se daly najít podobnosti se složkou **2a) Vystupování** zaměřenou na způsob osobní prezentace, která je ovlivněná schopností sebekontroly. Ve strukturách sociální inteligence se uvádějí komponenty, které se mezi složkami emoční inteligence neobjevují. Jedná se o schopnosti vycházet s jinými lidmi, ovlivňovat druhé, pamatovat si tváře a jména druhých lidí, dále o správné chápání norem a pravidel společenského chování a autentický způsob chování.

Vzhledem k popsaným podobnostem mezi uvedenými strukturami emoční a sociální inteligence se přikláníme spíše k názoru, že je emoční inteligence významnou součástí inteligence sociální.

1.4 Další typy inteligence

Sociální a emoční inteligenci lze chápat jako jednu z celé řady vzájemně propojených inter- a intrapersonálních schopností. V odborné literatuře lze nalézt také příklady popisu kulturní, machiavelistické, morální a praktické inteligence, které se v určitých aspektech podobají inteligenci sociální.

1.4.1 Kulturní inteligence

Konstrukt kulturní inteligence je poměrně nový, v literatuře se objevuje v posledním desetiletí. Autory bývá nejčastěji definován jako schopnost efektivní interakce v různých kulturách, jinými slovy také jako schopnost umožňující lidem správné chápání a jednání napříč celou řadou kultur. Z daných tvrzení vyplývá, že kulturní inteligence není specifická pro určitou kulturu, nýbrž platí napříč rozmanitými kulturami, a proto nutně zahrnuje

schopnost člověka přizpůsobit se a účinně se adaptovat na různé kulturní situace (Ng & Earley, 2006; Thomas, 2006).

Výsledky výzkumů naznačují, že mezi inteligencí kulturní a sociální existuje vazba. V mínění na určení této vazby se však vědci liší. Převládá názor, že kulturní inteligence je podsouborem inteligence sociální, protože aspekty kulturní inteligence jsou zahrnuty mezi dovednostmi inteligence sociální. Crowne (2009) uvádí, že ovládání kulturních znalostí a efektivní zpracování kulturních informací spadá pod dovednost citlivosti vůči komplexním situacím sociální inteligence.

1.4.2 Machiavelistická inteligence

Jednou ze zmiňovaných složek sociální inteligence je používání manipulativních technik v mezilidském kontaktu. Zařazení této nelichotivé dovednosti do konstruktů sociální inteligence částečně přispělo k odvrácení pozornosti od dalších výzkumů sociální inteligence směrem k inteligenci emoční a k výzkumům zaměřeným čistě na manipulativní způsoby jednání.

Machiavelistická inteligence dostala své pojmenování po známé osobnosti Niccola Machiavelliho, žijícího v 16. století ve Florencii. Tento politik a spisovatel proslul svými myšlenkami⁵ o způsobu získání a udržování moci, která se podle něj má získat bez ohledu na použité prostředky.

Výrost (1998) popisuje takzvaný *Machiavelistický syndrom*, který je charakterizován souborem cynických přesvědčení o lidské povaze vedoucích k manipulativním strategiím a taktikám sociálního chování, zaměřeným na ovládání a ovlivňování druhých ve prospěch dosažení vlastních cílů.

1.4.3 Morální inteligence

Americký psycholog Aaron Hass (1999, in Ruisel, 2000) upozorňuje na existenci inteligence morální, která je podle něj charakteristická schopností morálního počínání a uvažování. Z rozboru výzkumů různých kultur vyplývá, že lze popsat několik všeobecně platných rysů tohoto konstruktů. Mezi tyto rysy patří spravedlnost, zodpovědnost vůči sobě

⁵ Principy udržování moci podle Machiavelliho byly uveřejněny mimo jiné v díle „Vladař“ v roce 1532.

i ostatním, sebeovládání, důstojné jednání (nejen vlastní, ale i ostatních) a smysl pro povinnost. V rámci morálního jednání se uplatňuje analýza, porozumění a také empatie. Autor zdůrazňuje, že motivací k morálnímu konání mohou být tyto dva faktory: uspokojení potřeby sebeúcty a možnost projevit náklonnost k ostatním.

Je zřejmé, že popis morální inteligence podle Hasse zahrnuje některé z repertoáru dovedností sociálně inteligentního člověka – kupříkladu regulaci vlastního chování nebo také empatii.

1.4.4 Praktická inteligence

Praktická inteligence bývá pojímána z různých hledisek. Zaměříme se pouze na popis tohoto druhu inteligence v souvislosti s inteligencí sociální.

Ruisel (2004) vymezuje praktickou inteligenci jako schopnost řešit „špatně“ definované problémy⁶ vyskytující se v každodenním životě, pro které nelze stanovit jednoznačné řešení. Ve svém přístupu se soustřeďuje na chování člověka, které probíhá v souladu s vnějším světem sociálních struktur. Všimá si zejména schopnosti jedince úspěšně řešit problémy v závislosti na momentálních požadavcích a efektivně překonávat komplikace. Dále také zmiňuje schopnost navazovat a udržovat sociální vztahy a v neposlední řadě interpretovat správně úmysly druhých lidí.

Závěrem kapitoly bychom rádi shrnuli a zdůraznili význam sociální inteligence. V současné době už velká část badatelů připouští, že ačkoli je určitá úroveň obecné inteligence bezpochyby potřebná pro úspěšné plnění nároků školského systému u nás i jinde ve světě, tak pro skutečný život po ukončení studií mnohdy nestačí. Na úspěšném budování a udržování vztahů či kariéry se ve značné míře podepisují schopnosti a dovednosti inteligence sociální.

⁶ Ruisel ve své knize popisuje problémy „dobře“ a „špatně“ definované. Problémy „dobře“ vymezené (podle Allena Newella a Herberta Simona) se vyskytují v akademických úlohách, mají jasné zadání a jednoznačně dané řešení, u kterého se nepředpokládají zkušenosti z každodenního života. Naopak problémy „špatně“ definované bývají nejasně zadané a mohou mít větší počet odpovědí, ke kterým lze dospět na základě využití zkušeností všedního života.

2. POJETÍ SOCIÁLNÍ INTELIGENCE RONALDA E. RIGGIA

Vzhledem ke značným potížím při vymezení sociální inteligence, popsaným v předchozím textu, postrádají výzkumníci odrazový můstek pro vytvoření spolehlivé a jednoznačně platné struktury tohoto konstruktů. Ve vědeckých publikacích se i přesto objevují snahy sociální inteligenci strukturovat. Jednou z těchto prací je pojetí sociální inteligence podle Riggia, které tvoří teoretickou základnu pro naši výzkumnou činnost, a proto si zaslouží samostatnou kapitolu.

2.1 Struktura sociálních dovedností podle Riggia

V první kapitole jsme uvedli, že Riggio definuje sociální inteligenci jako soubor sociálních komunikačních dovedností. *Sociální dovednost* (social skill) je v modelu Riggia klíčovým pojmem. Autor se domnívá, že výzkumy sociální inteligence narážejí na obtíže především kvůli komplexnosti daného konceptu, a proto svůj zájem směřuje k sociálním dovednostem, které se zdají být lépe uchopitelné. Tento badatel považuje sociální dovednosti za přímý ukazatel sociální inteligence a tyto dva termíny ve svých teoriích používá zaměnitelně; budeme je pro účely naší práce užívat stejným způsobem.

Pojem sociální dovednost vnesl do povědomí odborné veřejnosti anglický sociální psycholog Michael Argyle (in Nakonečný, 2009) koncem 60. let 20. století. Sociální dovednost nahrazuje také často užívaným termínem *sociální kompetence*⁷. Vztahem sociální kompetence a sociální inteligence se zabývá Nakonečný (2009), který vymezuje sociální kompetence jako klíčový pojem sociální psychologie, styčný s inteligencí v psychologii osobnosti. Vyjadřuje v podstatě existenci specifického, sociálně vztažného jevu označovaného také jako sociální inteligence. Významově není totožný s pojmem obecné inteligence, je zvláštním případem inteligence uplatňujícím se v sociálních interakcích.

⁷ Pojem kompetence bývá definován jako schopnost, způsobilost, kvalifikace či dovednost (Hartl & Hartlová, 2004).

Riggio se ve své studii (1986) pokusil vytvořit všeobecně platnou strukturu několika základních dimenzí sociálních dovedností a následně zformovat sebeposuzovací nástroj k měření těchto dovedností. Práce Riggia vychází z multidisciplinárního výzkumu zaměřeného na rozvoj sociálních a interpersonálních dovedností, neverbální expresivity, vnímavosti a sebekontroly (viz Rosenthal et al., 1979; Snyder, 1979; Friedman et al., 1980; Buck, 1984, in Riggio, 1986).

Na základě výsledků těchto výzkumů identifikoval Riggio (1986) tři základní komunikační dimenze, na kterých postavil celý rámec sociální inteligence. Jsou jimi:

1. přijímání informací,
2. vysílání informací,
3. monitorování nebo regulace sdílení informací.

Oblasti vysílání a přijímání informací jsou zastoupeny dovednostmi *vyjadřování* a *vnímavost* a dimenze zaměřená na regulaci sdílení informací je zastoupena dovedností *kontrola*. Uvedené komunikační dovednosti probíhají na dvou úrovních – verbální, označované také jako *sociální* a neverbální, označované také jako *emoční*. Kombinací těchto dvou úrovní a tří dovedností (vnímání, vyjadřování, kontrola) vzniká šest základních komunikačních dovedností (Riggio & Carney, 2007):

1. **Emoční vyjadřování** (Emotional Expressivity = EE): tato dovednost uplatňující se při neverbální komunikaci umožňuje člověku sdělit emočně zabarvené informace, vyjádřit neverbálně postoje a také přesně vyjádřit prožívané emoční stavy.
2. **Emoční vnímavost** (Emotional Sensitivity = ES): jde o schopnost přijímat a interpretovat neverbální sdělení druhých lidí. Zahrnuje také dovednost jedince přesně dekodovat i velmi jemné neverbální náznaky od ostatních.
3. **Emoční kontrola** (Emotional Control = EC): dovednost monitorovat a regulovat své emoční a neverbální projevy, dále také dovednost skrývat své pocity a umět vyjádřit konkrétní emoce způsobem, kterému budou druzí lidé rozumět.
4. **Sociální vyjadřování** (Social Expressivity = SE): zahrnuje schopnost verbální zdatnosti, dovednost zahájit bez obtíží interpersonální komunikaci a obratnost při vedení a udržování konverzace.
5. **Sociální vnímavost** (Social Sensitivity = SS): dovednost interpretovat verbální sdělení druhých lidí. Pojímá také schopnost pochopit správně pravidla

společenského chování a reflexi vlastního jednání v rámci interpersonálního kontaktu.

- 6. Sociální kontrola** (Social Control = SC): schopnost zvolit vhodný způsob vystupování sebe prezentace v různých sociálních kontextech. Umožňuje taktí, obratné a flexibilní jednání.

Riggio (1986) upozorňuje, že toto členění není zcela vyčerpávající, složky je možné dále rozvíjet. Identifikoval také dimenzi *sociální manipulace*, později ji ale vyřadil z výše uvedených dovedností, protože ji považoval spíše za obecný postoj či orientaci člověka. Lidé používající sociální manipulace v interpersonálním kontaktu věří, že je manipulace nezbytně nutná k ovlivnění výsledku této interakce.

Z pojetí sociálních dovedností Riggia lze vyčlenit dovednosti *emoční dimenze*. Položky na úrovni emoční (emoční vyjadřování, emoční vnímavost a emoční kontrola) jsou do určité míry shodné s konceptem emoční inteligence autorské dvojice Mayera a Saloveye (1997) a také Golemana (1997). Emoční dovednosti z tohoto modelu tak lze považovat za ukazatel *emoční inteligence*. Nicméně je nutné brát zřetel na rozsah konceptů emoční inteligence těchto autorů, které jsou mnohem podrobněji rozpracované.

2.2 Inventář sociálních dovedností – SSI

Vyústěním konceptu sociálních dovedností je vznik „Inventáře sociálních dovedností“ (Social Skills Inventory – SSI). SSI je první sebeposuzovací metodou hojně užívanou pro měření emoční a především sociální inteligence. Zjišťuje úroveň rozvoje sociálních komunikačních dovedností v šesti oblastech korespondujících se složkami sociálních dovedností Riggia (1986; Riggio & Carney, 2007; Riggio, 2010), dále uvádí celkovou úroveň sociální inteligence.

Metoda SSI vznikla na základě výsledků několikaleté studie, během které byla podrobně definována struktura sociálních dovedností. Původně tento nástroj sestával ze sedmi základních škál sociálních dovedností, z nichž každá byla sycena 15 položkami, celkem tedy SSI obsahoval 105 položek. Později byla sedmá škála *sociální manipulace* vyřazena a byla dokončena finální 90položková verze SSI. Riggio (1986) validizoval SSI s použitím Cattellova šestnáctifaktorového dotazníku (Sixteen Personality Factor Questionnaire – 16 PF). Bylo zjištěno, že škály SSI významně korelovaly s různými

osobnostními rysy. Například lidé skórující vysoko na škále emoční vyjadřování byli podle 16 PF společenší, asertivní, bezstarostní, bystří, vynalézaví, podnikaví, chápaví, závislí na skupině, ale také napjatí. Tyto osobnostní charakteristiky těsně souvisejí s obsahem škály emoční vyjadřování, vyjma napětí a pochopení pro druhé lidi. Tuto skutečnost však lze vysvětlit vysokou úrovní emocionality účastníků výzkumu. Naznačené výsledky svědčí o konvergentní validitě SSI jako nástroji měření neverbálních sociálních dovedností. Závěry Riggia podpořily i jiné výzkumy. Zjistil například, že měřením sociálních dovedností lze předpovědět úspěch u pracovních pohovorů nebo také nalézt vůdčí osobnost (Riggio & Reichard, 2008; Riggio & Riggio, 2010).

Vzhledem k sebepopisnému charakteru metody provedl Riggio (1986) také řadu výzkumů na zjištění možného zkreslení odpovědí. Zjistil, že emoční dimenze SSI pravděpodobně sociální desirabilitě vystavená není, s určitou mírou zkreslení se však dá počítat v dimenzi sociální, která se zaměřuje na témata související s dovednostmi v interpersonálním kontaktu – například ohleduplnost vůči druhým lidem. Proto je nutné brát v potaz možné zkreslení výsledků, zejména pokud je SSI součástí testové baterie u výběrového řízení zaměstnanců.

Riggiova metoda představuje velký přínos pro diagnostiku sociální inteligence vzhledem k multidimenzionální povaze tohoto složitého psychologického fenoménu. Z výsledků SSI lze získat strukturovaný vzorec základních sociálních dovedností s možností popisu a interpretace jednotlivých škál, ale také celkové úrovně rozvoje sociálních dovedností. Riggio (1986) uvádí, že jednotlivé složky se mohou vzájemně pozitivně ovlivňovat a vyvíjet. U jedince s rozvinutou schopností dekodovat citově zabarvené výrazy druhých může dojít k růstu v oblasti emočního vyjadřování. Složky se však mohou ovlivňovat také negativním způsobem, například člověk s vysoce nadprůměrnou hladinou emoční kontroly může mít problémy se spontánním vyjadřováním prožívaných emočních stavů. Důležité je, aby byly dovednosti v rovnováze. Výsledky by neměly dosahovat extrémních hodnot ve vztahu k ostatním škálám. Vysoké hodnocení v jedné oblasti a zároveň nízké v jiné může vést k dysfunkčnímu jednání. Například lidé s vysokou úrovní expresivity a zároveň nedostatečně rozvinutou dovedností kontroly mohou sice snadno zpočátku upoutat pozornost, ale časem mohou být vnímáni jako nevychovaní a frivolní. Vyrovnanost mezi jednotlivými dovednostmi zjišťuje *Ekvilibrium index (EI)*, který je možné vypočítat v rámci vyhodnocování testu.

Existuje také zkrácená verze SSI, obsahující 30 položek, která vznikla na popud vědeckých pracovníků žádajících metodu s rychlejším zpracováním. Z původní verze bylo pro každou škálu vybráno pět položek, které dosahovaly optimální obsahové validity. Následně byly tyto položky korelovány s původními škálami o patnácti položkách a výsledky dosahovaly vysoké statistické významnosti. Úprava zkrácené verze SSI pokračovala výzkumem zaměřeným na zjištění vnitřní konzistence. U některých škál byla určena nižší vnitřní konzistence, týká se to zejména škály emoční vyjadřování. Výsledky nejsou nijak překvapivé, protože zachytit pomocí pěti položek celý rozsah jednotlivých škál SSI je velmi obtížné. Z tohoto důvodu je vhodné užívat této zkrácené verze v situaci, kdy se uživatel zajímá pouze o všeobecnou úroveň sociálních dovedností, nikoli o podrobný profil probanda. Výhodné je použití v rámci časově omezených akcí, například při workshopech, kdy se projeví nesporná přednost zkrácené verze SSI – časová nenáročnost (Riggio & Carney, 2007).

Původním účelem SSI bylo výzkumné měření v oblasti sociální interakce u dospělých jedinců, metoda se však velmi rozšířila do mnoha oblastí. V současné době se využívá nejen k výzkumné činnosti, ale také v praktických psychologických disciplínách. Aplikuje se například v rámci výcvikových programů určených pro rozvoj komunikačních dovedností jedinců ve vedoucích a manažerských pozicích, dále bývá součástí testové baterie při výběru zaměstnanců, může být využit v profesním či manželském poradenství, a v neposlední řadě také v psychologii zdraví, kde hrají sociální dovednosti významnou úlohu například při zvládání stresu (Riggio & Carney, 2007).

SSI se stal používanou metodou také v našem prostředí, kde s ním pracovaly například Plháková a Reiterová (2010). Ve svém výzkumu se zabývaly rozdíly mezi osobnostními rysy a sociální inteligencí u studentů psychologie v porovnání se studenty matematiky a informatiky Univerzity Palackého.

Dalšímu popisu metody se budeme věnovat ve výzkumné části této práce.

3. METODY MĚŘENÍ SOCIÁLNÍ INTELIGENCE

Různorodé nazírání na problematiku sociální inteligence se odráží také při sestavování nástrojů měření tohoto konstruktů. Při bližším prozkoumání metod měření sociální inteligence zjišťujeme, že počet kvalitních a dostupných nástrojů je velmi nízký.

Několik autorů (Taylor, 1990; Silvera et al., 2001) uvádí přehled problémů zabraňujících dalšímu rozvoji měření sociální inteligence. První komplikací je časová náročnost a obtížná administrace mnoha metod. Druhým a také nejzávažnějším problémem je, že odlišné typy měření sociální inteligence mezi sebou nijak vysoce nekorelují (například korelace sebeposuzovacích metod měření sociální inteligence a výkonových nástrojů sociální inteligence nedosahují hladiny významnosti). Vysvětlení těchto potíží lze hledat v již několikrát zmíněných neshodách při definování sociální inteligence, nízké reliabilitě některých neverbálních metod měření nebo také v možném zkreslení výsledků u sebeposuzovacích metod.

Zpočátku vycházely metody měření sociální inteligence ze způsobu měření inteligence obecné. Badatelé se zaměřili spíše na výkonové charakteristiky. K zachycení hladiny sociální inteligence se v klinické praxi často využívalo některých subtestů z Wechslerovy intelligenční škály. Nejčastěji využívaným subtestem pro tyto účely bylo „Uspořádání obrázků“, dávající zkoumané osobě za úkol sestavit obrázky tak, aby tvořily nějaký děj zasazený do sociální situace. Neobjevilo se však příliš důkazů potvrzujících možnost aplikace Wechslerova subtestu k určení sociální inteligence. Výsledky výkonových metod naznačují značný překryv mezi inteligencí sociální a obecnou, nepodávají tak jasné důkazy o validitě konstruktů sociální inteligence. Vzhledem k nepřesvědčivým výsledkům výkonových metod měření ustoupil tento způsob testování do pozadí a experti se začali zabývat i dalšími eventualitami měření, především metodami sebepopisnými, které i přes případné projevení sociální desirability poskytují významné validizační kritérium sociální inteligence (Svoboda, 1999; Weis & Süs, 2007a; Baumgartner, Orosová & Výrost, 2008).

S přihlédnutím k dostupné literatuře podáme přehled některých používaných metod měření sociální inteligence. Vasil'ová a Baumgartner (2005) rozdělují nástroje měření do dvou skupin podle způsobu hodnocení na *výkonové* nebo *sebeopisovací metody*. Weisová

a Süß (2007a) přidávají klasifikaci definovanou obsahem zkoumání, který může mít charakter *kognitivních* nebo *behaviorálních* aspektů sociální inteligence. Jelikož se tyto dva klasifikační systémy vzájemně prolínají, pokusíme se v rámci rozdělení výkonových a sebehodnotících metod uvést také příklady nástrojů zaměřených na kognitivní a behaviorální hledisko sociální inteligence.

3.1 Výkonové metody měření sociální inteligence

Do první skupiny se řadí metody založené na výkonových charakteristikách blízkých klasickým inteligenčním testům. Jedná se o testy schopností orientované na úspěch či neúspěch jedince. Patří sem (Vasil'ová & Baumgartner, 2005; Weis & Süß, 2007a):

Washingtonský test sociální inteligence (George Washington Social Intelligence Test – GWIST) z roku 1955, jehož autory jsou Moss, Hunt, Omwake a Woodward. Tento test patří mezi první, avšak dodnes používané metody měření sociální inteligence se zaměřením na porozumění. Jeho revidovaná verze obsahuje následujících pět subškál:

1. Posouzení sociální situace: schopnost najít možná řešení v interpersonálním konfliktu.
2. Paměť na jména a tváře: rozpoznání již dříve prezentovaných fotografií.
3. Pozorování lidského chování: umět odpovědět na otázku týkající se lidského fungování.
4. Rozpoznávání duševních stavů za slovy: vybrat správné duševní stavy nebo emoce z několika uvedených v daném tvrzení.
5. Smysl pro humor: vybrat nejlepší zakončení vtipu.

Šestifaktorový test a Čtyřfaktorový test sociální inteligence (Six factors test and Four factors test of social intelligence), které byly vydány v roce 1966 a 1976 autory Guilfordem a O'Sullivanovou. Tvůrci testy zaměřují spíše na kognitivní než behaviorální aspekty sociální inteligence. V Šestifaktorovém testu se uvádějí tyto dimenze:

1. Poznávání jednotek chování.
2. Poznávání tříd chování.
3. Poznávání souvislostí chování.

4. Poznávání systémů chování.
5. Poznávání změn v chování.
6. Poznávání důsledků chování.

Inventář interpersonálních kompetencí (Interpersonal Competence Inventory – ICI) publikovaný v roce 1990 autorskou dvojicí Stricker a Rock. Technika měření behaviorálního výkonu je založená na hodnocení videozáznamu obsahujícího rozhovor mezi podřízeným a jeho nadřízeným. Probandi jsou instruováni, aby ústně odpovídali podřízenému z pozice nadřízeného. Odpovědi jsou hodnoceny z hlediska účinnosti a originality. Dále mají probandi za úkol písemně popsat proběhlý rozhovor. Kritériem výkonu je přesnost popsání této situace.

3.2 Sebeposuzovací metody měření sociální inteligence

Druhá skupina je tvořena metodami založenými na hodnocení sebe sama popřípadě hodnocení druhými. Tyto nástroje jsou ve výzkumu užívané nejčastěji i přes jejich omezení v podobě potenciálního zkreslení odpovědi probandem. Do této skupiny bychom mohli zařadit také Inventář sociálních dovedností autorů Riggia a Carneyové (viz kap. 2.2). Jinou sebepopisnou metodou je například (Vasil'ová & Baumgartner, 2005; Weis & Süs, 2007a):

Matsonův test hodnocení sociálních způsobilostí dětí (Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters – MESSY) z roku 1983, jehož autory jsou Matson, Rotatori a Helsel. Nástroj hodnotí tyto faktory: nepřiměřená asertivita, vyhybavost, důvěřivost, impulzivita nebo vzdorovitost a stupeň rozvoje sociální způsobilosti.

Posuzovací systém sociálních způsobilostí (Social Skills Rating System – SSRS) vydaný v roce 1990 autory Gresham a Elliott. V rámci systému sociálních způsobilostí se posuzuje především problémové chování, rodičovská podpora, sociální způsobilost a akademické kompetence.

Frekvence aktů chování (Act Frequency Approach – AFA) publikovaná roku 1983 autorskou dvojicí Buss a Craik. Metoda založená na posuzování chování je zaměřená na hodnocení činů, generování činů, posouzení prototypičnosti činů a sebehodnocení případně hodnocení vrstevníků.

Do druhé skupiny můžeme přiřadit také metody umožňující hodnocení ze strany jiných lidí. Tyto metody jsou využívány například ke studiu sociální inteligence dětí. Hodnotiteli jsou pak nejčastěji rodiče, učitelé nebo vrstevníci těchto dětí.

Škála sociálních kompetencí – Verze pro rodiče (Social Competence Scale – Parent Version) vydaná v roce 2003 Corriganem. Jde o nástroj určený k hodnocení prosociální způsobilosti, komunikačních dovedností a také schopnosti emoční regulace.

Sociální inteligence posouzená vrstevníky (Peer-Estimated Social Intelligence – PESI) z roku 1995, autory jsou Björkqvist, Österman a Kaukiainen. Metoda určená k hodnocení sociální flexibility, úspěšnosti při dosahování cílů, percepce druhých a odhadu důsledku chování.

Řešením pro nalezení kvalitní metody měření sociální inteligence by mohly být studie realizované od konce 20. století. Tyto práce usilují o vytvoření výzkumného schématu, které by umožnilo měřit více rysů více metodami. Takové výzkumy využívají výkonových metod měření a stejně tak dat získaných ze sebeposouzení a někdy také posouzení ostatními. Oddělení rysů a metody je umožněno díky konfirmační faktorové analýze. Weisová a Süss (2007b) hovoří o takzvaných „Multitrait-multimethod“ (MTMM). Výsledky takto směřovaných studií poskytují akceptovatelné důkazy o multidimenzionalitě sociální inteligence.

4. RYSY OSOBNOSTI

Pro hlubší porozumění šestifaktorové struktury osobnosti, která spolu se sociální inteligencí představuje hlavní badatelský záměr této práce, se budeme v následujícím textu věnovat základním přístupům k pojetí osobnostních rysů a východiskům v jejich zkoumání.

4.1 Vymezení rysů osobnosti

Při zrodu psychologie osobnosti ve 30. letech 20. století měly rysy neboli vlastnosti osobnosti dominantní postavení především díky významným teoretickým i výzkumným závěrům psychologů Gordona Allporta a Raymonda B. Cattella. V současné době patří problematika rysů osobnosti spolu s genezí a utvářením osobnosti, pojetím temperamentu, self, motivů a inteligence stále mezi hlavní oblasti zájmů psychologie osobnosti (Blatný, 2010a).

Existují tři hlavní přístupy k vymezení pojmu rysu osobnosti (Zuroff, 1986):

1. Rysy jsou skutečné, kauzální subjekty, které odpovídají dosud neznámým neurofyziologickým strukturám. Stoupencem prvního přístupu je zejména Gordon Allport.
2. Opačný názor, že rysy jsou čistě deskriptivního charakteru shrnující minulé chování člověka, avšak nejsou reálné ani kauzální, zastává například David M. Buss a Kenneth H. Craik.
3. Poslední možností je pojetí rysu jako dispozice. Dispozice vytyčuje tendenci projevit se určitou třídou chování v určité třídě situací. K představitelům tohoto přístupu patří Gilbert Ryle.

Z výše uvedených autorů zmíníme Allporta (1937, in Nakonečný, 1995), který sehrál klíčovou úlohu na poli psychologie osobnosti. Vytvořil první ucelenou koncepci osobnostních rysů. Rysy jsou podle něj mentální struktury, jakési neuropsychické dispozice reprezentující v osobnosti „něco“ skutečně existujícího. Co je to „něco“, není

zcela jasné. Allport byl zastáncem idiografického⁸ i nomotetického⁹ přístupu ke studiu osobnosti. Na základě těchto vědeckých přístupů rozlišil osobní a obecné rysy. Osobní rysy vystupují jen u některých lidí v podobě interindividuálních vlastností, kdežto obecné rysy se projevují u každého. Osobní rysy se dále podle rozsahu působnosti člení takto:

- **Kardinální dispozice** – vyskytuje se pouze u nepatrného počtu lidí. Jedná se o dominantní rys, který ovlivňuje celkové chování člověka. Příkladem může být Matka Tereza s převládající altruistickou tendencí.
- **Centrální dispozice** – projevuje se v chování většiny lidí. Jde o několik výrazných charakteristik jedince vystihujících ústřední body jeho běžného chování. Allport uvádí, že se většinou jedná o vlastnosti vylíčené v dobře napsaném doporučujícím dopise.
- **Sekundární dispozice** – také zastoupeny u většiny lidí, ale jsou méně významné a méně soudržné v různých životních situacích. Lze je považovat za doplněk centrálních dispozic (Allport 1961, in Drapela, 1997).

Ve snaze definovat rysy osobnosti nesmíme opomenout Cattella, který usiloval o zkoumání osobnosti pomocí popisu a analýzy vlastností a predikce lidského chování. Cattell chápe osobnostní rys jako abstrakci z konkrétního chování. Každý rys je podle něj souborem odezev, který má v sobě něco jednotícího, co rysu dodává jeho zřetelnou identitu. Cattell dále rozlišil povrchové a pramenné rysy. *Povrchové rysy* lze určit pozorováním zjevného chování, *rysy pramenné* představují zdroje pozorovatelných vlastností chování (1950, in Drapela, 1997).

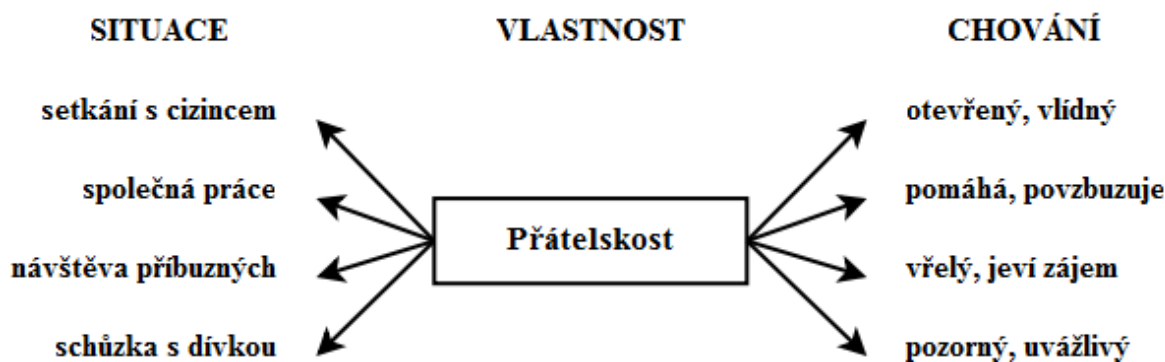
Známý český psycholog Karel Balcar (1983) mluví o osobnostních rysech jako o duševních stavech umožňujících v určité míře předpovědět chování a prožívání lidí v různých situacích. Predikce chování je tím přesnější, čím větším rozsahem informací o tom, jak se v každé dané situaci určité vlastnosti uplatňují, subjekt disponuje.

⁸ Metodologický přístup ve vědě zaměřený na podrobný popis jedince (Hartl & Hartlová, 2004).

⁹ Metodologický přístup ve vědě zaměřený na hledání určitých všeobecných zákonitostí či rysů osobnosti (Hartl & Hartlová, 2004).

Balcar (1983) dále popisuje tři charakteristiky rysů osobnosti znázorněné graficky na obrázku 1:

- 1. Soudržnost projevů vlastnosti v chování a prožívání jedince:** každá vlastnost je určena souborem znaků, které jsou pro danou vlastnost typické a v určité míře se promítají do chování a prožívání člověka.
- 2. Generalizovanost projevů vlastnosti u téhož jedince v různých situacích:** člověk má danou vlastnost po celý život, avšak její projevy jsou ovlivněny aktuální situací, psychickým stavem a vývojovými změnami.
- 3. Univerzálnost výskytu vlastnosti u lidí všeobecně:** většina expertů předpokládá, že každý člověk má určitý stupeň jakékoliv ze základních osobnostních dimenzí.

Obrázek 1. Vlastnosti jako spojující činitel situace a chování (Balcar, 1983)

Závěrem by se dalo konstatovat, že většina autorů považuje rysy osobnosti za vrozenou, relativně ustálenou, koherentní proměnnou, která zásadním způsobem ovlivňuje prožívání a chování subjektu, v závislosti na dané situaci, aktuálním psychickém rozpoložení a vývojovém období, ve kterém se jedinec právě nachází.

4.2 Přístupy ke zkoumání osobnostních rysů

Vědecké zkoumání vlastností osobnosti má poměrně dlouhou historii; začalo již na počátku 20. století. Schulze, Roberts, Zeidner a Matthews (2007) uvádějí, že si badatelé kladli dvě výchozí otázky. Zaprvé, co je podstatou rysů osobnosti, tedy na jakých teoretických základech lze stavět, a zadruhé, kolik různých vlastností je možno rozlišit.

Odpovědi na první otázku našli vědci hned několik. Ve snaze rozpoznat základní procesy odpovědné za individuální rozdíly v osobnostních charakteristikách se pozornost

obrátila na model neurověd odrážející vliv DNA na osobnost. Eysenck (1967, in Schulze et al., 2007) upozorňuje, že rysy jsou řízeny individuálními odlišnostmi ve vzrušivosti klíčových struktur mozku. Z toho plyne, že kupříkladu dimenze extraverte má spojitost s okruhem regulujícím vzrušivost mozkové kůry v reakci na podněty. Hlubší zájem je také věnován kognitivně-psychologickým výkladům osobnostních vlastností, z nichž některé se mohou pojit k individuálním rozdílům ve zpracování a hodnocení událostí a výběru jednání. Tento přístup se uplatňuje zejména v posledních letech.

Na druhou otázku týkající se stanovení počtu základních rysů osobnosti uvádějí výzkumníci různá čísla od dvou po víc než třicet. V posledních letech však dochází k určité názorové shodě na pět primárních faktorů – *extraverte, emocionální stabilita, svědomitost, přívětivost a otevřenost vůči zkušenosti*. Tento názor však není přijímán jako všeobecně platný. Objevují se i jiné významné rysové modely osobnosti (například třífaktorová dimenzionální struktura Hanse J. Eysencka nebo šestifaktorový model autorské dvojice Michaela C. Ashtona a Kibeoma Lee). Jednotlivými rysovými strukturami osobnosti se budeme zabývat v další kapitole. Blatný (2010a) doplňuje, že v současnosti se výzkumy ubírají spíše k otázkám stability a změny rysů v průběhu vývoje člověka.

V rámci výzkumu rysů jsou zakotveny tři hlavní strategie (Buss & Craik, 1985):

- 1. Teoretické odvození:** selekce osobnostních rysů spočívá na teoretických předpokladech. Tento způsob vyžaduje jen málo zpracování a často zohledňuje hypotézy statistické nebo lexikální analýzy.
- 2. Statistická analýza:** reprezentovaná především shlukovou nebo faktorovou analýzou, které slouží k určení primárních osobnostních rysů. Bývá nejčastěji spojována se jmény Raymonda B. Cattela, Hanse J. Eysencka a Joye P. Guilforda.
- 3. Lexikální analýza:** lexikální přístup je založen na předpokladu, že obsah rysu lze stanovit prostřednictvím míry pravděpodobnosti jeho výskytu v přirozeném jazyce. Klíčovými osobnostmi tohoto přístupu je Lewis R. Goldberg nebo autorská dvojice Gordon W. Allport a H. S. Odbert.

Tyto strategie je možné ve výzkumu uplatnit jak jednotlivě, tak kombinovaně. Nejčastěji využívanou kombinací je aplikace lexikální a následně statistické analýzy. Nyní se podíváme blíže na tyto dva přístupy vzhledem k povaze rysových modelů (viz 5. kap.), které z těchto metodik vycházejí.

Lexikální analýza. Hřebíčková (2011) uvádí, že lexikální analýza pomáhá při řešení problémů s vymezením osobnostních rysů prostřednictvím lexikální hypotézy. Lexikální hypotézu poprvé formuloval Galton v roce 1884, dále z ní vycházeli Allport, Cattell nebo Goldberg. Obecná lexikální hypotéza vychází z předpokladu, že nejvýznamnější individuální odlišnosti jsou v přirozeném jazyce kódovány jako jednotlivá slova. Jejím hlavním cílem je identifikovat a vylíčit individuální odlišnosti a následně porozumět vztahům mezi těmito odlišnostmi. Čím jsou jednotlivé rozdíly významnější, tím častěji se uplatňují v každodenní komunikaci a jsou zachyceny jako jednotlivá slova. Dá se také očekávat, že čím jsou tyto odlišnosti význačnější, tím více jazyků bude obsahovat slova pro jejich pojmenování. Podstatou lexikálních studií je tedy nejdříve ze slovníku vybrat slova používaná pro popis osobnosti, redukovat je a pomocí faktorové analýzy vlastnosti utřídit. Obecná lexikální hypotéza se však potýká s určitým omezením. Prvním problémem je to, že osobnostně relevantní slova mají nejen deskriptivní charakter, ale také hodnotící a konotativní. Druhá komplikace vyplývá z časových změn, kterým podléhají názvy pro rysy osobnosti. Vývoj jazyka je taky podmíněn kulturními vlivy.

Faktorová analýza. Podle Hřebíčkové (2011) je faktorová analýza metodou, která má v lexikálních výzkumech osobnosti nenahraditelnou roli. Slouží především k odhalení struktury jednotky skrze určení primárních prvků osobnosti. Na základě klasifikace psychických fenoménů a jejich následném kategorizování a redukování dochází ke stanovení malého počtu základních funkčních jednotek.

Před samotným provedením faktorové analýzy dochází ke stanovení závislosti mezi kvantifikovanými daty. Tato data sledují určité chování měřené několika psychologickými testy na určitém počtu osob. Pokud zjistíme, že spolu dva druhy chování významně korelují, předpokládáme, že mezi nimi lze nalézt nějaký společný faktor, jinými slovy tyto druhy chování jsou prvky téže vlastnosti. Jestliže je korelace mezi těmito druhy chování nevýznamná, dá se usuzovat, že se jedná o projevy dvou různých vlastností. V další fázi je nutné redukovat množství těchto kvantifikovaných dat na menší počet proměnných. K tomuto účelu slouží právě faktorová analýza. Jejím cílem je převést tyto vzájemné vztahy na co nejmenší počet dimenzí neboli faktorů. Faktorováním se tedy získávají faktory, které na sobě mohou být buď závislé (korelují spolu), nebo nezávislé (nekorelují spolu)¹⁰. Faktory navzájem závislé se obvykle nazývají *faktory primární* nebo také faktory

¹⁰ Faktory na sobě závislé jsou také označovány jako šikmé nebo kosé, podle ostrého úhlu, který svírají jejich referenční osy. Referenční osy faktorů na sobě nezávislých, neboli ortogonálních, svírají úhel pravý.

prvního řádu. Dále je možné označit *faktory sekundární* (faktory druhého řádu), které jsou co nejméně závislé na jiných faktorech. Faktory druhého řádu jsou umělé proměnné, protože se získají různými technikami z faktorů prvního řádu. Po ukončení faktorování je úkolem výzkumníka identifikace nalezených faktorů (Hřebíčková, 2011).

Faktorová analýza se však potýká s určitou kritikou. Jednou z výhrad je skutečnost, že prostřednictvím této metody nelze identifikovat jiné osobnostní rysy než ty, které jsou zachyceny ve výzkumném materiálu, což vede ke značnému zjednodušení celého problému zachycení všech rysů osobnosti. Další připomínkou je to, že během procesu faktorování dochází ke ztrátě dat. Jiné kritické námitky jsou zase zaměřeny na psychologickou identifikaci získaných faktorů, konkrétně na způsob, jakým je vyvozován jejich psychologický obsah (Nakonečný, 1995).

Jaký je tedy vztah mezi rysy a faktory? Drapela (1997) uvádí, že rysy lze dále dělit na rysové prvky. Rysové prvky jsou vlastně pramennými rysy či faktory. Faktory se dají definovat jako pramenné rysy s přiřazenou číselnou hodnotou, která vyjadřuje jejich korelaci s jinými faktory.

5. RYSOVÉ MODELY OSOBNOSTI

Úsilí zmapovat osobnost se projevovalo už v 5. století př. n. l., kdy Hippokrates popsal velmi známou typologii osobnosti¹¹ podle druhu převažujících tělesných tekutin. Od té doby se v literatuře objevilo nespočetné množství typologií, které poukazují na touhu člověka po poznání sebe sama. Ani přes veškerou snahu o vytvoření všeobecně platného modelu osobnosti se tento problém nepodařilo doposud jednoznačně vyřešit. V této kapitole se budeme zabývat moderním pojetím rysových struktur osobnosti několika nejvýznamnějších autorů.

5.1 Cattellův model faktorů osobnosti

Cattellův faktorový model osobnosti patří mezi jeden z neznámějších vůbec. Autor vycházel z Allportova a Odbertova (1936) seznamu¹² čítajícího 18 000 osobnostně relevantních anglických slov charakterizujících projevy osobnosti. Ve svých výzkumech, realizovaných ve 40. až 60. letech 20. století, redukoval Cattell nadbytečná synonyma ze seznamu a dospěl ke 171 termínům popisujícím chování pomocí protikladů. Seznam byl však pro faktorovou analýzu stále příliš dlouhý, proto Cattell pokračoval s redukcí slov. Finální verze obsahovala 42 povrchových rysů. Další etapou Cattellovy práce bylo psychometrické šetření, ze kterého vzešla data sestavená do korelačních matic. Tyto korelace byly východiskem pro samotný proces faktorové analýzy, jenž umožnil vyhledat trsy korelací, které jsou podkladem pro identifikaci primárních faktorů (viz tab. 1). Na základě výsledků několika studií vytvořil Cattell osobnostní dotazníkovou metodu „Sixteen Personality Factor Questionnaire“ (16 PF) (v češtině pod názvem Šestnáctifaktorový dotazník) (1957, in Balcar, 1983; in Nakonečný, 1995). Hřebíčková

¹¹ Převládající množství krve určuje reakce typické pro sangvinika; převažující množství hlenu je typické pro flegmatika; dominující černá žluč odpovídá reakcím melancholika a nakonec převládající žlutá žluč je typická pro cholera.

¹² Jedná se o seznam identifikující slova, kterými je možné odlišit chování jednoho člověka od druhého (seznam „názvů rysů“). Autoři slova rozřadili do čtyř skupin: 1. slova popisující osobnostní rysy; 2. slova popisující aktuální aktivity a dočasné stavy mysli; 3. slova vyjadřující úsudky o sociálním chování a charakteru osob nebo o jejich vlivu na jiné; 4. slova metaforická, vysvětlující chování, popisující fyzické kvality a slova vyjadřující schopnosti a talent (Allport & Odbert, 1936; Hřebíčková, 2011).

(2011) upozorňuje, že Cattellův model se setkal s nemalou kritikou. Výtky jsou směřovány k validitě postupu extrakce faktorů a k jejich příliš vysokému počtu.

Tab. 1. Faktory prvního řádu

rezervovaný	otevřený
méně inteligentní	inteligentnější
emočně méně stálý	emočně stabilní
pokorný	sebevědomý
střízlivý	bezstarostný
vynalézavý	svědomitý
plachý	dobrodružný
robustní	jemnocitný
důvěřivý	podezíravý
praktický	tvořivý
bezelstný	vychytralý
klidný	ustaraný
konzervativní	experimentující
kolektivní	soběstačný
nepořádný	disciplinovaný
uvolněný	napjatý

Z primárních faktorů byly pomocí faktorové analýzy odvozeny faktory druhého řádu (viz tab. 2), které jsou obecnějšími, širšími dimenzemi.

Tab. 2. Faktory druhého řádu

extraverze	introverze
úzkostnost	integrace
senzitivita	rozumovost
rezignace	vzdornost
inteligence	mentální tupost

5.2 Eysenckův model faktorů osobnosti

Eysenck staví na přírodovědně orientovaných základech. Nevychází tedy z rysových deskriptorů vybraných ze slovníku, ale z teoretického pojetí nervových procesů I. P. Pavlova. Předmětem jeho zkoumání se staly procesy podmiňování zjišťované objektivními metodami. Eysenck nejprve vytvořil teorii osobnosti, kterou následně empiricky ověřoval a rozpracovával pomocí kontrolovaných experimentů v laboratořích. Na základě svých výzkumů extrahoval Eysenck tyto faktory osobnosti vymezené v pojmech chování a prožívání (Senka, Kováč & Matejčík, 1993; Eysenck, 1955, in Hřebíčková 2011):

1. **Extraverze** (sociabilita, vyhledávání společenských kontaktů, hovornost, vřelost)
2. **Neuroticismus** (utrápenost, úzkostnost, ustaranost, přecitlivělost, náladovost)
3. **Psychoticismus** (samotářství, nezájem o lidi, krutost, neempatičnost, hostilita)

Uvedené charakteristiky dimenzí jsou typické pro jedince skórující vysoko. Eysenck považuje tyto tři dimenze za vzájemně nezávislé faktory. První dvě dimenze se popisují v protipólech (extraverze – introverze; emoční labilita – emoční stabilita). *Psychoticismus* je dimenze, jejíž koncept stojí na předpokladu, že faktor *extraverze-introverze* svého nositele předurčuje k určitému druhu poruchy a dále, že přechod od zdravého stavu jedince ke vzniku psychické poruchy je plynulý. Tuto plynulost má vyjadřovat právě koncept psychoticismu (Eysenck, 1960, in Balcar, 1983).

Pro Eysenckův model se v angličtině zažilo označení *PEN model* podle prvních písmen názvů tří faktorů osobnosti, někdy bývá taky označován jako Giant Three v narážce na Big Five (viz kap. 5.3 Pětifaktorový model osobnosti) (Blatný, 2010b; Hřebíčková, 2011).

Stejně jako Cattell i Eysenck vytvořil metody pro diagnostiku charakteristik obsažených v jeho faktorového modelu osobnosti. Nejznámější a velmi rozšířenou metodou je „Eysenck Personality Inventory“ (EPI) z roku 1964 (v češtině Eysenckův osobnostní dotazník – EOD) (Senka, Kováč & Matejčík, 1993).

Hřebíčková (2011) uvádí, že ačkoli je Eysenckův model výjimečný hloubkou teoretického rozpracování, jeho empirické postupy už tolik promyšlené nejsou. Autor často nepřihlížel ke zjištěním, které byly v protikladu s výsledky jeho práce, zejména k výsledkům týkajícím se počtu faktorů osobnosti.

5.3 Pětifaktorový model osobnosti

Pětifaktorový model osobnosti představuje v současné době jistý konsenzus mezi psychology osobnosti, co se týče počtu a vymezení obsahu faktorů osobnosti. Patří mezi nejrozšířenější celosvětově používané a uznávané modely osobnosti s možností praktického využití díky propracovaným diagnostickým nástrojům měření osobnostních charakteristik. Pětifaktorovému modelu osobnosti věnujeme více prostoru než modelům předchozím, a to nejen pro jeho všeobecné ocenění, ale především proto, že představuje východisko pro šestifaktorový model osobnosti, z kterého vychází naše výzkumná činnost (podrobněji bude popsán v další kapitole).

V rámci výzkumu pětifaktorového modelu osobnosti se uplatňují dva přístupy – lexikální a dispoziční neboli dotazníkový, založený na statistických metodách, především faktorové analýze.

Lexikální přístup ke zkoumání pětifaktorového modelu. Významnou osobností v tomto přístupu je Warren Norman, označován také jako otec pětifaktorové struktury. V roce 1963 faktoroval 20 proměnných vybraných z Cattellova seznamu a získal tak pět faktorů (Surgency, Agreeableness, Conscientiousness, Emotional Stability, Culture). Na základě těchto pěti faktorů vytvořil taxonomii rysových termínů. Norman však v dalším ověřování modelu nepokračoval. Později na konci osmdesátých let navázal na studie Normana Lewis R. Goldberg, kterému se podařilo jednoznačně potvrdit strukturu s pěti faktory, pro které se vžilo označení *Big Five* (v češtině velká pětka) (Hřebíčková, 2010). Lexikální výzkum byl realizován také v České republice, v letech 1992–1995 v AV ČR v Brně (viz Hřebíčková 2011).

Dotazníkový přístup ke zkoumání pětifaktorového modelu. Hřebíčková (2011) uvádí, že v době vývoje NEO inventářů, koncem 70. let, byly stále dominantní modely Cattella a Eysencka. Paul T. Costa a Robert R. McCrae vycházeli ze shlukové analýzy Cattellova dotazníku 16 PF, na základě které identifikovali dimenze *neuroticismus*, *extraverze* a *otevřenost vůči zkušenosti* – ty se pak staly východiskem pro vytvoření a pojmenování¹³ *NEO inventáře*. Goldbergovy lexikální výzkumy sloužily jako vodítko pro vybrání přídatných jmen reprezentujících pětifaktorovou strukturu osobnosti. Spojením výsledků

¹³ NEO inventáře jsou pojmenované podle prvních písmen názvů škál: *Neuroticism*, *Extraversion*, *Openness to experience*. Jako mnemotechnická pomůcka může sloužit také slovo OCEAN (*Openness to experience*, *Conscientiousness*, *Extraversion*, *Agreeableness*, *Neuroticism*), zahrnující všech pět dimenzí.

rozboru práce Goldberga a škál získaných z analýzy Cattellova dotazníku 16 PF sestavili Costa a McCrae posuzovací inventář. Faktorová analýza škál umožnila pětifaktorové řešení, a tudíž byly faktory *přívětivost* a *svědomitost*, původně identifikované většinou v lexikálních studiích, přidány do NEO modelu.

Kritika pětifaktorového modelu osobnosti. Hřebíčková (2010) upozorňuje na skutečnost, že pětifaktorový model osobnosti není přijímán bez výhrad. Námitky se týkají nedostatků faktorové analýzy. Kritiky se vztahují také na počet faktorů, jejichž výsledné množství je podmíněno způsobem výběru osobnostně relevantních slov. Rysovým teoretikům bývá vytýkáno, že se zaměřují pouze na statický obraz osobnosti a opomíjejí dynamiku a možné změny osobnosti.

5.3.1 Vymezení pěti dimenzí osobnosti

Obsahem jednotlivých dimenzí se zabývá například Hřebíčková (viz Hřebíčková & Urbánek, 2001; Hřebíčková, Urbánek & Čermák, 2002; Hřebíčková, 2010; 2011).

Vysokých hodnot v dimenzi *extraverze* dosahují jedinci společenští, sociálně adaptabilní, činorodí, hovorní, sebejistí a optimističtí. Extraverti mají rádi druhé lidi, vzrušení a udržují si veselou mysl. Introverti bývají zdrženliví, nezávislí a samostatní. Ač nepřekypují živostí, nelze o nich říci, že by byli nešťastní nebo pesimističtí.

Druhá dimenze nazvaná *neuroticismus* odpovídá individuálním rozdílům v emocionální stabilitě a labilitě. Na jednom pólu této škály jsou lidé charakterizovaní klidnou a rozvážnou povahou, bývají bezstarostní a ani stresující situace je nevyvedou snadno z míry. Na druhém pólu jsou lidé nestálí, se sklonem k nepřiměřeným emocionálním reakcím. Častěji prožívají negativní emoce – strach, sklíčenost a rozpaky.

Dimenze *přívětivost* postihuje interpersonální chování a tedy vztahy k druhým lidem. Přívětiví lidé mají pro druhé pochopení a porozumění, chovají se laskavě a vlídně. Jsou ochotni pomáhat a jsou přesvědčeni, že ostatní zase budou pomáhat jim. Naopak lidé dosahující nízkých hodnot v této dimenzi se chovají nepřátelsky a egocentricky, mají tendenci znevažovat záměry druhých lidí. Jsou spíše soutěživí než spolupracující.

Další dimenzí velké pětky je *svědomitost*. Podstatou tohoto faktoru je schopnost aktivního plánování, organizování a realizace úkolů. Svědomití jedinci jsou pečliví,

zásadoví, spolehliví, přesní a pořádní, na opačném pólu této dimenze se nachází lidé lhostejní, nedbalí, neprojevující zájem o práci.

Nejvíce diskutovatelnou dimenzí z hlediska interpretace je *otevřenost vůči zkušenosti*, v lexikálních studiích označovaná také jako *intelekt*, *imaginace* nebo *kultura*. Postihuje míru zaujetí pro nové zkušenosti, prožitky a dojmy. Lidé skórující na této škále vysoko mívají bohatou fantazii, zájem o umění, jsou tvořiví, nekonvenční a kultivovaní. Na druhé straně lidé dosahující nízkého skóre mívají sklon ke konzervativním postojům a konvenčnímu chování a preferují známé a osvědčené způsoby.

5.3.2 Metody měření pěti dimenzí osobnosti

Doposud byly autorskou dvojicí Costa a McCrae sestaveny tři verze NEO inventářů. V roce 1985 byl vydán „NEO Personality Inventory (NEO-PI)“. Revidovaná verze „Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R)“ z roku 1992 obsahuje 240 položek, 48 pro každou dimenzi pětifaktorového modelu. Každá z dimenzí je dále členěna do šesti subškál zastoupené osmi položkami (viz tab. 3). V nejnovější verzi „NEO-PI-3“ publikované v roce 2005 došlo k úpravě 48 položek nesrozumitelných určitému počtu respondentů. Dalším nástrojem měření pěti dimenzí osobnosti je například „The Five Factor Personality Inventory (FFPI)“ nebo „The Big Five Questionnaire (BFQ)“, který na rozdíl od jiných metod měření pěti dimenzí osobnosti obsahuje škálu sociální desirability neboli škálu lži. Za zmínku stojí také „The Five Factor-Nonverbal Personality Questionnaire“. Tato metoda je odlišná od všech předchozích. Pět dimenzí osobnosti zjišťuje skrze obrázky komiksového typu, na kterých jsou osoby chovající se specifickým způsobem v určitých situacích. Probandi mají za úkol zhodnotit, do jaké míry je pravděpodobné, že se budou chovat jako hlavní postava na obrázku. Autory této metody je Paunonen a Ashton (Hřebíčková, 2011).

Překlad i validizace NEO inventářů byla v českých podmínkách zahájena brzy po jejich vydání v USA. Do češtiny byla v roce 2002 převedena mimo jiné i verze NEO-PI-R (Hřebíčková, 2010).

Tab. 3. Přehled škál a subškál NEO osobnostního inventáře (NEO-PI-R) (Hřebíčková, 2011)

Značení	Název škály a subškály v češtině	Název škály a subškály v angličtině
N	Neuroticismus	Neuroticism
N1	Úzkostnost	Anxiety
N2	Hněvivost-hostilita	Angry Hostility
N3	Depresivnost	Depression
N4	Rozpačitost	Self-Consciousness
N5	Impulzivnost	Impulsiveness
N6	Zranitelnost	Vulnerability
E	Extraverze	Extraversion
E1	Vřelost	Warmth
E2	Družnost	Gregariousness
E3	Asertivita	Assertiveness
E4	Aktivnost	Activity
E5	Vyhledávání vzrušení	Excitement Seeking
E6	Pozitivní emoce	Positive Emotions
O	Otevřenost vůči zkušenosti	Openness to Experience
O1	Fantazie	Fantasy
O2	Estetické prožívání	Aesthetics
O3	Prožívání	Feelings
O4	Novátorské činnosti	Actions
O5	Ideje	Ideas
O6	Hodnoty	Values
P	Přívětivost	Agreeableness
P1	Důvěra	Trust
P2	Upřímnost	Straightforwardness
P3	Altruismus	Altruism
P4	Poddajnost	Compliance
P5	Skromnost	Modesty
P6	Jemnocit	Tender-Mindedness
S	Svědomitost	Conscientiousness
S1	Způsobilost	Competence
S2	Pořádkumilovnost	Order
S3	Zodpovědnost	Dutifulness
S4	Cílevědomost	Achievement Striving
S5	Disciplinovanost	Self-Discipline
S6	Rozvážnost	Deliberation

5.3.3 Pětifaktorová teorie osobnosti

Na konci 90. let 20. století zobecnili Costa a McCrae poznatky získané aplikováním NEO inventářů ve výzkumech různých zemí světa. Pětifaktorová teorie osobnosti (PFT) je založena na předpokladech, že lidská přirozenost je poznatelná (osobnost se může stát předmětem badatelského zkoumání), racionální (lidé mohou rozumět sami sobě i okolí), variabilní (projevuje se individuálními rozdíly jedinců) a aktivní (člověk je aktivním tvůrcem lidského konání, proto je třeba hledat pohnutky činů u něj). Pětifaktorová teorie předpokládá, že rysy osobnosti jsou vnitřní dispozice, které nejsou ovlivňovány prostředím. McCrae a Costa se domnívají, že rysy se projevují jako charakteristiky temperamentu, čili že jejich původ je podmíněn biologicky a v průběhu života jsou rysy stabilní. Působení vlivů prostředí však autoři nepopírají. Vlivy prostředí stanovují podmínky, za nichž se osobnost rozvíjí, projevuje své schopnosti, hodnoty, postoje i identitu (McCrae, Costa, 2000, in Hřebíčková 2010; Hřebíčková 2011).

5.3.4 Uplatnění pětifaktorového modelu osobnosti

Pětifaktorový model osobnosti nachází uplatnění v různých aplikovaných psychologických oblastech. Hřebíčková (2011) uvádí, že diagnostika vlastností osobnosti a následná predikce chování a prožívání jedince je využitelná například v oblasti psychologie práce, při výběru pracovníků či volbě povolání. V pedagogické praxi lze využít zejména údaje o míře faktoru *otevřenost vůči zkušenosti* a *svědomitost*, podle kterých je možné predikovat studijní disciplínu a školní úspěšnost (viz Digman & Takemoto-Chock, 1981; Blicke, 1996). Pětifaktorový model je vhodný také v oblasti psychologie zdraví. Nejčastěji zmiňovaným faktorem hrajícím roli v ovlivnění míry zdravotního stavu člověka je *neuroticismus*. Příkladem je studium zjišťující, že lidé s vysokým skóre neuroticismu kouří častěji a mají větší potíže s kouřením přestat než lidé dosahující nízkého skóre na této škále (viz McCrae, Costa, Bossé, 1978). Tento model osobnosti si nalézá uplatnění také v klinické a poradenské praxi. Osobnostní profil získaný z vyšetření NEO-PI-R může terapeutovi sloužit k získání přehledu o osobnostních charakteristikách klienta a usnadnit tak volbu vhodné psychoterapeutické techniky.

5.4 Šestifaktorový model osobnosti

Šestifaktorový model osobnosti představuje relativně novou alternativu k modelu pětifaktorovému. Na základě opakovaně se vyskytujícího faktoru s obdobným obsahem v neanglických lexikálních studiích identifikovali Michael C. Ashton, Kibeom Lee a Chongnak Son (2000; Ashton et al., 2004b) šestý faktor pojmenovaný *poctivost-pokora* (Honesty-Humility). Tento výsledek byl ověřen v anglické lexikální studii vycházející ze seznamu 1710 anglických osobnostně relevantních přídavných jmen (Ashton, Lee & Goldberg, 2004a). Tato zjištění naznačují, že pětifaktorový model osobnosti vyžaduje revizi. Za tímto účelem navrhla autorská dvojice Ashton a Lee (2001) nový šestifaktorový model struktury osobnosti známý pod názvem *HEXACO*¹⁴.

Ověřit validitu šestého faktoru se pokusil de Raad se spolupracovníky (2010, in Hřebíčková, 2011). Ve svých výzkumech uskutečnil kvantitativní srovnání faktoru *poctivost-pokora* ve dvanácti jazycích. Z výsledků vyplývá, že šestý faktor nebyl ve všech jazycích interpretovatelný. Důvodem pro odlišné zjištění může být to, že Ashton používal kvalitativní analýzy, kdežto de Raad kvantitativní.

5.4.1 Vymezení šesti dimenzí osobnosti ve vztahu k pětifaktorovému řešení

Extraverze, svědomitost a otevřenost vůči zkušenosti. Dimenze *extraverze*, *svědomitost* a *otevřenost vůči zkušenosti* v HEXACO modelu jsou velmi podobné korespondujícím dimenzím v pětifaktorové struktuře osobnosti. Tato koncepční podobnost je podporována silnou konvergentní korelací¹⁵ uvedených tří dimenzí HEXACO-PI (HEXACO Personality Inventory viz dále) s jejich protějšky v nástrojích měření Big Five. *Extraverze*, *svědomitost* a *otevřenost vůči zkušenosti* reprezentují subjektivní úroveň zapojení do tří různých oblastí – sociální, úkolové a ideové (Lee & Ashton, 2006). Obsahové vymezení těchto tří dimenzí jsme uvedli v rámci popisu pětifaktorového řešení, proto se jím nadále nebudeme zabývat.

¹⁴ Název HEXACO je odvozen od prvních písmen jednotlivých dimenzí osobnosti, výjimku tvoří faktor *extraverze*, z něhož bylo použito písmeno „x“.

¹⁵ Korelace se pohybují v rozmezí od 0,76 do 0,88 pro faktor *extraverze*, od 0,71 do 0,83 pro faktor *svědomitost* a od 0,55 do 0,80 pro faktor *otevřenost vůči zkušenosti* (Lee & Ashton, 2004).

Poctivost-pokora, přívětivost a emocionalita. Další tři dimenze *poctivost-pokora*, *přívětivost* a *emocionalita* nemají přímé analogie k Big Five. Jejich bližší popis uvádí například Lee a Ashton (2006).

Vysokých hodnot v dimenzi *poctivost-pokora* dosahují obvykle lidé autentičtí v interpersonálních vztazích, skromní a nenároční, nepovažující se za nadřazené druhým. Neprojevují zájem o získání společenského uznání nebo četného majetku. Na opačném pólu této dimenze jsou lidé ochotni používat manipulaci a lichocení, aby dosáhli svých cílů. Jsou ochotni podvádět a získat nadstandardní majetek. V několika studiích (například Lee & Ashton, 2005) bylo zjištěno, že tento faktor koreluje silně s několika měřítky osobnosti¹⁶, které jsou slabě umístěny v modelu Big Five.

Je důležité zmínit zásadní nedorozumění ohledně HEXACO modelu a jeho dimenzí *přívětivost* a *emocionalita*. Někteří výzkumníci pochopili HEXACO strukturu tak, že zahrnuje pouze doplnění klasických pěti faktorů o dimenzi *poctivost-pokora*. Nicméně faktory *přívětivost* a *emocionalita* modelu HEXACO neodpovídají izomorfně faktorům *přívětivost* a *neuroticismus* modelu Big Five. Tyto odlišnosti mají zásadní význam pro pochopení povahy HEXACO modelu, proto popíšeme charakter těchto rozdílů.

Dimenze *přívětivost* šestifaktorového řešení se vyznačuje obsahem jako odpuštění, tolerance a vyrovnanost versus podrážděnost, hněv a bezohlednost, na rozdíl od rysů *přívětivost* pětifaktorového řešení, která charakteristiky klid versus hněv nezahrnuje. Tyto charakteristiky spadají do dimenze *neuroticismus* (emoční stabilita – emoční labilita). Navíc oproti faktoru *neuroticismus* modelu Big Five není náplní faktoru *emocionalita* HEXACO modelu definován hněv jako související obsah.

Další dimenze nesoucí méně pejorativní název *emocionalita*¹⁷ je charakterizována takovým obsahem jako úzkost, sentimentalita a zranitelnost versus nezávislost, houževnatost a nebojácnost. Obsah vztahující se k sentimentalitě není hlavním znakem faktoru *neuroticismus* modelu Big Five, ale je spíše srovnatelný s faktorem *přívětivost* pětifaktorové struktury osobnosti.

¹⁶ Konvergentní korelace byly zjištěny pro *machiavelismus* 0,57, pro *narcismus* 0,53 a 0,66 pro škálu *manipulace* (Lee & Ashton, 2006).

¹⁷ Dimenze *neuroticismus* pětifaktorového modelu osobnosti bývá někdy nesprávně zaměňována s klinickou diagnózou, proto se zdá být pojmenování *emocionalita* přesnější a méně hanlivé.

Důležitou vlastností modelu HEXACO je jeho související teoretická interpretace dimenzí *poctivost-pokora*, *přívětivost* a *emocionalita* jako základů tří forem altruistického chování. Stručně řečeno, *poctivost-pokora* a *přívětivost* jsou považované za korespondující rysům dvou doplňkových forem recipročního altruismu¹⁸. Vysoké skóre na škále *poctivost-pokora* představuje tendenci spolupracovat s ostatními, dokonce i v případě, když by jedinec mohl druhé využít bez represe. Vysoké skóre na škále *přívětivost* zase představuje tendenci spolupracovat s ostatními, i když by jedinec mohl být druhými bolestně využíván. Také *emocionalita* je myšlena jako odpovídající znakům, na nichž stojí kin altruismus¹⁹, a to jak přímo (cestou přes pocity empatické starosti a emocionální náklonnosti, které usnadňují tento altruismus), tak i nepřímo (např. vyhýbáním se zranění, případně vyhledáváním pomoci pro vlastní přežití z toho důvodu, aby byla uchována možnost pozdějších investic do kin altruismu).

Tyto tři popsané dimenze modelu HEXACO korespondují s celkovým altruismem a měly by být umístěny uvnitř prostoru, který přesahuje *poctivost-pokora*, *přívětivost* a *emocionalita*. Proto by neměla být těmto vlastnostem přidělena výlučně jedna z těchto tří dimenzí. To je jeden z důvodů, proč byla k šesti faktorům přidána doplňková škála hodnocení celkového altruismu.

Doplňková škála altruismus (versus nepřátelství). Lee a Ashton (2006) uvádí, že tato škála byla vyvinuta za účelem posouzení vlastností dobrosrdečnosti, solidarity a velkorysosti vůči druhým lidem versus necitelnosti, nepřátelskosti a nesoucivosti. V lexikálních studiích struktury osobnosti mají tyto rysy tendenci „migrovat“ mezi dimenzemi *poctivost-pokora*, *přívětivost* a *emocionalita*. Zařazení této doplňkové škály umožnilo zachytit specifické odchylky spojené s daným rysem, a tudíž lze lépe předpovídat altruistické chování, které je v interpersonálních interakcích velmi důležité.

5.4.2 Metody měření šesti dimenzí osobnosti

Konstrukce osobnostního inventáře, měřícího šest lexikálních faktorů, byla zahájena M. C. Ashtonem a K. Lee v roce 2000. Pro výzkumné účely vznikla roku 2002 provizorní verze

¹⁸ Reciproční altruismus znamená výměnu altruistických činů jednotlivci v různých časových úsecích, například jedinec pomůže druhému v očekávání, že mu pomoc bude později v případě potřeby vrácena (Hartl & Hartlová, 2004).

¹⁹ Kin altruismus neboli příbuzenský altruismus. Pro altruismus je důležitá míra genetické příbuznosti mezi tím, kdo pomáhá, a tím, komu je pomoc poskytována (Hartl & Hartlová, 2004).

osobnostního inventáře obsahující 108 položek. Každá ze šesti škál byla měřena 18 položkami zjišťujícími široké spektrum vlastností – v této době nebyly jednotlivé škály rozděleny do subškál. Dalším krokem ve vývoji osobnostního inventáře bylo rozdělení položek podle posuzované vlastnosti v rámci každého faktoru. Výsledná verze inventáře označeného „HEXACO Personality Inventory“ (HEXACO-PI) (v českém překladu HEXACO osobnostní inventář) se skládala ze šesti hlavních faktorů, z nichž každý zahrnoval čtyři úzce vymezené subškály. Mimoto byly položky ze sebeposuzující formy inventáře uzpůsobeny tak, aby mohla vzniknout také forma inventáře posouzení druhými. Plná verze sestávala ze 192 položek (osm položek pro každou subškálu), poloviční verze se skládala z 96 položek (čtyři položky na jednu subškálu) (Lee & Ashton, 2004; 2006; 2009).

V roce 2006 byly k HEXACO-PI přidány dvě doplňující subškály určené k hodnocení některých důležitých rysů souvisejících s dvěma či více faktory. První doplňkovou škálou se stal *altruismus (versus nepřátelství)* a druhou byla škála nazvaná *negativní sebehodnocení*, která měla posuzovat konstrukt nízké sebeúcty. Tento aspekt, který závisí pozitivně na extraverci a negativně na emocionalitě, byl přidán částečně kvůli důležitosti sebehodnocení jako osobnostní proměnné a částečně pro závažnost negativního sebehodnocení vzhledem k depresi a různým poruchám osobnosti (Lee & Ashton, 2004; 2006; 2009).

Později, v roce 2009, však došlo k další revizi inventáře a vznikla verze „HEXACO Personality Inventory-Revised“ (HEXACO-PI-R) (v českém překladu Osobnostní inventář HEXACO). Tato verze se od HEXACO-PI liší dvěma fakty. Nejprve byla nahrazena jedna subškála z dimenze *extraverze* subškálou *sociální sebeúcta* a poté byla odstraněna doplňková škála *negativní sebehodnocení*, která po zařazení subškály *sociální sebeúcta* postrádala význam, protože většina měřených znaků byla nyní zahrnuta v této nové subškále. V současné době tedy HEXACO-PI-R posuzuje šest dimenzí a obsahuje 24 subškál (čtyři pro každou z dimenzí) a jednu doplňkovou škálu *altruismus (versus nepřátelství)*. Ve své nejdelší verzi obsahuje HEXACO-PI-R 200 položek nebo 100 položek a 60 položek ve verzi zkrácené (Lee & Ashton, 2004; 2006; 2009). Jednotlivé škály a subškály jsou znázorněny v tabulce 4.

Tab. 4. Přehled škál a subškál HEXACO osobnostního inventáře (HEXACO-PI-R)

Značení	Název škály a subškály v češtině	Název škály a subškály v angličtině
H	Poctivost – pokora	Honesty – Humility
H1	Opravdovost	Sincerity
H2	Čestnost	Fairness
H3	Vyhýbání se chamtivosti	Greed Avoidance
H4	Skromnost	Modesty
E	Emocionalita	Emotionality
E1	Bázlivost	Fearfulness
E2	Úzkostnost	Anxiety
E3	Závislost	Dependence
E4	Citlivost	Sentimentality
X	Extraverze	Extraversion
X1	Sociální sebeúcta	Social Self-Esteem
X2	Sociální smělost	Social Boldness
X3	Společenskost	Sociability
X4	Nadšení	Liveliness
A	Přívětivost	Agreeableness
A1	Ochota promíjet	Forgiveness
A2	Shovívavost	Gentleness
A3	Přizpůsobivost	Flexibility
A4	Trpělivost	Patience
C	Svědomitost	Conscientiousness
C1	Organizace	Organization
C2	Pracovitost	Diligence
C3	Perfekcionismus	Perfectionism
C4	Rozvážnost	Prudence
O	Otevřenost vůči zkušenosti	Openness to Experience
O1	Estetické prožívání	Aesthetic Appreciation
O2	Zvídavost	Inquisitiveness
O3	Tvořivost	Creativity
O4	Nekonvenčnost	Unconventionality
Alt	Altruismus	Altruism

5.4.3 Uplatnění šestifaktorového modelu osobnosti

Zdá se, že nástroje měření HEXACO modelu vykazují oproti metodám měření modelu Big Five jisté prediktivní výhody. Vzhledem k tomu, že HEXACO model zahrnuje dimenzi *poctivost-pokora*, je pravděpodobnější, že dokáže vysvětlit více odchylek v různém podvodném a vykořisťovatelském chování než model Big Five. V několika studiích (například Lee, Gizzarone & Ashton, 2003) se potvrdilo, že faktor *poctivost-pokora* popisuje náchyllost k sexuálnímu obtěžování nebo tendenci k asociálnímu chování na pracovišti přesněji než jakýkoli faktor modelu Big Five.

6. OSOBNOSTNÍ RYSY A SOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ

Rysy osobnosti, jak již bylo dříve uvedeno, představují trvalé aspekty povahy člověka, které se projevují v myšlenkách, pocitech a jednání dané osoby. Jednání člověka je sice rovněž ovlivňováno situačním kontextem, ale značnou míru konzistentnosti napříč časem a situací způsobují rysy osobnosti. Situační proměnné tvoří velmi důležitou příčinu sociálního chování. Jakmile je člověk v konkrétní situaci nebo s určitými lidmi, bude jeho jednání velice ovlivňováno vlastnostmi situace a chováním jiných lidí v této situaci, avšak rysy a jiné osobnostní proměnné rovněž hrají svou roli. Rozsah variability chování lidí podléhá situačním požadavkům. Za okolností, v nichž existují silné, pevné a jednoznačné signály, jak by se měla osoba chovat, nebudou rysy osobnosti důležitými příčinami chování. Avšak za okolností, v nichž jsou tyto signály slabé, a normy, jak by se osoba měla chovat, jsou dvojznačné, budou rysy osobnosti naopak důležitými příčinami chování (Penner & Finkelstein, 1998, in Hewstone & Stroebe, 2006).

Rysy podobně jako sociální dovednosti determinují do značné míry to, jak efektivně rozumíme a vyjadřujeme sebe sama, jak vycházíme s jinými lidmi a jak zvládáme všední těžkosti. Ze základních dimenzí osobnosti, uváděných v souvislosti s pětifaktorovým modelem (Costa & McCrae, 1992, in Hřebíčková & Urbánek, 2001), mají přímý vztah k sociálním dovednostem především rysy *přívětivost* a *extraverze*.

Znamé studie (například Ashton, Paunonen, Helmes & Jackson, 1998) potvrzují, že přívětiví lidé projevují v sociálních interakcích větší míru kooperativnosti, ochoty, důvěry, spolehlivosti a idealismu a také častěji dobrovolně pomáhají druhým. *Přívětivost* představuje dimenzi, která zahrnuje mnoho společensky pozitivně oceňovaných aspektů osobnosti, jako jsou altruismus a soucit. K vyšší přívětivosti a nižší emoční stabilitě tíhnou v průměru více ženy než muži, což může být podle MacDonalda (1995) pochopeno v rámci rodinných vztahů, zvláště vztahů k dětem. Jestliže ženy zajišťují většinu rodičovské péče, pak pocity úzkosti a starosti o potencionálně ohrožené děti a další rodinné příslušníky plní pozitivní účel a jsou adaptivní, stejně jako rys laskavosti, vlídnosti a tolerance, promítnutý do struktury sociální inteligence. Muži naopak potřebují disponovat vyšší emoční stabilitou pro aktivity realizované mimo rodinné vztahy.

Rys *extraverze* s typickou hovorností, živostí a afiliativností vytváří vhodný terén k tomu, že extravertní jedinci více inklinují k sociálním situacím a častěji se orientují na druhé lidi, vyhledávají vřelé a pozitivní sociální interakce. Jejich sociabilita a aktivita je vede k různým společenským událostem a členství ve skupinách, kde se jejich sociální dovednosti mohou účinně rozvíjet.

Z pohledu psychologie osobnosti, v jejímž rámci byly zformovány modely osobnosti²⁰, poukazují mnozí autoři (např. Hřebíčková & Urbánek, 2001) na to, že určité emoce spjaté s rysy osobnosti mohou představovat „budič“ konkrétního chování. Například negativní přecitlivělost – *neuroticismus* a s ním spojené záporné emoce mohou představovat katalyzátor sociálně maladaptivního chování. Záporné emoce mohou také facilitovat nepřátelské projevy uvolněním nelibosti, hněvu a odporu. V psychologii na druhé straně převažuje přesvědčení, že osoby se silnými stavy úzkosti mají vysokou hladinu potřeby afiliace, jako obecné, relativně stálé interpersonální dispozice, která vede k aktivizaci specifické interpersonální strategie subjektu, reagovat na druhé přátelským způsobem. Potřeba afiliace tak vyjadřuje snahu člověka navazovat a udržovat těsné a pozitivní vztahy k jiným lidem, s převažujícím charakterem kooperace a lásky (například Hewstone & Stroebe, 2006; Schachter, 1959, in Řehan, 2008). Jiní autoři vedle toho chápou osobnost jako víceúrovňové pletivo interpersonálního chování zaměřeného na redukci úzkosti. Všechny interpersonální aktivity znamenají pokusy vyhnout se úzkosti, případně si vytvořit a udržet optimální pocit sebeúcty (Leary, 1956, in Kožený, 1976). Právě výběr strategie v rámci sociálních interakcí se může, vedle jiných okolností, spolupodílet na vytváření pozitivního pocitu sebeúcty u úzkostnějších a labilnějších jedinců.

²⁰ Nejvlivnější modely osobnosti současné psychologie podrobně popisujeme v kapitole 5.

VÝZKUMNÁ ČÁST

7. VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE, OTÁZKY A HYPOTÉZY

7.1 Výzkumný problém

Snaha pochopit typické chování jednotlivce vede k hledání těch osobnostních atributů, které v jeho formování mohou sehrávat zásadní roli a na jejichž bázi lze, s přihlédnutím k aktuálnímu situačnímu kontextu a vývojovým charakteristikám subjektu, odhadovat jeho budoucí chování. Osobnost člověka podle šestifaktorového modelu osobnosti HEXACO nejlépe vystihuje šest osobnostních dimenzí či faktorů se značným rozsahem univerzality a validity. Faktory nesou označení: *poctivost-pokora*, *emocionalita*, *extraverze*, *přívětivost*, *svědomitost* a *otevřenost vůči zkušenosti* (Ashton, Lee & Son, 2000).

Tento výzkum vychází z předpokladu, že existují stabilní subjektivní rozdíly v sociální inteligenci a také, že se vyskytuje soubor vzájemně souvisejících osobnostních rysů, které hrají důležitou roli pro formování individuálních rozdílů v jednotlivých složkách sociální inteligence. Domníváme se, že struktura sociálních dovedností (sociální inteligence) do značné míry podléhá uspořádání osobnostních rysů subjektu, a proto usilujeme o postižení struktury pramenných osobnostních rysů podle šestifaktorového modelu u vybraného souboru vysokoškolských studentů a o identifikaci souběžně se vyskytujících dílčích komponent sociální inteligence.

7.2 Cíle práce

- Určení míry komponent sociální inteligence u souboru vysokoškolských studentů.
- Identifikování profilu sociální inteligence u souboru vysokoškolských studentů.
- Zjištění intersexuálních odlišností v komponentách sociální inteligence u souboru vysokoškolských studentů.
- Určení míry faktorů osobnosti u souboru vysokoškolských studentů.
- Identifikování struktury faktorů osobnosti u souboru vysokoškolských studentů.

- Zjištění intersexuálních odlišností u faktorů osobnosti souboru vysokoškolských studentů.
- Určení povahy asociací faktorů osobnosti a škál sociální inteligence u souboru vysokoškolských studentů.

Při zkoumání intersexuálních odlišností reprezentuje nezávisle proměnnou pohlaví; závisle proměnné představují osobnostní rysy měřené Osobnostním inventářem HEXACO, míra a struktura sociální inteligence měřená Inventářem sociálních dovedností SSI.

Teoretické pojetí dané oblasti, jak formulace hypotéz, tak i interpretace dosažených výsledků, korespondují se současným stavem znalostí o řešeném předmětu ve světové odborné literatuře. Základnu pro řadu výzkumných otázek a hypotéz představují názory na sociální inteligenci obsažené v pojetí sociální inteligence Riggia (1986; 2007) a dále poznatky o rysech osobnosti, prezentované v teorii Ashtona a spolupracovníků (2000; 2004b).

7.3 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky k pojetí sociálních dovedností podle Riggia:

1. Jakou míru a strukturu komponent sociální inteligence měřené Inventářem sociálních dovedností (SSI) vykazují vysokoškolští studenti Univerzity Palackého v Olomouci?
2. Vykazují vysokoškolští studenti Univerzity Palackého v Olomouci signifikantní rozdíly v míře sociální inteligence měřené Inventářem sociálních dovedností (SSI) ve srovnání se studenty z USA?
3. Ve kterých aspektech sociální inteligence měřené Inventářem sociálních dovedností (SSI) se v souboru našich respondentů liší muži a ženy?

Výzkumné otázky k šestidimenzionálnímu modelu HEXACO:

4. Jakou míru a strukturu dimenzí osobnosti měřených Osobnostním inventářem HEXACO vykazují vysokoškolští studenti Univerzity Palackého v Olomouci?
5. Vykazují vysokoškolští studenti Univerzity Palackého v Olomouci signifikantní rozdíly v míře dimenzí osobnosti měřených Osobnostním inventářem HEXACO ve srovnání se studenty z Kanady?

6. Ve kterých dimenzích osobnosti měřených Osobnostním inventářem HEXACO se v souboru našich respondentů liší muži a ženy?

7.4 Hypotézy

Neočekáváme, že skóre jednotlivých škál Osobnostního inventáře HEXACO signifikantně koreluje se skóre škál Inventáře sociálních dovedností (SSI). Na základě tohoto výchozího předpokladu jsme stanovili následující hypotézy.

H1: Mezi skóre na škále Poctivost-pokora (H) a skóre na škálách (EE, ES, EC, SE, SS, SC) sociální inteligence neexistují statisticky významné korelace.

H2: Mezi skóre na škále Emocionalita (E) a skóre na škálách (EE, ES, EC, SE, SS, SC) sociální inteligence neexistují statisticky významné korelace.

H3: Mezi skóre na škále Extraverze (X) a skóre na škálách (EE, ES, EC, SE, SS, SC) sociální inteligence neexistují statisticky významné korelace.

H4: Mezi skóre na škále Přívětivost (A) a skóre na škálách (EE, ES, EC, SE, SS, SC) sociální inteligence neexistují statisticky významné korelace.

H5: Mezi skóre na škále Svědomitost (C) a skóre na škálách (EE, ES, EC, SE, SS, SC) sociální inteligence neexistují statisticky významné korelace.

H6: Mezi skóre na škále Otevřenost vůči zkušenosti (O) a skóre na škálách (EE, ES, EC, SE, SS, SC) sociální inteligence neexistují statisticky významné korelace.

H7: Mezi skóre na doplňkové škále Altruismus (Alt) a skóre na škálách (EE, ES, EC, SE, SS, SC) sociální inteligence neexistují statisticky významné korelace.

8. POPIS METODOLOGICKÉHO RÁMCE

Nejprve blíže charakterizujeme diagnostické metody, které byly použity pro sběr výzkumných údajů, a samotnou administraci metod. Na závěr kapitoly popíšeme techniky zpracování dat s ohledem na typ našeho výzkumu.

8.1 Diagnostické metody

Výběr použitých testových metod vyplýval z výše uvedeného výzkumného problému. Pro oblast měření sociální inteligence jsme zvolili Inventář sociálních dovedností, který se v posledních letech osvědčil v několika výzkumech realizovaných v našich sociokulturních podmínkách (viz Plháková & Reiterová, 2010; Dostál & Plháková, 2011). Zajímavou alternativou známého osobnostního inventáře NEO se zdá být osobnostní inventář HEXACO, který získává na popularitě od začátku 21. století především v Kanadě a USA, ale postupně proniká i do různých zemí Evropy a Asie. Není nám známo, že by tato metoda byla doposud použita v České republice, proto považujeme za přínosné aplikovat a ověřit ji v našich podmínkách.

Historií a teoretickou základnou aplikovaných testových metod jsme se již zabývali v rámci teoretické části, proto se teď zaměříme pouze na popis obou inventářů.

8.1.1 Inventář sociálních dovedností (SSI)

Tato sebeposuzovací metoda slouží k měření celkové úrovně sociální inteligence, případně emoční inteligence. Zjišťuje také úroveň rozvoje jednotlivých sociálních dovedností v šesti oblastech. Autory metody jsou Ronald E. Riggio a Dana R. Carneyová, kteří v roce 2003 vydali revidovanou verzi tohoto inventáře. Do českého jazyka byla metoda přeložena Lenkou Krejčovou v roce 2007.

Inventář zachycuje komunikační dovednosti na dvou úrovních – *emoční* (neverbální) a *sociální* (verbální). V rámci těchto dvou úrovní jsou hodnoceny dovednosti *vyjadřování* (schopnost jedince verbálně a neverbálně komunikovat), *vnímavost* (schopnost

přijímat a interpretovat verbální a neverbální sdělení druhých osob) a *kontrola* (schopnost kontrolovat a regulovat své vlastní verbální a neverbální projevy), jejich kombinací vzniká šest škál (viz tab. 5; podrobnější popis škál je v kapitole 2.1).

Tab. 5. Struktura sociálních dovedností

EI	Vyjadřování	Vnímavost	Kontrola	Celkové skóre
Emoční dimenze	EE	ES	EC	TE
Sociální dimenze	SE	SS	SC	TS
Celkové skóre	TE _x	TSe	TC _o	Celkové SSI

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; TE = celková emoční dimenze; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; TS = celková sociální dimenze; TE_x = celkové vyjadřování; TSe = celková vnímavost; TC_o = celková kontrola; EI = Ekvilibrium index.

Jak je vidět v tabulce 5, z Inventáře sociálních dovedností je možné vypočítat hladiny jednotlivých škál (EE, ES, EC, SE, SS a SC), celkovou úroveň jednotlivých dovedností (TE_x, TSe, TC_o), celkové skóre v rámci emoční a sociální dimenze (TE a TS), dále celkové skóre sociální inteligence (TSSI) a na závěr také *Ekvilibrium index* (EI) udávající vyrovnanost mezi jednotlivými škálami.

Metoda má celkem 90 položek rozdělených do šesti škál po 15 položkách. Respondenti odpovídají na pětibodové stupnici Likertova typu podle toho, v jaké míře daný výrok odpovídá jejich chování či rysům (1 = vůbec mě nevystihuje; 2 = spíše mě nevystihuje; 3 = vystihuje mě; 4 = vystihuje mě dosti přesně; 5 = zcela mě vystihuje).

Příklady položek reprezentující jednotlivé škály:

- 1. Emoční vyjadřování (EE)** – „Často se hlasitě směji.“ „Zřídka kdy dávám najevo vztek.“
- 2. Emoční vnímavost (ES)** – „Když potkám člověka, který se přetvařuje, okamžitě to poznám.“ „Při sledování smutného filmu se někdy rozpláču.“
- 3. Emoční kontrola (EC)** – „Nedovedu příliš kontrolovat své pocity.“ „Dokážu před kýmkoli skrýt své skutečné pocity.“
- 4. Sociální vyjadřování (SE)** – „Rád(a) pořádám večírky.“ „Velmi rád(a) se stýkám s lidmi.“
- 5. Sociální vnímavost (SS)** – „Velmi mě ovlivňují nálady lidí kolem mě.“ „Jsem velmi citlivý/á na kritiku.“

- 6. Sociální kontrola (SC)** – „Neumím přednášet předem připravené projevy.“
„Dokážu se přizpůsobit jakékoli společenské situaci.“

Inventář sociálních dovedností není v České republice standardizován, budeme se tedy řídit výsledky výzkumů autorů tohoto dotazníku.

8.1.2 Osobnostní inventář HEXACO (HEXACO-PI-R)

HEXACO-PI-R slouží ke zmapování osobnostních rysů. V roce 2009 zveřejnili revidovanou verzi této metody Michael C. Ashton a Kibeom Lee. Do českého jazyka byla metoda přeložena Terezou Zášková pod supervizi Aleny Plhákové. Přeložená verze byla zpětně přeložena a odsouhlasena autory inventáře, M. C. Ashtonem a K. Lee²¹.

Metoda má celkem 100 položek rozdělených do šesti škál po 16 položkách a jedné doplňkové škály sycené 4 položkami. Šest hlavních škál je dále rozděleno do 24 subškál – čtyři subškály pro každou škálu (viz kap. 5.4.2 tab. 4). Respondenti vyjadřují míru svého souhlasu/nesouhlasu prostřednictvím pětibodové Likertovy škály (1 = silně nesouhlasím; 2 = nesouhlasím; 3 = neutrální; 4 = souhlasím; 5 = silně souhlasím).

Příklady položek reprezentujících jednotlivé škály:

- 1. Poctivost-pokora (H)** – „Nikdy bych nepřijal/a úplatek, ani kdyby byl velmi vysoký.“ „Jsem obyčejný člověk, který není lepší než ostatní.“
- 2. Emocionalita (E)** – „Je mi do pláče, když vidím ostatní lidi plakat.“ „Vzácně, pokud vůbec, mám problém se spaním kvůli stresu nebo úzkosti.“
- 3. Extraverze (X)** – „Ve skupině lidí jsem často tím, kdo mluví za celou skupinu.“ „První věc, kterou vždy dělám na novém místě, je nalezení nových přátel.“
- 4. Přívětivost (A)** – „I když lidé dělají hodně chyb, jen zřídka řeknu něco negativního.“ „Málokdy mám vztek, ani když se mnou lidé zacházejí celkem špatně.“
- 5. Svědomitost (C)** – „Často, když si stanovím cíl, skončím, aniž bych ho dosáhl/a.“ „Lidé mě často nazývají perfekcionistou.“
- 6. Otevřenost vůči zkušenosti (O)** – „Nikdy mě opravdu nebavilo prohlížení encyklopedie.“ „Přijde mi nudné diskutovat o filozofii.“

²¹ Další úpravy české verze HEXACO-PI-R budou probíhat po zaslání výsledků této práce autorům metody.

- 7. Altruismus (Alt)** – „Lidé mě vidí jako necitelného člověka.“ „Snažím se štedře dávat těm, kteří to potřebují.“

Metoda není v České republice standardizována, proto budou výsledky našeho výzkumu analyzovány a interpretovány podle prací Ashtona a Lee.

8.2 Sběr dat

Sběr výzkumných údajů byl realizován v prosinci 2011 v Olomouci. Kritériem pro zařazení respondentů do výzkumného souboru bylo jejich stávající prezenční studium na Univerzitě Palackého. Účastníci byli informováni o dobrovolnosti a anonymitě výzkumu. Účel výzkumu a popis způsobu práce s inventáři byl studentům sdělen jednotnou obecnou instrukcí. Respondenti, kteří souhlasili s účastí ve výzkumu, vyplňovali dvě diagnostické metody, což jim většinou trvalo v rozmezí 25 až 50 minut. Po účastnících výzkumu bylo také vyžadováno uvedení pohlaví, věku, studijního oboru a ročníku. Administrace dotazníků probíhala hromadně i individuálně. Vzhledem k tomu, že inventáře nebyly zpravidla vybírány hned po vyplnění, nebyla jejich návratnost 100 %. Z celkového počtu 250 distribuovaných inventářů se jich vrátilo 152 (návratnost 61 %). Po vytřídění chybně vyplněných inventářů jich zůstalo 144. Respondenti nebyli za účast na výzkumu honorováni ani jinak odměňováni. Motivační snahou k vyplnění inventářů byla možnost zpětného zaslání výsledků, které využívali především studenti mužského pohlaví nepsychologických oborů. Nasbíraná data neobsahovala osobní informace, proto pokládáme dodržení ochrany soukromí a osobních údajů za splněné.

8.3 Metody zpracování dat

Design našeho výzkumu se opírá o korelační studie a srovnání rozdílů v závisle proměnných mezi muži a ženami, proto jsme pro zpracování výsledků použili metod deskriptivní a matematické statistiky. Výběr statistických metod byl proveden na základě metodologie popsané Reiterovou (2003; 2008) a konzultace s odborníkem na statistiku, T. Bartoněm. V aplikaci Microsoft Office Excel 2010 jsme spočítali průměry a směrodatné odchylky sledovaných charakteristik (věk, šest dimenzí HEXACO, doplňková škála Altruismus, šest škál SSI, TEx, TSe, TCo, TE, TS, TSSI a EI) pro muže, ženy a pro celý

soubor. Dále bylo využito jednofaktorové analýzy rozptylu k určení diferencí mezi naměřenými hodnotami šesti škál SSI a také mezi šesti dimenzemi HEXACO počítaje doplňkovou škálu altruismus opět pro skupinu mužů, žen i celý soubor. K porovnání rozdílů mezi komponentami SSI a mezi faktory HEXACO u souboru našich respondentů a respondentů z USA (pro SSI) a Kanady (pro HEXACO) jsme použili Studentův t-test pro dva nezávislé výběry. Pro určení diferencí mezi studenty a studentkami Univerzity Palackého v Olomouci v komponentách sociální inteligence a faktorech HEXACO jsme aplikovali Párový t-test. Normalitu rozložení našeho výzkumného souboru jsme určili pomocí Kolmogorov-Smirnovova testu pro jeden výběr. Na základě výsledků Kolmogorov-Smirnovova testu jsme zjišťovali těsnost vztahů mezi proměnnými prostřednictvím Pearsonova korelačního koeficientu u komponent s normálním rozložením a Spearmanova korelačního koeficientu u komponent, které zcela normální distribuci nevykazují. Uvedené výpočty byly provedeny v programu SPSS.

9. VÝZKUMNÝ SOUBOR

Za cílovou skupinu pro náš výzkum jsme si zvolili studenty prezenčního studia Univerzity Palackého v Olomouci, a to kvůli jejich relativně snadné dostupnosti a ochotě spolupracovat. Výzkumný soubor tvoří celkem 144 studentů. Vzhledem k tomu, že dosáhnout reprezentativního vzorku pomocí náhodného výběru je z organizačního i finančního hlediska náročné, byl výzkumný soubor vybírán metodou příležitostného výběru (Ferjenčík, 2000). Důležitou úlohu při zařazení studentů do výzkumného souboru sehráli oslovení vyučující katedry psychologie Filozofické fakulty, kteří umožnili přístup do výuky 1., 2., 3. a 4. ročníku. Faktorem ovlivňujícím výběr studentů do souboru bylo také pohlaví. Ve snaze vyvážit soubor z hlediska rodového zastoupení jsme hledali respondenty na Přírodovědecké fakultě a Fakultě tělesné kultury, kde jsme očekávali početnější zastoupení mužů oproti Filozofické fakultě.

První zjišťovanou charakteristikou souboru bylo pohlaví. Z celkového počtu 144 studentů bylo 60 mužů (41,7 % všech respondentů) a 84 žen (58,3 %). Dalším sledovaným znakem byl věk (viz tab. 6). Věk respondentů nezávisle na pohlaví se pohyboval v rozmezí 19 až 28 let, průměrný věk byl 21,79. Nejmladšímu respondentovi bylo 19 let, nejstaršímu 28. Muži byli ve věku 19–28 let, průměrný věk byl 22,32 let. Ženy byly ve věku 19–26 let, průměrný věk činil 21,42. Nejpočetnější část zkoumaného vzorku tvořili lidé ve věku dvaadvacet let, celkem 30 osob (20,8 % všech respondentů), druhou nejpočetněji zastoupenou skupinou byli třiaadvacetiletí studenti, celkem 27 osob (18,9 %), dále devatenáctiletí, celkem 23 osob (16 %), dvacetiletí, celkem 21 osob (14,6 %), jednadvacetiletí, celkem 17 osob (11,8 %), čtyřiaadvacetiletí, celkem 15 osob (10,4 %), pětadvacetiletí, celkem 6 osob (4,2 %), šestadvacetiletí, celkem 3 osoby (2,1 %) a na závěr sedmadvacetiletí a osmadvacetiletí, po 1 osobě (0,7 %).

Tab. 6. Složení výzkumného souboru studentů z hlediska věku

Věkové parametry	Muži (N = 60)	Ženy (N = 84)	Celý soubor (N = 144)
Minimum	19	19	19
Maximum	28	26	28
Průměr	22,32	21,42	21,79
Směrodatná odchylka	1,99	1,86	1,96

Další zaznamenávaný parametr výzkumného souboru je ročník studia (viz tab. 7). Nejvíce je zastoupen 1. ročník studia – 50 respondentů z celkového počtu 144. Mezi respondenty 1. ročníku je však zřejmá převaha dívek. Ve středu se nachází 5., 4. a 3. ročník. Nejméně je pak zastoupen 2. ročník, ve kterém bylo pouze 12 účastníků výzkumu.

Tab. 7. Složení výzkumného souboru studentů z hlediska studijního ročníku

Studijní ročník	Muži (N = 60)	Ženy (N = 84)	Celý soubor (N = 144)
1.	13	37	50
2.	9	3	12
3.	9	13	22
4.	9	20	29
5.	20	11	31

Posledním sledovaným znakem je vysokoškolský obor (viz tab. 8). Vzhledem k velkému počtu zaznamenaných oborů jsme obory rozdělili do dvou skupin podle zaměření: na humanitní a přírodovědné. Nejčastěji uváděným humanitně zaměřeným oborem byla psychologie, potom anglická filologie a sociologie-andragogika. Humanitně zaměřené obory dále tvořily tyto obory: právo, filozofie, překladatelství nebo také politologie. Nejpočetněji zastoupené obory s přírodovědným zaměřením byly geoinformatika, informatika a aplikované pohybové aktivity. Respondenti v této skupině oborů také uváděli všeobecné lékařství, zubní lékařství a chemii.

Tab. 8. Složení výzkumného souboru studentů z hlediska zaměření oboru

Zaměření oboru	Muži (N = 60)	Ženy (N = 84)	Celý soubor (N = 144)
Humanitní	30	83	113
Přírodovědné	30	1	31

Výzkumný soubor je poměrně vyvážený z hlediska pohlaví – mírnou početní převahu mají ženy. Skupina mužů a žen je srovnatelná pouze z hlediska věku. V dalších znacích se už liší. Nejzřetelnějším rozdílem je zaměření studia: ženy v našem souboru jsou hlavně humanitně orientované, kdežto muži jsou v početním zastoupení humanitních a přírodovědných oborů vyvážení. Lze předpokládat, že tyto odlišnosti mohou mít vliv na výsledné profily sociální inteligence i strukturu osobnostních rysů našich respondentů.

10. PREZENTACE, POPIS A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

V rámci 7. kapitoly jsme si stanovili tři výzkumné otázky týkající se problematiky sociální inteligence v pojetí Ronalda E. Riggia, další tři analogicky položené výzkumné otázky jsou zaměřené na šest dimenzí osobnosti definovaných Michaellem C. Ashtonem. Dále jsme také formulovali sedm hypotéz, které určují těsnost vztahů mezi šesti osobnostními faktory včetně doplňkové škály a šesti škálami sociální inteligence. V následujícím textu předkládáme zpracovaná data a postupně popisujeme a interpretujeme jednotlivé výzkumné otázky a hypotézy.

10.1 Výsledky k výzkumným otázkám

Výzkumná otázka 1. První položená výzkumná otázka se týká stanovení míry komponent a struktury sociální inteligence²² v pojetí Ronalda E. Riggia u souboru studentů Univerzity Palackého v Olomouci.

Míru šesti škál (EE, ES, EC, SE, SS a SC), emoční a sociální dimenze (TE a TS), jednotlivých dovedností (Tex, TSe, TCo) a celkové sociální inteligence (TSSI) jsme určili pomocí průměrných hodnot vypočtených pro celý soubor, muže a ženy. Výsledná data uvádíme ve třech tabulkách. Strukturu sociální inteligence jsme zachytili rozložením průměrných hodnot, kterých dosáhli naši respondenti na šesti škálách (EE, ES, EC, SE, SS a SC). Struktura je znázorněna ve třech grafech opět pro celý soubor, muže a ženy.

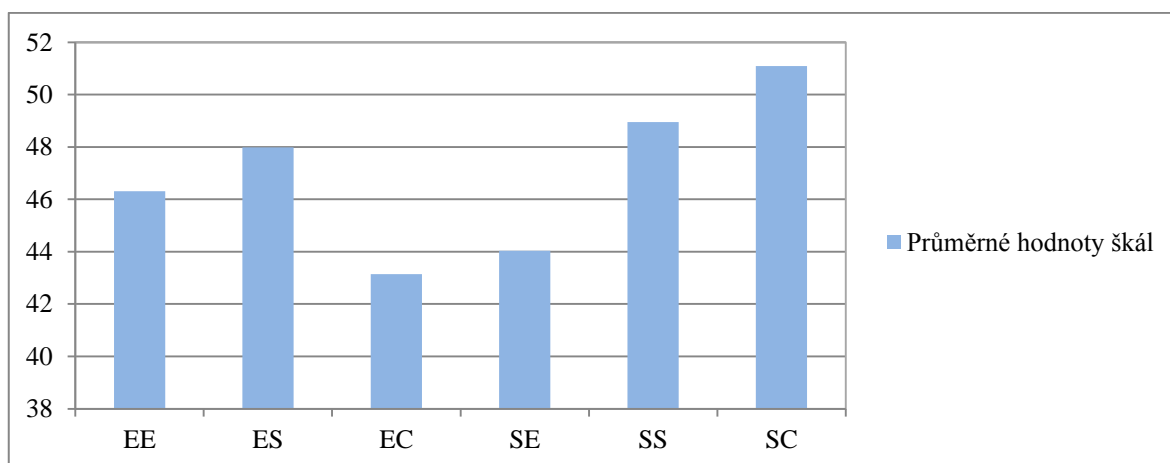
Prostřednictvím jednofaktorové analýzy rozptylu jsme testovali difference mezi naměřenými hodnotami šesti škál SSI. Výpočty ukázaly, že mezi skóre šesti škál sociální inteligence jsou statisticky významné rozdíly ($F > F_{0,01}$). Výsledky se potvrdily pro celý soubor, skupinu mužů i žen. Výsledné tabulky jednofaktorové analýzy prezentujeme v příloze 3. Toto zjištění potvrzuje, že jednotlivé škály měří rozdílné osobnostní proměnné.

²² Vzhledem k většímu množství sledovaných komponent sociální inteligence připomínáme, že skladba údajů, které lze Inventářem sociálních dovedností získat, je zobrazena a popsána v tab. 5 na str. 55.

Tab. 9. Míra komponent sociální inteligence u celého souboru studentů (N = 144)

Komponenty sociální inteligence	Průměr	Směrodatná odchylka
Emoční vyjadřování	46,31	5,99
Emoční vnímavost	47,99	7,36
Emoční kontrola	43,14	7,08
Celková emoční dimenze	137,44	11,43
Sociální vyjadřování	44,04	8,46
Sociální vnímavost	48,95	8,00
Sociální kontrola	51,09	6,59
Celková sociální dimenze	144,08	16,27
Celkové vyjadřování	90,35	12,96
Celková vnímavost	96,94	13,07
Celková kontrola	94,23	10,03
Celková sociální inteligence	281,52	24,82

Graf 1. Struktura sociální inteligence u celého souboru studentů (N = 144)

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola.

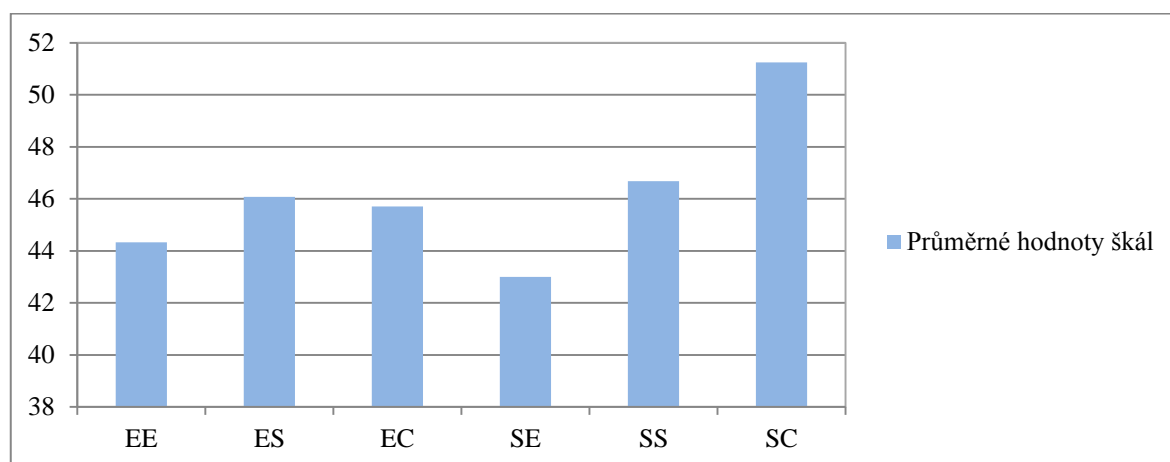
Z tabulky 9 i grafu 1 lze vyčíst, že průměrné hodnoty škál sociální inteligence se liší – struktura je nevyrovnaná. Studenti vykazují nejnižší průměrné skóre na škále emoční kontrola (EC), nejvyšší hodnoty jsou zaznamenány na škále sociální kontrola (SC). Naši respondenti dosahují vyšších hodnot v celkové úrovni dimenze sociální (TS) oproti dimenzi emoční (TE). Nejvyšší průměrné hodnoty byly zaznamenány v dovednosti vnímání (TSe), v dovednosti kontrola (TCo) skórují studenti jen o něco níže. Nejnižších průměrných výsledků pak studenti dosahují v dovednosti vyjadřování (TEx). V profilu účastníků výzkumu dominují čtyři dovednosti – vyšší průměrné hodnoty škál sociální kontrola (SC) a sociální vnímavost (SS) a nižší průměrné hodnoty škál emoční kontrola (EC) a sociální vyjadřování (SE). Na základě toho lze usuzovat, že i přesto, že studenti

Univerzity Palackého schopni adekvátně zhodnotit své chování v různých sociálních situacích a dokáží přiměřeně interpretovat verbální sdělení druhých lidí, tak mohou mít potíže regulovat vlastní emoce a projevovat je srozumitelným způsobem.

Tab. 10. Míra komponent sociální inteligence u skupiny studentů (N = 60)

Komponenty sociální inteligence	Průměr	Směrodatná odchylka
Emoční vyjadřování	44,33	6,21
Emoční vnímavost	46,08	7,69
Emoční kontrola	45,70	7,17
Celková emoční dimenze	136,11	11,80
Sociální vyjadřování	43,00	9,25
Sociální vnímavost	46,68	8,14
Sociální kontrola	51,25	6,89
Celková sociální dimenze	140,93	17,06
Celkové vyjadřování	87,33	13,85
Celková vnímavost	92,77	13,01
Celková kontrola	96,95	10,93
Celková sociální inteligence	277,05	25,55

Graf 2. Struktura sociální inteligence u skupiny studentů (N = 60)

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola.

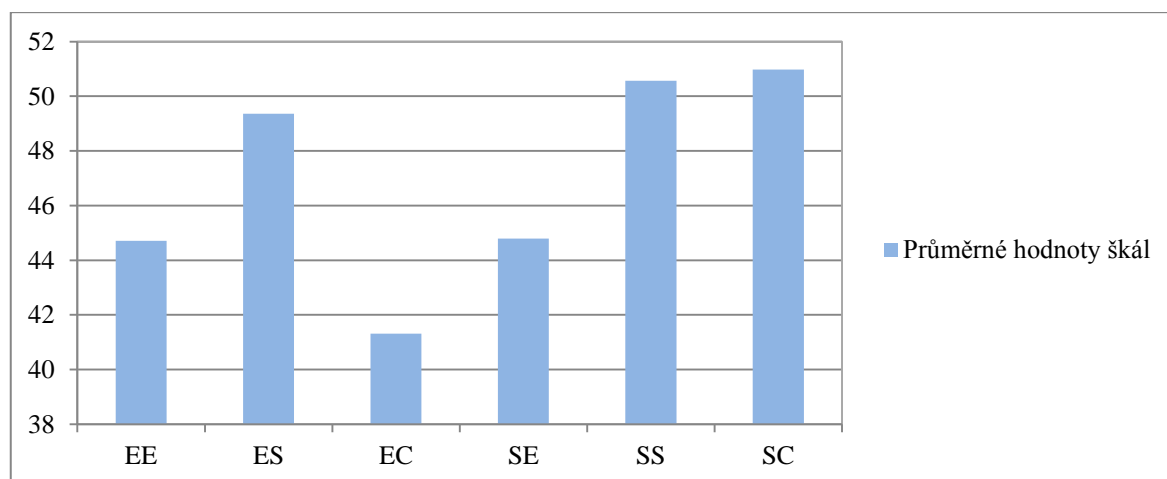
Struktura sociální inteligence je spíše nevyrovnaná (viz tab. 10, graf 2). Míra škál sociální inteligence se u skupiny mužů různí především v dimenzi sociální (TS). V rámci škál sociální inteligence byla u skupiny mužů zjištěna nejnižší hodnota na škále sociální vyjadřování (SE), ve které se také nejvíce liší v rozsahu odpovědí. Nejvyšších hodnot bylo dosaženo na škále sociální kontrola (SC). Vyšších hodnot dosahují muži v celkové úrovni dimenze sociální (TS) v porovnání s dimenzí emoční (TE), rozdíl je však nepatrný. Co se týče jednotlivých dovedností, tak nejvýše muži skórují v dovednosti kontrola (TCo) neboli

regulace sdílení interpersonálních informací a nejnižší v dovednosti vyjadřování (TE_x), tj. schopnosti vysílat informace. Vysoké průměrné skóre na škále sociální kontrola (SC) a zároveň nižší průměrné hodnoty na škále emoční a zejména sociální vyjadřování (EE a SE) indikuje, že sebepojetí mužů zahrnuje dovednost orientovat se v různých sociálních situacích a zhodnotit své chování. Určité potíže studenti mohou mít v komunikaci, protože nedokáží vhodně formulovat verbální a neverbální informace.

Tab. 11. Míra komponent sociální inteligence u skupiny studentek (N = 84)

Komponenty sociální inteligence	Průměr	Směrodatná odchylka
Emoční vyjadřování	47,71	5,44
Emoční vnímavost	49,36	6,83
Emoční kontrola	41,31	6,45
Celková emoční dimenze	138,38	11,13
Sociální vyjadřování	44,79	7,82
Sociální vnímavost	50,57	7,54
Sociální kontrola	50,98	6,41
Celková sociální dimenze	146,33	15,39
Celkové vyjadřování	92,50	11,91
Celková vnímavost	99,93	12,33
Celková kontrola	92,29	8,89
Celková sociální inteligence	284,71	23,92

Graf 3. Struktura sociální inteligence u skupiny studentek (N = 84)

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola.

Z tabulky 11 i grafu 3 je zřejmé, že struktura sociální inteligence je u souboru žen nevyrovnaná. Různorodost je patrná především v dimenzi emoční (TE), naopak v dimenzi sociální (TS) jsou průměrné hodnoty škál vyrovnanější. Nejnižších hodnot ženy dosahují

na škále emoční kontrola (EC), nejvyšších pak na škále sociální kontrola (SC), v závěsu je škála sociální vnímavost (SS). Stejně jako muži, tak i ženy mají vyšší průměrné hodnoty v sociální dimenzi (TS) oproti dimenzi emoční (TE). Mezi třemi dovednostmi skórují ženy nejvýše ve vnímavosti (TSe). Zbylé dvě dovednosti – vyjadřování (TE_{Ex}) a kontrola (TC_o) jsou u našich respondentek přibližně na stejné úrovni. Profil studentek Univerzity Palackého napovídá, že dívky samy sebe vnímají jako velmi senzitivní, schopné správně interpretovat verbální i neverbální sdělení druhých osob, dokáží přiměřeně vyjádřit prožívané emoční stavy a reflektují své chování v sociálních situacích. Činí jim však potíže regulovat a skrývat vlastní emoce.

Výzkumná otázka 2. Touto výzkumnou otázkou jsme chtěli zjistit, zda studenti Univerzity Palackého vykazují signifikantní rozdíly v míře komponent sociální inteligence měřené Inventářem sociálních dovedností ve srovnání se studenty z USA. Srovnávací soubor studentů z USA pochází z výzkumu realizovaného Riggim, autorem Inventáře sociálních dovedností. Data výzkumu jsou k dispozici pouze pro skupinu mužů a skupinu žen, proto lze srovnání provést jen u těchto dvou skupin, nikoli u celého souboru.

Porovnání průměrných hodnot respondentů obou souborů jsme statisticky ověřili pomocí t-testu pro dva nezávislé soubory, jehož výsledky prezentujeme v následujících dvou tabulkách. Hodnoty testového kritéria t porovnáваме s kritickou hodnotou $t_{0,05} = 1,960$ a $t_{0,01} = 2,576$.

Tab. 12. Porovnání komponent sociální inteligence u souboru studentů Univerzity Palackého (N = 60) se souborem studentů z USA (N = 191)

Komponenty sociální inteligence	Studenti UP		Studenti z USA		t	sig.
	Průměr	SO	Průměr	SO		
Emoční vyjadřování	44,33	6,21	44,19	7,87	0,126	
Emoční vnímavost	46,08	7,69	46,47	8,50	-0,317	
Emoční kontrola	45,70	7,17	47,53	8,07	-1,572	
Celková emoční dimenze	136,11	11,80	134,80	19,18	0,285	
Sociální vyjadřování	43,00	9,25	44,40	11,64	-0,851	
Sociální vnímavost	46,68	8,14	46,13	9,74	0,396	
Sociální kontrola	51,25	6,89	52,08	9,58	-0,622	
Celková sociální dimenze	140,93	17,06	139,21	23,07	0,533	
Celkové vyjadřování	87,33	13,85	85,99	19,81	0,851	
Celková vnímavost	92,77	13,01	90,47	17,15	0,951	
Celková kontrola	96,95	10,93	97,55	17,21	-0,254	
Celková sociální inteligence	277,05	25,55	280,32	30,72	-0,747	
Ekvilibrium index	43,64	2,36	42,36	3,00	2,805	**

Legenda: SO = směrodatná odchylka; sig. = statistická významnost na hladině (** = 0,01).

Soubor studentů Univerzity Palackého se od souboru studentů z USA signifikantně liší jenom v jednom ukazateli sociální inteligence, tím je Ekvilibrium index (EI) (viz tab. 12). Tento indikátor určuje rovnováhu nebo nerovnováhu mezi šesti škálami SSI (EE, ES, EC, SE, SS a SC), čili to, zda jedinec skóruje v některé škále extrémně vysoko a v jiné zase nízko nebo zda jsou naměřené hodnoty šesti škál podobné. T-test prokázal, že studenti Univerzity Palackého skórují v průměrné hodnotě Ekvilibrium indexu (EI) signifikantně výše ($t = 2,805 > t_{0,01} = 2,576$). Z toho lze usuzovat, že zástupci mužského pohlaví našeho výzkumného souboru vykazují vyváženější výsledky mezi jednotlivými škálami sociální inteligence.

Tab. 13. Porovnání komponent sociální inteligence u souboru studentek Univerzity Palackého (N = 84) se souborem studentek z USA (N = 198)

Komponenty sociální inteligence	Studentky UP		Studentky z USA		t	sig.
	Průměr	SO	Průměr	SO		
Emoční vyjadřování	47,71	5,44	46,17	8,36	1,554	
Emoční vnímavost	49,36	6,83	47,60	9,11	1,590	
Emoční kontrola	41,31	6,45	43,14	6,71	-2,118	*
Celková emoční dimenze	138,38	11,13	134,2	19,42	1,847	
Sociální vyjadřování	44,79	7,82	42,43	11,31	1,743	
Sociální vnímavost	50,57	7,54	48,64	9,43	1,663	
Sociální kontrola	50,98	6,41	49,74	9,35	1,109	
Celková sociální dimenze	146,33	15,39	139,15	21,14	2,406	*
Celkové vyjadřování	92,50	11,91	87,45	18,62	2,293	*
Celková vnímavost	99,93	12,33	94,86	17,45	2,418	*
Celková kontrola	92,29	8,89	91,03	15,11	0,521	
Celková sociální inteligence	284,71	23,92	278,27	30,92	1,704	
Ekvilibrium index	43,90	2,14	42,44	2,92	4,134	**

Legenda: SO = směrodatná odchylka; sig. = statistická významnost (* = 0,05, ** = 0,01).

Porovnávané skupiny žen se liší v pěti komponentách sociální inteligence (viz tab. 13). Nejvýraznější diference se vyskytují v Ekvilibrium indexu (EI), ve kterém skórují studentky Univerzity Palackého signifikantně výše ($t = 4,134 > t_{0,01} = 2,576$). Struktura sociální inteligence našich respondentek oproti respondentkám z USA je tedy vyrovnanější. Studentky Univerzity Palackého skórují ve srovnání se studentkami z USA signifikantně výše v celkové úrovni sociální dimenze (TS) ($t = 2,406 > t_{0,05} = 1,960$), v celkové míře dovednosti vyjadřování (TE_x) ($t = 2,293 > t_{0,05} = 1,960$) a v celkové míře dovednosti vnímavosti (TSe) ($t = 2,418 > t_{0,05} = 1,960$); signifikantně níže skórují na škále emoční kontrola (EC) ($t = |-2,118| > t_{0,05} = 1,960$). Studentky našeho souboru se ve srovnání se studentkami z USA zdají být verbálně i neverbálně zdatnější a dovedou lépe

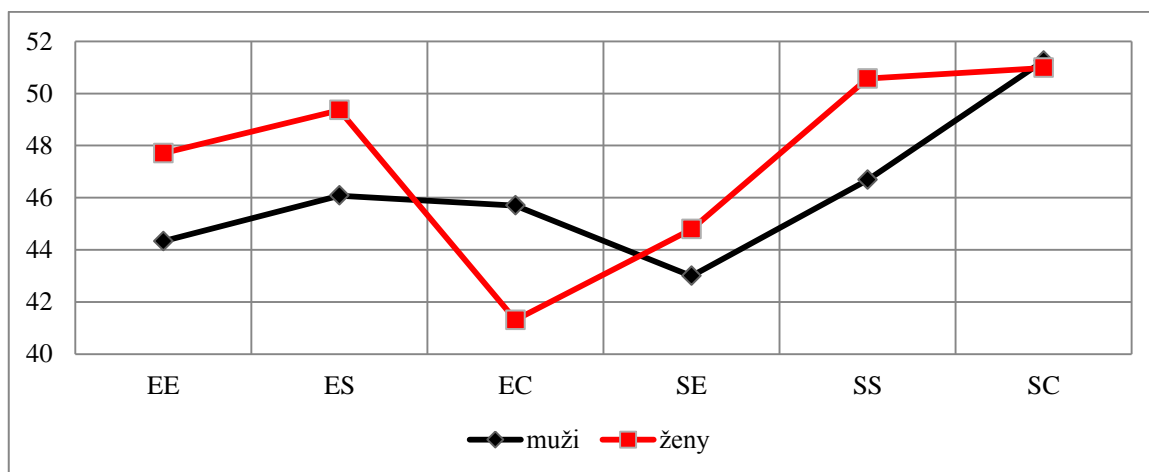
interpretovat informace od druhých. Přestože je pro studentky Univerzity Palackého oproti studentkám z USA snadnější sdělování i přijímání verbálních informací, regulují hůře vlastní emoční a neverbální projevy.

Závěr: Vysokoškolští studenti Univerzity Palackého vykazují statisticky významné rozdíly v míře komponent a struktury sociální inteligence ve srovnání se studenty z USA na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ a $0,01$.

Výzkumná otázka 3. Poslední výzkumná otázka týkající se výsledků měření Inventářem sociálních dovedností (SSI) se zaměřuje na rozdíly ve škálách sociální inteligence mezi skupinou studentů a studentek Univerzity Palackého v Olomouci.

Pro stanovení statisticky významných rozdílů v komponentách sociální inteligence jsme použili párový t-test, jehož výsledky souhrnně prezentujeme v tabulce 14. Hodnoty testového kritéria t porovnáváme s kritickou hodnotou $t_{0,05} = 1,977$. Kompletní tabulky jsou k nahlédnutí v příloze 4. Diference v průměrných hodnotách škál sociální inteligence mezi studenty a studentkami zobrazíme pro přehlednost a ilustraci také pomocí grafu.

Graf 4. Diference v šesti škálách sociální inteligence mezi studenty (N = 60) a studentkami (N = 144)

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; TE = celková emoční dimenze; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola.

Z grafu 4 je zřejmé, že mezi škálami sociální inteligence se vyskytují diference, i když ne vždy výrazné. Studenti ve srovnání se studentkami skórují výše na škále emoční kontrola (EC) a nepatrně také na škále sociální kontrola (SC). Studentky dosahují vyšších výsledků na škálách emoční vyjadřování (EE), emoční vnímavost (ES), sociální vnímavost (SS) a jen mírně vyšších průměrných hodnot také na škále sociální vyjadřování (SE).

Tab. 14. Porovnání komponent sociální inteligence mezi studenty (N = 60) a studentkami (N = 84)

Komponenty sociální inteligence	Studenti	Studentky	t	sig.
	Průměr	Průměr		
Emoční vyjadřování	44,33	47,71	-3,46	*
Emoční vnímavost	46,08	49,36	-2,69	*
Emoční kontrola	45,70	41,31	3,84	*
Celková emoční dimenze	136,11	138,38	-1,17	
Sociální vyjadřování	43,00	44,79	-1,25	
Sociální vnímavost	46,68	50,57	-2,95	*
Sociální kontrola	51,25	50,98	0,24	
Celková sociální dimenze	140,93	146,33	-1,98	*
Celkové vyjadřování	87,33	92,50	-2,40	*
Celková vnímavost	92,77	99,93	-3,36	*
Celková kontrola	96,95	92,29	2,82	*
Celková sociální inteligence	277,05	284,71	-1,84	
Ekvilibrium index	43,64	43,90	3,57	*

Legenda: sig. = statistická významnost (* = 0,05).

Statistika potvrdila signifikantní rozdíly ve čtyřech z šesti škál SSI (viz tab. 14). Ve třech z těchto čtyř škál skórují studenti signifikantně níže oproti studentkám. Patří sem škála emoční vyjadřování (EE) ($t = |-3,46| > t_{0,05} = 1,977$), emoční vnímavost (ES) ($t = |-2,69| > t_{0,05} = 1,977$) a sociální vnímavost (SS) ($t = |-2,95| > t_{0,05} = 1,977$). Na škále emoční kontrola (EC) ($t = 3,84 > t_{0,05} = 1,977$) dosahují studenti signifikantně vyššího skóre než studentky. Tyto výsledky potvrzují další statisticky významné diference: studenti dosahují v porovnání se studentkami signifikantně nižších výsledků v dovednosti vyjadřování (TEx) ($t = |-2,40| > t_{0,05} = 1,977$), a v dovednosti vnímavost (TSe) ($t = |-3,36| > t_{0,05} = 1,977$) a zároveň signifikantně vyšších výsledků v dovednosti kontrola (TCo) ($t = 2,82 > t_{0,05} = 1,977$). Poslední komponentou vykazující statisticky významný rozdíl je Ekvilibrium index (EI) ($t = 3,57 > t_{0,05} = 1,977$) svědčící o vyrovnanější struktuře sociální inteligence u skupiny studentů. Výsledky nasvědčují tomu, že ženy se oproti mužům našeho souboru posuzují jako vnímavější vůči sobě i svému okolí, dovedou lépe vyjadřovat prožívané emoce, ale někdy jim činí potíže mít své emoce pod kontrolou. Studenti naopak nedávají své emoce příliš najevo, dovedou je skrývat a kontrolovat. Nenechají se tolik ovlivnit emocemi ostatních a může pro ně být oproti dívkám obtížnější správně porozumět a vyjádřit své emoční stavy.

Závěr: Mezi studenty a studentkami Univerzity Palackého v Olomouci existují statisticky významné rozdíly v sociální inteligenci na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Zatímco v celkové výši sociální inteligence skórují studenti obou pohlaví přibližně stejně (nepatrně vyšších výsledků dosahují dívky), signifikantní rozdíly jsou v její struktuře.

Výzkumná otázka 4. Při projektování výzkumu jsme se dále zajímali o míru a strukturu faktorů osobnosti podle šestidimenzionálního modelu HEXACO u vysokoškolských studentů Univerzity Palackého v Olomouci proto, abychom si mohli vytvořit představu o typickém osobnostním profilu současného studenta.

Pro zodpovězení této otázky jsme získaná data o osobnostních rysech zpracovali metodami statistiky. Míru osobnostních faktorů (H, E, X, A, C, O, Alt) jsme zjistili zpřůměrováním hodnot získaných pro celý soubor, muže i ženy. Použili jsme přitom stejný postup jako autoři Osobnostního inventáře HEXACO – Ashton a Lee. Průměrné celkové skóre každého faktoru jsme vydělili 16 (každý faktor je sycen 16 položkami) a v případě doplňkové škály altruismus²³ čtyřmi (sycena čtyřmi položkami). Údaje v tabulkách tak odpovídají průměrným hodnotám vypočteným pro jednotlivé položky každého faktoru. Strukturu faktorů osobnosti jsme zachytili rozložením průměrných hodnot, kterých dosáhli naši respondenti v šesti dimenzích osobnosti (H, E, X, A, C, O) a doplňkové škále altruismus (Alt). Struktura je znázorněna ve třech grafech opět pro celý soubor, skupinu mužů a žen.

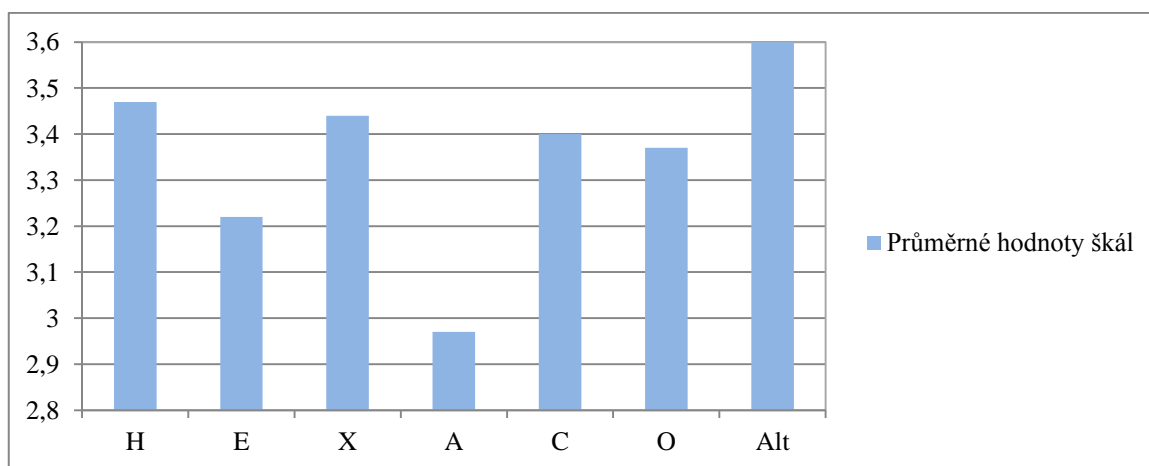
Pro testování rozdílů mezi hodnotami naměřenými u škál HEXACO byla použita jednofaktorová analýza rozptylu. Výpočty ukázaly, že mezi skóre faktorů osobnosti jsou statisticky významné rozdíly ($F > F_{0,01}$) na hladině významnosti $\alpha = 0,01$. Výsledky se potvrdily pro celý soubor, skupinu mužů i žen. Tabulky jednofaktorové analýzy prezentujeme v příloze 3. Toto zjištění potvrzuje, že jednotlivé škály měří rozdílné osobnostní proměnné.

²³ Vzhledem k doplňkovému charakteru škály altruismus a nízkému počtu položek, kterými je sycena, považujeme výsledky této škály pouze za orientační.

Tab. 15. Míra rysů osobnosti u celého souboru studentů (N = 144)

Rysy osobnosti	Průměr	Směrodatná odchylka
Poctivost-pokora	3,47	0,49
Emocionalita	3,22	0,53
Extraverze	3,44	0,50
Přívětivost	2,97	0,46
Svědomitost	3,40	0,48
Otevřenost vůči zkušenosti	3,37	0,49
Altruismus	3,60	0,51

Graf 5. Struktura rysů osobnosti u celého souboru studentů (N = 144)

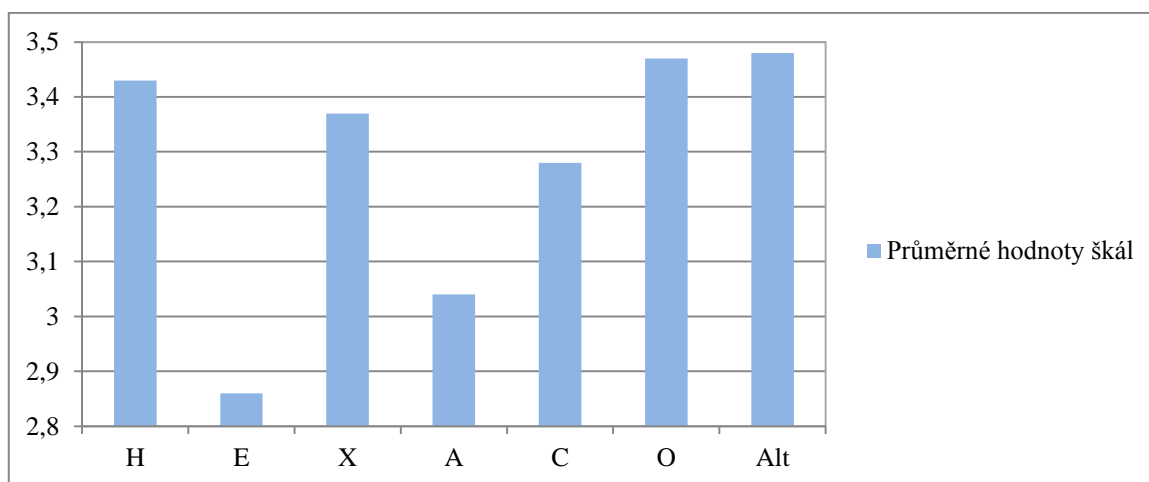

Legenda: H = poctivost-pokora; E = emocionalita; X = extraverze; A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; Alt = altruismus.

Z tabulky 15 i grafu 5 je zřejmá nepříliš vyrovnaná hladina skóre jednotlivých položek osobnostních rysů. Nejnížší hodnoty jsme zaznamenali u faktoru přívětivost (A). Pomineme-li doplňkovou škálu altruismu (Alt), jejíž výsledky jsou spíše orientační, pak v profilu našich respondentů dominuje především rysy poctivost-pokora (H), těsně za ním je rys extraverze (X) a svědomitost (C). Ve středu se nachází rys otevřenost vůči zkušenosti (O) a emocionalita (E). Sebepojetí studentů zahrnuje takové kvality jako je čestnost, opravdovost, slušnost, sociální odvaha, sebeúcta, nadšení, sociabilita a ochota pomoci lidem v nouzi. Studenti se dále vnímají jako příčinniví, systematictí a organizačně schopní. Mezi slabší stránky typického respondenta patří menší shovívavost a trpělivost, včetně neochoty promíjet ublížení a nespravedlnost spáchanou druhými. Profil respondenta doplňuje jen průměrná zvědavost, tvořivost a nekonvenčnost.

Tab. 16. Míra rysů osobnosti u souboru studentů (N = 60)

Rysy osobnosti	Průměr	Směrodatná odchylka
Poctivost-pokora	3,43	0,55
Emocionalita	2,86	0,49
Extraverze	3,37	0,54
Přívětivost	3,04	0,43
Svědomitost	3,28	0,53
Otevřenost vůči zkušenosti	3,47	0,43
Altruismus	3,48	0,54

Graf 6. Struktura rysů osobnosti u souboru studentů (N = 60)

Legenda: H = poctivost-pokora; E = emocionalita; X = extraverze; A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; Alt = altruismus.

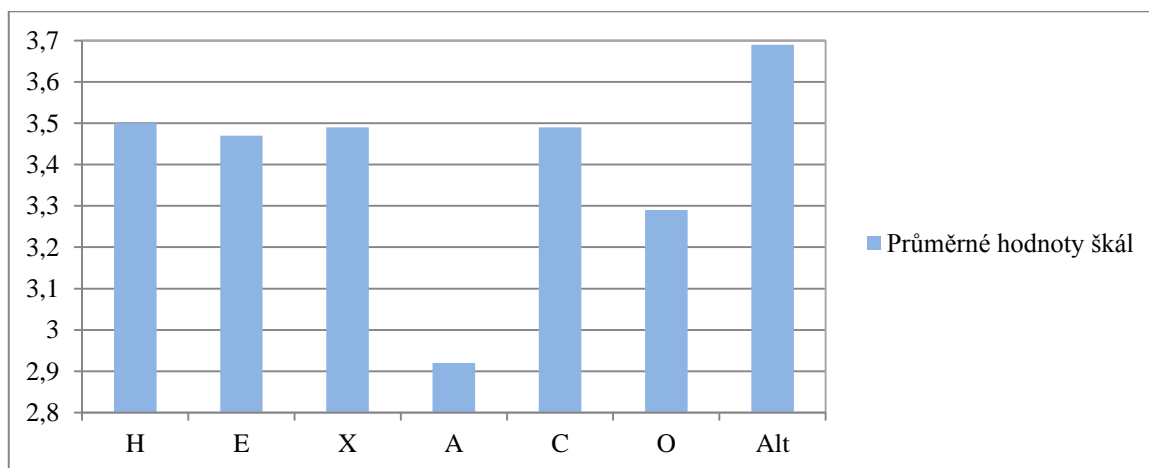
Struktura faktorů u skupiny mužů ukazuje nerovnoměrnou hladinu skóre jednotlivých osobnostních rysů HEXACO (viz tab. 16, graf 6). Největší výkyv skóre směrem dolů jsme zaznamenali u faktoru emocionalita (E) a přívětivost (A), naopak nejvyšších výsledků dosahují muži u doplňkové škály altruismus (Alt), škály otevřenost vůči zkušenosti (O) a poctivost-pokora (H). O něco níže skórují studenti ve faktoru extraverze (X), průměrných výsledků dosahují na škále svědomitost (C). Z osobnostních vlastností studenty charakterizuje především otevřenost vůči přírodnímu a lidskému světu spojená se zvědavostí a ochotou experimentovat s novým a nepoznaným, s produktivností, originalitou a nekonvenčností, vkusem a estetickým prožíváním. V sebeposouzení studentů vystupují do popředí také rysy odpovídající morálním hodnotám jako čestnost, slušnost, skromnost, opravdovost, štedrost, poctivost a ochota pomáhat lidem v nouzi. Profil studenta dále doplňují rysy houževnatosti a odolnosti vůči úzkosti a starostem. Studenti se chovají poměrně sebevědomě, jsou nezávislí na emoční opoře, pokud se dostanou do

nesnázi. Ke svému okolí se však studenti neprojevují příliš shovívavě a nejsou ochotni promíjet nespravedlnost vůči vlastní osobě.

Tab. 17. Míra rysů osobnosti u souboru studentek (N = 84)

Rysy osobnosti	Průměr	Směrodatná odchylka
Poctivost-pokora	3,50	0,44
Emocionalita	3,47	0,40
Extraverze	3,49	0,48
Přívětivost	2,92	0,47
Svědomitost	3,49	0,42
Otevřenost vůči zkušenosti	3,29	0,52
Altruismus	3,69	0,46

Graf 7. Struktura rysů osobnosti u souboru studentek (N = 84)

Legenda: H = poctivost-pokora; E = emocionalita; X = extraverze; A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; Alt = altruismus.

Hladina skóre jednotlivých osobnostních rysů HEXACO u studentek je spíše nevyrovnaná (viz tab. 17, graf 7). Nejnižších hodnot ženy dosahují na škále přívětivost (A). Vysoké skóre vykazují studentky ve faktoru poctivost-pokora (H), svědomitost (C), extraverze (X) a emocionalita (E). Stejně jako u souboru studentů i zde dosahují studentky velmi vysokého skóre na škále altruismus (Alt). Míra faktoru otevřenost vůči zkušenosti (O) dosahuje průměrných hodnot. Sebepojetí studentek zahrnuje vlastnosti jako je autentičnost v interpersonálních vztazích, čestnost, zdvořilost a skromnost. V interpersonálních situacích vystupují dívky sebevědomě, energicky a odvážně. Vykazují souhrn výborných pracovních vlastností ve smyslu pracovitosti, schopnosti plánovat a organizovat. Studentky charakterizuje také lehce narušitelná rovnováha stresujícími událostmi a jistá ustaranost a úzkostnost. Trochu překvapující je průměrná hodnota na škále otevřenost vůči zkušenosti, u studentek vysoké školy bychom očekávali větší

zvědavost a čtenářský zájem o nové informace, větší originalitu v myšlení, zálibu v inovaci, radost z krásy umění a přírody, kreativitu.

Výzkumná otázka 5. V průběhu analýzy získaných dat jsme se dále zajímali o to, zda vysokoškolští studenti Univerzity Palackého v Olomouci vykazují signifikantní rozdíly v míře rysů osobnosti podle šestifaktorového modelu HEXACO ve srovnání se studenty z Kanady. Kanadské studenty jsme zvolili proto, že jsme nemohli provést komparaci s jiným výzkumem provedeným v České republice, jelikož dosud nebyl žádný publikován.

K ověření statistické významnosti rozdílů průměrných hodnot respondentů obou souborů byl použit t-test pro dva nezávislé výběry. Výsledky shrnují následující tabulky. Hodnoty testového kritéria t porovnááme s kritickou hodnotou $t_{0,05} = 1,960$ a $t_{0,01} = 2,576$.

Tab. 18. Porovnání rysů osobnosti u celého souboru studentů Univerzity Palackého (N = 144) s celým souborem studentů z Kanady (N = 1126)

Rysy osobnosti	Soubor studentů UP		Soubor studentů z Kanady		t	sig.
	Průměr	SO	Průměr	SO		
H	3,47	0,49	3,19	0,62	5,214	**
E	3,22	0,53	3,43	0,62	-3,742	**
X	3,44	0,50	3,50	0,57	-1,203	
A	2,97	0,46	2,94	0,58	0,597	
C	3,40	0,48	3,44	0,56	-0,819	
O	3,37	0,49	3,41	0,60	0,768	
Alt	3,60	0,51	3,90	0,67	-5,184	**

Legenda: H = poctivost-pokora; E = emocionalita; X = extraverte; A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; Alt = altruismus; SO = směrodatná odchylka; sig. = statistická významnost (** = 0,01).

Při posuzování údajů seřazených v další tabulce 18 zjišťujeme u našich respondentů shodu ve čtyřech ze šesti dimenzí osobnosti s respondenty z Kanady. Diference se vyskytují u dvou faktorů – poctivost-pokora (H), emocionalita (E) a u doplňkové škály altruismu (Alt). Studenti Univerzity Palackého skórují signifikantně výše u faktoru poctivost-pokora (H) ($t = 5,214 > t_{0,01} = 2,576$). Další signifikantní odlišnost jsme naměřili u faktoru emocionalita (E), kde studenti našeho souboru skórovali naopak signifikantně níže ($t = |-3,742| > t_{0,01} = 2,576$) a také v doplňkové škále altruismu (Alt), kde jsme naměřili také statisticky významné nižší hodnoty ($t = 5,184 > t_{0,01} = 2,576$). Oba srovnávané soubory se neliší v míře faktorů extraverte (X), přívětivost (A), svědomitost (C) a otevřenost (O). Výsledky t-testu naznačují, že studenti Univerzity Palackého se posuzují jako skromnější, ve vztazích autentičtější a poctivější. Ve srovnání se studenty

z Kanady se také zdají být méně bázlivi, úzkostnější a méně ochotnější pomáhat lidem v nouzi.

Tab. 19. Porovnání rysů osobnosti u souboru studentů Univerzity Palackého (N = 60) se souborem studentů z Kanady (N = 429)

Rysy osobnosti	Studenti UP		Studenti z Kanady		t	sig.
	Průměr	SO	Průměr	SO		
H	3,43	0,55	3,05	0,65	4,316	**
E	2,86	0,49	3,01	0,59	-1,880	
X	3,37	0,54	3,52	0,54	-2,015	*
A	3,04	0,43	3,01	0,63	0,357	
C	3,28	0,53	3,34	0,59	-0,747	
O	3,47	0,43	3,38	0,63	1,072	
Alt	3,48	0,54	3,63	0,69	-1,615	

Legenda: H = poctivost-pokora; E = emocionalita; X = extraverze; A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; Alt = altruismus; SO = směrodatná odchylka; sig. = statistická významnost (* = 0,05, ** = 0,01).

Soubor mužů se od Kanadčanů statisticky významně odlišuje ve dvou dimenzích (viz tab. 19): poctivost-pokora (H) a extraverze (X). Skóre na škále poctivost-pokora (H) je signifikantně vyšší ($t = 4,316 > t_{0,01} = 2,576$) a naopak hladina rysu extraverze (X) je signifikantně nižší na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ ($t = |-2,015| > t_{0,05} = 1,960$). Pro naše respondenty je ve srovnání s respondenty z Kanady typická vyšší poctivost a pokora, která vyjadřuje menší tendenci manipulovat s druhými kvůli vlastnímu prospěchu, menší chamtivost a hrabivost a naopak větší skromnost a čestnost našich studentů. Nižší míra extraverze studentů Univerzity Palackého se promítá do jejich menší sociální smělosti a sociability, menšího osobitého entuziasmu a energičnosti, případně do nižší sebeúcty ve srovnání se studenty z Kanady.

Tab. 20. Porovnání rysů osobnosti u souboru studentek Univerzity Palackého (N = 84) se souborem studentek z Kanady (N = 691)

Rysy osobnosti	Studentky UP		Studentky z Kanady		t	sig.
	Průměr	SO	Průměr	SO		
H	3,50	0,44	3,27	0,59	3,392	**
E	3,47	0,40	3,69	0,48	-3,940	**
X	3,49	0,48	3,48	0,59	0,146	
A	2,92	0,47	2,89	0,55	0,468	
C	3,49	0,42	3,49	0,53	0,000	
O	3,29	0,52	3,42	0,58	-1,909	
Alt	3,69	0,46	4,06	0,60	-5,351	**

Legenda: H = poctivost-pokora; E = emocionalita; X = extraverze; A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; Alt = altruismus; SO = směrodatná odchylka; sig. = statistická významnost (** = 0,01).

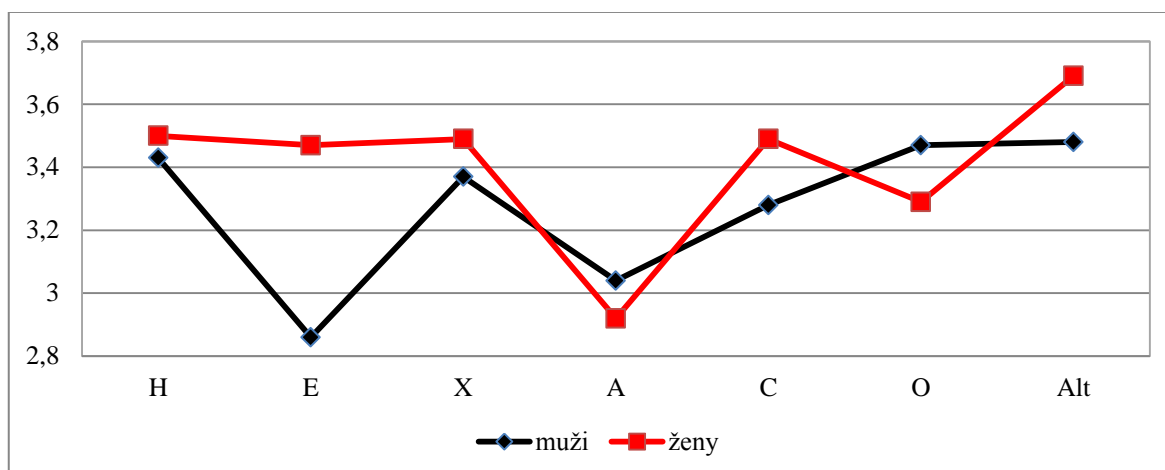
Rovněž studentky se podobně jako studenti Univerzity Palackého statisticky významně odlišují od studentek z Kanady. Signifikantní difference se vyskytují ve třech rysech (viz tab. 20): poctivost-pokora (H) ($t = 3,392 > t_{0,01} = 2,576$), emocionalita (E) ($t = |-3,940| > t_{0,01} = 2,576$) a zvláště v doplňkové škále altruismu (Alt) ($t = |-5,351| > t_{0,01} = 2,576$). Přestože studentky skórovaly poměrně vysoko na škále emocionalita (E) a v typickém profilu popsaném výše má tento rys u studentek své oprávněné místo, t-test prokázal signifikantně nižší hodnotu ve srovnání s Kanadankami. To svědčí o menší ostýchavosti, větší míře společenskosti, energičnosti a sebeúctě. Podobně jako studenti analogicky také studentky se vnímají jako poctivější a pokornější než studentky z Kanady. Naše respondentky jsou se však také zdají být výrazně méně vlídné a nápomocné druhým ve srovnání se studentkami z Kanady.

Závěr: Studenti Univerzity Palackého vykazují statisticky významné rozdíly v míře a struktuře šesti dimenzí osobnosti ve srovnání se studenty z Kanady na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ a $\alpha = 0,01$.

Výzkumná otázka 6. Poslední výzkumná otázka, kterou se nyní snažíme zodpovědět, se vztahuje k odlišnostem faktorů HEXACO mezi skupinou studentů a studentek našeho výzkumného souboru.

Pro statistické ověření těchto rozdílů jsme použili párový t-test. Výsledky t-testu souhrnně uvádíme níže v tabulce 21, která sumarizuje vypočtené průměry mužů a žen. Průměry obsahují součty všech 16 položek pro každý jednotlivý rys HEXACO. Hodnoty testového kritéria t porovnááme s kritickou hodnotou $t_{0,05} = 1,977$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Kompletní tabulky jsou k nahlédnutí v příloze 4. Pro přehlednost a ilustraci zobrazíme pomocí grafu rozdíly v průměrných hodnotách faktorů osobnosti u skupiny studentů a studentek Univerzity Palackého.

Graf 8. Diference v rysech osobnosti mezi studenty (N = 60) a studentkami (N = 144)

Legenda: H = pocitvost-pokora; E = emocionalita; X = extraverze; A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; Alt = altruismus.

Graf 8 ilustruje diference mezi pohlavími zjištěné prakticky u všech rysů HEXACO, i když naměřené rozdíly nejsou u všech škál zvláště výrazné. Studenti ve srovnání se studentkami skórují níže ve čtyřech ze šesti škál: pocitvost-pokora (H), emocionalita (E), extraverze (X), svědomitost (C) a také v doplňkové škále altruismu (Alt). Vyšší skóre studentů ve srovnání se studentkami jsme naopak zaznamenali ve dvou škálách, a to u faktoru přívětivost (A) a faktoru otevřenost vůči zkušenosti (O).

Tab. 21. Porovnání rysů osobnosti mezi studenty (N = 60) a studentkami (N = 84)

Rysy osobnosti	Studenti	Studentky	t	sig.
	Průměr	Průměr		
Pocitvost-pokora	54,93	55,95	-0,766	
Emocionalita	45,77	55,52	-8,239	*
Extraverze	53,87	55,86	-1,462	
Přívětivost	48,63	46,77	1,504	
Svědomitost	52,45	55,85	-2,660	*
Otevřenost vůči zkušenosti	55,52	52,71	2,139	*
Altruismus	13,93	14,76	-2,466	*

Legenda: H = pocitvost-pokora; E = emocionalita; X = extraverze; A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; Alt = altruismus; sig. = statistická významnost (* = 0,05).

Studenti oproti studentkám skórují signifikantně níže na třech ze sedmi škál HEXACO (viz tab. 21). Patří sem faktor emocionalita (E) ($t = |-8,239| > t_{0,05} = 1,977$), svědomitost (C) ($t = |-2,660| > t_{0,05} = 1,977$) a altruismus (Alt) ($t = |-2,466| > t_{0,05} = 1,977$). Signifikantně výše skórují studenti pouze na škále otevřenost vůči zkušenosti (O) ($t = 2,139 > t_{0,05} = 1,977$). Největší rozdíly mezi studentkami a studenty našeho souboru jsme zjistili u faktoru emocionalita (E). Výrazně výše skórující studentky projevují náchylnost

k prožitkům strachu, mohou být bázlivější a úzkostnější než jejich mužské protějšky. Jejich nižší odolnost vůči stresu ve srovnání se studenty je může vést k ustaranosti, bezradnosti a více zapojují okolí do vlastních problémů. Častěji vyhledávají pomoc a radu u druhých, potřebují povzbuzení a útěchu. V sociálních sítích, které si budují, dokáží empaticky spoluprožívat zážitky, soucítit s druhými a vytvářet si silná emoční pouta. Studenti projevují ve srovnání se studentkami vyšší houževnatost, odvážnost a necitlivost k fyzické bolesti. Posuzují se jako odolnější vůči stresu bez sklonu dělat si starosti. Při řešení zátěžových situací spoléhají více sami na sebe než na pomoc druhých. Ve srovnání se studentkami mohou být méně citliví a méně empatictí k prožitkům druhých.

Další faktor, jehož mírou se obě pohlaví od sebe nápadně odlišují je svědomitost (C). Studentky dosahující vyšší míry svědomitosti se od studentů odlišují větší snahou vyhledávat řád v okolním prostředí, organizovat si a strukturovat povinnosti, jsou ochotné vynakládat úsilí pro zvládnání úkolů, vykazují silnou pracovní morálku a sebedisciplínu. Jejich sklon k perfekcionismu je vede k sebekontrolě a důkladnosti. Studenti projevují také poměrně vysokou hladinu faktoru svědomitosti, avšak ve srovnání se studentkami projevují větší nedbalost, o něco menší pracovitost a snahu dokončovat pracovní úkoly. Jejich menší perfekcionismus ve srovnání s ženami vede k případným chybám. Studenti jsou také méně opatrní ve zvažování následků svého chování.

Třetím faktorem, který je signifikantně vyšší u studentů, je otevřenost vůči zkušenosti (O). Studenti tohoto výzkumu se od studentek odlišují větší tvořivostí, zálibou v inovaci a experimentování. Projevují originálnější myšlení, aktivně vyhledávají nové způsoby řešení problémů. Jsou o něco zvědavější, zajímají se o novinky v přírodních i společenských vědách, rádi čtou a cestují. Studentky ve srovnání se studenty méně vyhledávají informace o dění kolem sebe a projevují větší sklon ke konvenčnosti.

Posledním faktorem, v němž jsou rozdíly signifikantní je altruismus (Alt). Studenti dosahující nižší hladiny altruismu jsou oproti studentkám méně solidární a dobrosrdeční k ostatním.

Závěr: Mezi studenty a studentkami Univerzity Palackého v Olomouci existují statisticky významné rozdíly ve faktorech osobnosti na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

10.2 Výsledky ověřování hypotéz

Hypotéza H1. Pro ověření hypotézy H1, která tvrdila, že mezi skóre na škále poctivost-pokora (H) a skóre škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC) neexistují statisticky významné korelace, jsme použili Pearsonův korelační koeficient. Výsledné hodnoty uvádí tabulka 22.

Tab. 22. Pearsonův korelační koeficient pro faktor poctivost-pokora a škály sociální inteligence u souboru respondentů (N = 144)

Sledované proměnné	EE	ES	EC	SE	SS	SC
H	-0,024	-0,004	-0,304(**)	-0,036	-0,209(*)	0,107

Legenda: H = poctivost-pokora; EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; ** 0,01, * 0,05 hladina významnosti.

Výpočty seřazené v tabulce ukazují dvě záporné signifikantní korelace mezi sledovanými proměnnými, a to na hladině významnosti $\alpha = 0,01$ u škály emoční kontrola (EC) (0,304**) a na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ u škály sociální vnímavost (SS) (-0,209*).

Pokud jde o zápornou korelaci mezi faktorem poctivost-pokora (H) a škálou emoční kontrola (EC), pak pro respondenty platí, že se stoupající tendencí k autentickému jednání v interpersonálních vztazích, skromnosti a nenáročnosti se snižuje dovednost skrývat vlastní pocity, regulovat a kontrolovat své emoce a vyjádřit je tak, aby jim ostatní správně porozuměli. Podobně negativní korelace byla zjištěna mezi rysem poctivost-pokora (H) a škálou sociální vnímavost (SS). Se vzrůstajícím skóre na škále poctivost-pokora se u studentů současně v pozitivním slova smyslu vyskytuje neochota manipulovat emočními sděleními, předstírat prožitky, které člověk nepocítuje, nechut' manipulovat druhými prostřednictvím neverbálních projevů. Čím opravdovější, autentičtější je student, tím méně se snaží záměrně ovládat vlastní obraz, méně usiluje o konkrétní působení na druhé. Výsledky lze interpretovat i obráceně, čili s klesajícími hodnotami na škále poctivost-pokora (H) a současně stoupajícími hodnotami na škálách emoční kontrola (EC) a sociální vnímavost (SS).

Je však třeba upozornit na to, že negativní korelace mezi sledovaným rysem poctivost-pokora (H) a škálami sociální inteligence dosahují spíše nižších hodnot, a proto

má uvedený výsledek omezenou platnost – vztahuje se pouze na část dotazovaných studentů.

Závěr: U souboru studentů Univerzity Palackého existují signifikantní korelace mezi skóre na škále poctivost-pokora (H) a skóre na škálách sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC). Na základě těchto výsledků se **hypotéza H1 nepotvrdila**.

Hypotéza H2. V hypotéze H2 byl vysloven předpoklad nezávislosti faktoru emocionality (E) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC). Pro přijetí nebo zamítnutí hypotézy jsme použili Pearsonův korelační koeficient.

Tab. 23. Pearsonův korelační koeficient pro faktor emocionalita a škály sociální inteligence u souboru respondentů (N = 144)

Sledované proměnné	EE	ES	EC	SE	SS	SC
E	0,423(**)	0,346(**)	-0,520(**)	0,184(*)	0,579(**)	-0,078

Legenda: E = emocionalita; EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; ** 0,01, * 0,05 hladina významnosti.

Poměrně vysoká míra vzájemné závislosti sledovaných proměnných je patrná z pěti signifikantních korelací z celkového počtu šesti škál sociální inteligence (viz. tab 23). Čtyři korelace jsou kladné (EE, ES, SE, SS) a jedna záporná (EC). Poslední šestá škála sociální kontrola (SC) s rysem emocionalita (E) nekoreluje. Všechny korelace se pohybují v pásmu průměru. Nejvýznamnější kladnou korelací jsme zaznamenali mezi faktorem emocionalita (E) a škálou sociální vnímavost (SS) (0,579**). Další kladné korelace rysu emocionalita (E) jsou se škálami emoční vyjadřování (EE) (0,423**) a emoční vnímavost (ES) (0,346**) na hladině významnosti $\alpha = 0,01$ a sociální vyjadřování (SE) (0,184*) na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Negativní korelace na hladině významnosti $\alpha = 0,01$ se vyskytuje se škálou emoční kontrola (EC) (-0,520**).

Výpočty nasvědčují tomu, že se zvyšujícím se skóre emocionality vykazují úzkostnější, ustaranější a závislejší studenti současně větší míru sociální senzitivity. Nechávací se snáze ovlivnit prožíváním druhých, dokáží vhodně vyjadřovat, co zažívají a jsou velmi družní a společenští. Současně se u těchto studentů projevuje snižující se kontrola projevů vlastních emocí, což se promítá do nižší schopnosti regulovat vlastní emoční a neverbální výrazy v interpersonálním kontextu. Naopak studenti s nízkou hladinou emocionality, které lze charakterizovat jako sebevědomé, odvážné a schopné

vypořádat se s problémy, dokáží mít své emoce a jejich vnější projevy pod kontrolou. Mohou mít potíže s empatickým pochopením emočních stavů druhých i vlastních.

Závěr: Predikce nezávislosti faktoru emocionalita (E) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC) potvrzena nebyla, **hypotéza H2 se nepotvrdila.**

Hypotéza H3. V souladu s hypotézou H3 očekáváme, že faktor extraverze (X) modelu HEXACO je nezávislý na škálách sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC). Verifikace hypotézy byla provedena Pearsonovým korelačním koeficientem, výsledné výpočty shrnuje tabulka 24.

Tab. 24. Pearsonův korelační koeficient pro faktor extraverze a škály sociální inteligence u souboru respondentů (N = 144)

Sledované proměnné	EE	ES	EC	SE	SS	SC
X	0,431(**)	0,263(**)	-0,107	0,709(**)	-0,023	0,688(**)

Legenda: X = extraverze; EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; ** 0,01 hladina významnosti.

Z tabulky 24 vyplývá, že extraverze (X) a sociální inteligence spolu ve většině složek sociální inteligence u studentů souvisí. Z šesti sledovaných škál sociální inteligence jsme zaznamenali celkově čtyři pozitivní korelace, z toho dvě v pásmu průměru (EE, ES) a dvě dosti vysoké (SE, SC). Nejvyšší zaznamenaná korelace na hladině významnosti $\alpha = 0,01$ je mezi faktorem extraverze (X) a škálou sociální vyjadřování (SE) (0,709**), dále se škálou sociální kontrola (SC) (0,688**), emoční vyjadřování (EE) (0,431**) a emoční vnímavost (ES) (0,263**).

Extravertní studenti se vyznačují vysokou mírou verbálních dovedností, snadno dokáží zahájit a vést rozhovor s cizími lidmi, jsou obratní a sebevědomí. Disponují živou mimikou a gestikulací a také projevují vyšší emoční empatii vůči osobám v interakci. U studentů s nízkým skóre extraverze lze naopak očekávat menší komunikační zdatnost a také nižší preferenci vyhledávání sociálních interakcí. Introvertní studenti projevují v sociálních situacích menší dovednosti a v různých interpersonálních situacích se orientují hůře než jejich extravertní protějšky.

Závěr: Tvrzení o nezávislosti faktoru extraverze (X) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC) se neprokázalo, **hypotéza H3 se nepotvrdila.**

Hypotéza H4. V hypotéze H4 předpokládáme nezávislost osobnostního faktoru přívětivosti (A) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC). Výpočty Pearsonova korelačního koeficientu uvádí tabulka 25.

Tab. 25. Pearsonův korelační koeficient pro faktor přívětivosti a škály sociální inteligence u souboru respondentů (N = 144)

Sledované proměnné	EE	ES	EC	SE	SS	SC
A	-0,180(*)	0,088	0,103	-0,002	-0,190(*)	0,135

Legenda: A = přívětivost; EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; * 0,05 hladina významnosti.

Sledované veličiny spolu korelují jen nepatrně ve dvou škálách sociální inteligence. V obou případech jde o záporné korelace na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ na škále emoční vyjadřování (EE) (-0,180*) a sociální vnímavost (SS) (-0,190*). Zbývající čtyři složky sociální inteligence (ES, EC, SE, SC) představují ve vztahu k faktoru přívětivosti (A) nezávisle proměnnou.

Studenti s vyšší hladinou přívětivosti a vlastnostmi jako stálost, shovívavost, kooperativnost nebo trpělivost nedokáží být dostatečně expresivní, pokud mají vyjadřovat aktuální prožívané stavy. Stejně jako neumí vhodně projevovat vlastní emoce, tak také mají určité problémy s interpretováním neverbálních sdělení od druhých. Naopak studenti, kteří jsou kritičtí v hodnocení jiných, tvrdohlaví a svolní k hádce, dokáží lépe gestikulovat a mohou mít rozvinutou schopnost přenášet prožitky na druhé.

Závěr: Předpoklad nezávislosti faktoru přívětivosti (A) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC) se neprokázal, **hypotéza H4 se nepotvrdila**.

Hypotéza H5. V souladu s hypotézou H5 předpokládáme nezávislost faktoru svědomitost (C) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC). Uvedený předpoklad jsme ověřovali Pearsonovým korelačním koeficientem (viz tab. 26).

Tab. 26. Pearsonův korelační koeficient pro faktor svědomitost a škály sociální inteligence u souboru respondentů (N = 144)

Sledované proměnné	EE	ES	EC	SE	SS	SC
C	0,087	0,078	-0,043	-0,049	0,157	0,125

Legenda: C = svědomitost; EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola.

Vypočtené korelace mezi svědomitostí a komponentami sociální inteligence nepřesáhly kritickou hodnotu, všechny jsou statisticky nevýznamné. Výsledek svědčí o nezávislosti faktoru svědomitosti a sociální inteligence, což znamená, že zvyšující se míra svědomitosti se neváže na zvyšující se nebo naopak snižující se hladinu sociální inteligence.

Závěr: Domněnka, že mezi skóre dimenze svědomitost (C) a škálami sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC) neexistují statisticky významné korelace, se potvrdila.

Hypotéza H5 se přijímá.

Hypotéza H6. V hypotéze H6 jsme očekávali nezávislost rysu otevřenost vůči zkušenosti (O) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC). Jednotlivá skóre potřebných indikátorů shrnuje tabulka 27.

Tab. 27. Pearsonův korelační koeficient pro faktor otevřenost vůči zkušenosti a škály sociální inteligence u souboru respondentů (N = 144)

Sledované proměnné	EE	ES	EC	SE	SS	SC
O	0,285(**)	0,348(**)	0,067	0,292(**)	0,037	0,413(**)

Legenda: O = otevřenost vůči zkušenosti; EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; ** 0,01 hladina významnosti.

Přestože z šesti sledovaných složek sociální inteligence korelují pozitivně signifikantně čtyři komponenty s rysem otevřenosti vůči zkušenosti (O), výše korelačního koeficientu dokazuje nepříliš silnou spjatost sledovaných veličin. Vypočítané korelace odpovídají pouze průměrné hladině závislosti na hladině významnosti $\alpha = 0,01$. Nejvyšší korelace této osobnostní dimenze se objevuje ve vztahu ke škále sociální kontrola (SC) (0,413**), dále ke škále emoční vnímavost (ES) (0,348**), sociální vyjadřování (SE) (0,292**) a emoční vyjadřování (EE) (0,285**).

Studenti s vyšším skóre otevřenosti vůči zkušenosti charakterizovaní tendencí vyhledávat informace v lidském i přírodním světě se dokáží také, díky své zvědavosti a kreativitě, lépe orientovat a přiměřeněji jednat v sociálních situacích ve srovnání se studenty s nízkou mírou otevřenosti. Otevřenější studenti dokáží přesněji vyjadřovat vlastní emoční prožitky, jsou schopni se zapojovat do komunikace s druhými, mohou být verbálně zdatní a velmi společenští. Dobře chápou a interpretují jemné neverbální signály druhých a přiměřeně na ně reagují. Snižující se otevřenost u studentů naopak implikuje

opačné interpersonální charakteristiky v oblasti sociální inteligence. Takové studenty naopak vystihují vlastnosti jako sociální netaktnost, neobratnost ve společenském kontextu a nižší sebevědomí.

Závěr: Výrok o nezávislosti faktoru otevřenosti vůči zkušenosti (O) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC) se neprokázal, **hypotéza H6 se nepotvrdila.**

Hypotéza H7. Tato hypotéza predikovala nezávislost faktoru altruismus (Alt) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC). Uvedenou hypotézu jsme ověřovali Spearmanovým korelačním koeficientem.

Tab. 28. Spearmanův korelační koeficient pro faktor altruismus a škály sociální inteligence u souboru respondentů (N = 144)

Sledované proměnné	EE	ES	EC	SE	SS	SC
Alt	0,247(**)	0,287(**)	-0,197(*)	0,262(**)	0,162	0,142

Legenda: Alt = altruismus ; EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; ** 0,01, * 0,05 hladina významnosti.

Vypočtené hodnoty Spearmanova korelačního koeficientu naznačují spojení obou sledovaných proměnných u čtyř ze šesti škál sociální inteligence (viz tab. 28). Všechny korelace jsou však relativně nízké, proto je jejich platnost omezená. Nejvyšší pozitivní korelace škály altruismus (Alt) na hladině významnosti $\alpha = 0,01$ je se škálou emoční vnímavost (ES) (0,287**), dále se škálou sociální vyjadřování (SE) (0,262**) a nakonec se škálou emoční vyjadřování (EE) (0,247**). Jedna záporná korelace na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ se vyskytuje u škály emoční kontrola (EC) (-0,197*).

Altruističtější studenti jsou obratnější v expresivní složce komunikace, jsou také vnímavější vůči druhým a celkově projevují větší sociální dovednosti, zatímco studenti s nižší hladinou altruismu tyto emoční a sociální dovednosti nemají rozvinuté do takové kvality. Pokud jde o negativní korelaci mezi altruismem a emoční kontrolou, pak je zřejmé, že altruističtější studenti dokáží méně kontrolovat a regulovat projevy vlastních emocí. Naopak nižší míra altruismu se spojuje s větší dovedností kontrolovat vlastní emoce.

Závěr: Předpoklad o nezávislosti doplňkové škály altruismus (Alt) a škál sociální inteligence (EE, ES, EC, SE, SS a SC) statistika neprokázala, **hypotéza H7 se nepotvrdila.**

11. DISKUSE

V našem výzkumu jsme se snažili zodpovědět šest výzkumných otázek a ověřit sedm hypotéz. Výzkumné otázky jsme rozdělili na dvě části podle použité testové metody. První tři výzkumné otázky se týkají problematiky sociální inteligence (měřeno Inventářem sociálních dovedností – SSI) v pojetí Ronalda E. Riggia. Další tři analogicky položené výzkumné otázky jsou zaměřené na šestifaktorový model osobnosti HEXACO (měřeno Osobnostním inventářem HEXACO – HEXACO-PI-R) popsany Michaelem C. Ashtonem a Kibeomem Lee. Formulované hypotézy ověřují těsnost vztahů mezi dimenzemi šestifaktorového modelu osobnosti a komponentami sociální inteligence. Stanovené výzkumné otázky i hypotézy vycházejí z poznatků popsanych v teoretické části této práce.

Diskuse k výzkumným otázkám. Následující diskuse bude vedena podle zaměření výzkumných otázek, to znamená, že výsledky měření sociální inteligence budou diskutované společně s výsledky měření faktorů osobnosti.

Důvodem pro stanovení výzkumných otázek o míře a struktuře komponent sociální inteligence a faktorů osobnosti u souboru vysokoškolských studentů Univerzity Palackého v Olomouci byla snaha o vytvoření typického osobnostního profilu²⁴ současného studenta vysoké školy. V profilu našich respondentů (N = 144) dominují čtyři dovednosti – vyšší skóre na škále sociální kontrola (SC) a sociální vnímavost (SS) a nižší skóre na škále emoční kontrola (EC) a sociální vyjadřování (SE). Méně výrazné výsledky jsme naměřili na škále emoční vnímavost (ES) a emoční vyjadřování (EE). Pokud jde o rysy osobnosti, dosahují studenti nejvyšších hodnot u faktorů altruismus (Alt), poctivost-pokora (H), extraverte (X) a svědomitost (C), naopak nejnižší hodnoty jsme zaznamenali u faktoru přívětivost (A). Spíše průměrné výsledky se vyskytují u faktoru emocionalita (E) a otevřenost vůči zkušenosti (O). Sebepojetí studentů Univerzity Palackého zahrnuje charakteristiky jako je čestnost, autentičnost, opravdovost a slušnost. Studenti se posuzují jako sociálně odvážní, energičtí a sociabilní. Mezi další silné stránky studentů patří schopnost zorientovat se v různých sociálních situacích, ve kterých také dovedou jednat obratně, taktně a sebevědomě. Umí své chování adekvátně zhodnotit a reagovat v souladu

²⁴ Profily studentů jsou založené na základě sebeposouzení vzhledem k charakteru testových metod.

se stávajícími okolnostmi. Vědí, co by chtěli vyjádřit, ale ne vždy to dokáží formulovat srozumitelným způsobem. Jsou ochotni pomoci lidem v nouzi a projevit vůči těmto lidem soucit. Studenty vystihují také výborné pracovní, organizační a úkolové atributy, k nimž patří přičinlivost, systematickosti, důslednost. Ke spíše negativním vlastnostem v profilu studentů patří menší shovívavost a trpělivost, včetně nižší ochoty promíjet ublížení a nespravedlnost spáchanou vůči vlastní osobě. Studenti se popisují jako tvrdohlaví a svolní k hádce se sklonem ztratit rychle rozvahu. Bývají kritičtí v hodnocení druhých a může pro ně být obtížné přistoupit ke kompromisu. Činí jim potíže regulovat své emoce a v určitých situacích je jejich zájem o zapojení se do sociálních interakcí inhibován.

Popsané výsledky jsou v určitých aspektech překvapující. Mezi dominanty profilu se nedostal faktor otevřenost vůči zkušenosti (O). Vzhledem ke skladbě souboru respondentů, který je tvořen studenty preferovaných studijních oborů, k jejichž výběru ke studiu přistupují vysoké školy s velkou pečlivostí, je jen průměrný výsledek u takových vlastností, jakými jsou zvědavost, tvořivost, citlivost k estetickým podnětům, přinejmenším neočekávaný. U vysokoškolských studentů bychom přepokládali větší čtenářský zájem o nové informace, větší originalitu v myšlení, zálibu v inovaci, radost z krásy umění a přírody. Rovněž u faktoru přívětivost (A) jsme očekávali vyšší nebo alespoň průměrné hodnoty. Uvedený výsledek lze interpretovat jako projev odlišnosti obsahu faktoru přívětivosti u modelu HEXACO ve srovnání s pětifaktorovým modelem, ve kterém altruismus tvoří komponentu faktoru přívětivosti (např. Ashton, 2004b; Hřebíčková, 2011). Dalším výsledkem, nad kterým jsme se pozastavili, je vysoké skóre na doplňkové škále altruismus (Alt), u které jsme očekávali spíše průměrné výsledky. Určitou roli v tomto výsledku mohlo sehrát zaměření studia našich respondentů. Velká část účastníků našeho výzkumu je z řad studentů psychologie, u kterých lze předpokládat vyšší míru altruistického chování. Na druhé straně je nutné připomenout, že v České republice nejsou pro použité testové metody normy, čímž jsou také možnosti tvorby závěrů u daného výsledku omezené.

Diskuse k výsledkům dalších dvou výzkumných otázek o rozdílech v míře a struktuře sociální inteligence a rysů osobnosti ve srovnání se studenty z jiných výzkumů nebude příliš rozsáhlá vzhledem k tomu, že tato diplomová práce nemá charakter interkulturní studie a neklade si za cíl vysvětlení míry sociální inteligence a rysů osobnosti v souvislostech s kulturním prostředím respondentů. Data měření sociální inteligence jsme porovnávali s výzkumem realizovaným v USA autorem Inventáře sociálních dovedností –

Ronaldem E. Riggim. Stejně tak výsledky měření rysů osobnosti jsme komparovali s kanadským výzkumem, který uskutečnil autor Osobnostního inventáře HEXACO Michael C. Ashton. Zjistili jsme, že statisticky významné difference v komponentách sociální inteligence se u skupiny našich studentů v porovnání se studenty z USA objevují v Ekvilibrium indexu (EI), který je indikátorem rovnováhy nebo nerovnováhy mezi škálami sociální inteligence. T-test prokázal, že studenti Univerzity Palackého skórují v průměrné hodnotě Ekvilibrium indexu (EI) signifikantně výše na hladině významnosti $\alpha = 0,01$, to znamená, že vykazují vyváženější míry mezi jednotlivými škálami sociální inteligence. Dalším rozdílem je dosažení signifikantně vyšších výsledků na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ v celkové úrovni sociální dimenze (TS), dále v celkové míře dovednosti vyjadřování (TEx) a v celkové míře dovednosti vnímavosti (TSe). Signifikantně nižších výsledků na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ dosahují naši studenti pouze na škále emoční kontrola (EC). Co se týče rysů osobnosti, signifikantní difference na hladině významnosti $\alpha = 0,01$ se vyskytují u tří faktorů. Vyšších hodnot dosahují naši studenti ve srovnání se studenty z Kanady ve faktoru poctivost-pokora (H). Naopak nižší hodnoty vykazují ve faktoru emocionalita (E) a altruismus (Alt). Výsledky svědčí o tom, že studenti Univerzity Palackého se v porovnání se studenty z USA a Kanady posuzují jako verbálně i neverbálně zdatnější a dovedou lépe interpretovat informace od druhých. Zdají se být sebevědomější a emočně nezávislejší, méně bázlivi a úzkostní. Ve vztazích mohou být opravdovější, skromnější a mají menší dispozice k manipulacím s druhými lidmi a k chamtivosti. Hůře však regulují a zvládají své emoční a neverbální projevy.

Poslední dvě výzkumné otázky si kladou za cíl zodpovědět, ve kterých komponentách sociální inteligence a rysech osobnosti se liší muži a ženy našeho výzkumného souboru. Statistika potvrdila signifikantní rozdíly na hladině významnosti $\alpha = 0,01$ ve čtyřech z šesti škál sociální inteligence. Studenti oproti studentkám skórují níže na škále emoční vyjadřování (EE), emoční vnímavost (ES) a sociální vnímavost (SS). Na škále emoční kontrola (EC) dosahují studenti signifikantně vyšší skóre než studentky. Poslední komponentou vykazující statisticky významný rozdíl na hladině významnosti $\alpha = 0,01$ je Ekvilibrium index (EI) svědčící o vyrovnanější struktuře sociální inteligence u skupiny studentů. Přestože skupina mužů i žen dosahuje podobných hodnot v celkové výši sociální inteligence, struktura komponent sociální inteligence je u obou skupin nevyrovnaná a signifikantně se liší. Variabilitu ve struktuře nacházíme také u rysů osobnosti, kde jsme zaznamenali signifikantní rozdíly u čtyř faktorů. Na hladině

významnosti $\alpha = 0,01$ skórují studenti oproti studentkám signifikantně níže ve faktoru emocionalita (E) a svědomitost (C). Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ se objevuje statisticky významně nižší hodnota u studentů u faktoru altruismus (Alt) a vyšší u faktoru otevřenost vůči zkušenosti (O).

Studenti v porovnání se studentkami nesnadno vyjadřují emočně zabarvené informace a mohou mít potíže se zapojením do interpersonální komunikace. Vědí, co by chtěli vyjádřit, ale nedokáží to formulovat srozumitelným způsobem. Projevují však větší houževnatost, odvážnost a necitlivost k fyzické bolesti. Studenti se vnímají jako odolnější vůči stresu a bez sklonu dělat si starosti. Při řešení zátěžových situací spoléhají více sami na sebe než na pomoc druhých, zdají se být méně citliví a méně empatictí k prožitkům druhých. Ve srovnání s ženami se muži muži posuzují jako více nedbalí a méně snaživí při dokončování pracovních úkolů. Studenty od studentek dále odlišuje větší tvořivost, záliba v inovaci a experimentování. Projevují originálnější myšlení, aktivně vyhledávají nové způsoby řešení problémů. Jsou o něco zvědavější, zajímají se o novinky v přírodních i společenských vědách, raději čtou a cestují.

Studentky se oproti studentům popisují jako více senzitivní vůči vlastnímu jednání i jednání ostatních; snáze dokáží porozumět prožívání druhých. Mohou však mít problémy s kontrolou a regulací vlastních emocí. Studentky mnohem výrazněji projevují náchylnost k prožitkům strachu, jsou úzkostnější a ustaranější než studenti. Ve stresových situacích vykazují nižší odolnost a pro jejich zvládnání častěji využívají vybudované individuální sociální sítě, v nichž dokáží empaticky spoluprožívat zážitky druhých, soucítit a vytvářet si silná emoční pouta. Oproti studentům jsou studentky snaživější, důkladnější a pracovitější a mají rády pořádek. Odlišují se větším úsilím strukturovat a organizovat okolní prostředí.

Riggio (2007) upozorňuje na pohlavní rozdíly v sociálních dovednostech. Výsledky Riggiova i našeho výzkumu nasvědčují tomu, že ženy skórují signifikantně výše v dovednostech vyjadřování a vnímavosti a muži naopak v dovednosti kontroly, zejména emoční. Tyto rozdíly připisuje Riggio odlišnému procesu socializace a různým normám chování pro muže a ženy.

Uvedené charakteristiky rodových zvláštností odpovídají závěrům evolučních psychologů (Barrett, Dunbar & Lycett, 2007), kteří vysvětlují utváření rysů rozdílnostmi v životních podmínkách a rolích obou pohlaví. Původ sociálního chování člověka leží v době, která začala před několika miliony let. Lze jen těžko pochybovat o tom, že tato

doba, která zahrnuje asi 95 % lidské historie, nezanechala hluboké stopy na lidském těle i psychice. Spolupráce při lovu, dělení kořisti a společná obrana před nepřáteli představovaly fundamentální faktory přispívající k utváření mužských rysů, zatímco péče a starost o druhé formovala spíše rysy žen. Je proto pravděpodobné, že během milionů let se u lidí vyvinuly konkrétní formy adaptace, myšlení a chování pro vyrovnávání se sociálními problémy.

Co se týče výsledku vyššího skóre svědomitosti u žen, studie prováděné inventářem NEO-FFI (Hřebíčková & Urbánek, 2001) tento výsledek potvrzují. Příklad s pětifaktorovým modelem osobnosti nám umožňuje samotný koncept HEXACO, v němž jsou si otevřenost vůči zkušenosti stejně jako extraverte a svědomitost velmi podobné (Ashton & Lee, 2006). V této souvislosti je vhodné zmínit studii Feista (2006, in Plháková & Reiterová, 2010), ve které podotýká, že vysoce kreativní vědci se od méně kreativních liší menší svědomitostí. Tento fakt interpretuje tak, že svědomitost a tvořivost (obsažená v rysu otevřenosti vůči zkušenosti) nevytvářejí v osobnosti jednotu, ale právě naopak – působí proti sobě. Tuto skutečnost je možné aplikovat také na naše výsledky.

Je třeba podotknout, že v psychologii je maskulinita a feminita chápána jako dynamický komplex tvořený individuálními i společensky podmíněnými faktory. Deaux a LaFrance (1998, in Wyrobková, 2005) chápou maskulinitu a feminitu jako systém genderových přesvědčení, jež jsou spojovány s muži a ženami. Do našich výsledků se tak mohl promítnout soubor genderových identit, které tvoří subjektivně zbarvené komplexy představ, jež o sobě mají muži a ženy (např. subjektivní přesvědčení některých žen o jejich ochotě pomáhat druhým a mužů o vlastní výkonnosti).

Závěrem diskuse výzkumných otázek lze konstatovat, že cíle, které jsme si stanovili na počátku diplomové práce, týkající se míry, struktury a intersexuálních zvláštností sociální inteligence a faktorů osobnosti u studentů Univerzity Palackého v Olomouci, a komparace našich výsledků s výzkumy autorů testových metod sledovaných proměnných byly splněny.

Diskuse k hypotézám a jejich ověřování. V této části diskuse se budeme věnovat vztahům mezi šestidimenzionálním modelem osobnosti HEXACO a sociální inteligencí. Přestože obecně platí, že naše chování ovlivňují naše dispozice a tudíž lze předpokládat existenci souvislostí mezi těmito jevy, formulovali jsme naše hypotézy jako nulové. Důvodem je absence korelačních studií šestifaktorového modelu HEXACO a sociální

inteligence. Všech sedm hypotéz proto stojí na předpokladu nezávislosti obou sledovaných proměnných, tj. rysů osobnosti HEXACO a škál sociálních dovedností (SSI). Z řady dosažených výsledků bychom chtěli podle jednotlivých hypotéz zmínit nejdůležitější statisticky signifikantní výsledky.

Výpočty u **hypotézy H1** ukázaly dvě negativní signifikantní korelace mezi faktorem poctivost-pokora (H) a škálou emoční kontrola (EC) a sociální vnímavost (SS). Váha těchto korelací sice leží v dolním pásmu průměru, ale přesto poskytuje doplňující informace k obrazu rysu poctivost-pokora u části respondentů. Zvyšující se míra poctivosti, autentičnosti a skromnosti se u studentů slučuje se snižující se mírou kontroly vlastních emocí a snahou skrývat vlastní emoce. Z toho logicky vyplývá, že se vzrůstajícím skóre na škále poctivost-pokora (H) se u studentů zvyšuje neochota zacházet s emočními sděleními. Čím opravdovější, autentičtější je student, tím méně se snaží záměrně ovládat vlastní obraz, méně usiluje o konkrétní působení a vyvolávání dojmů u druhých.

Výsledky ověřování **hypotézy H2** naznačují, že faktor emocionalita (E) je klíčovou dimenzí modelu HEXACO vzhledem k signifikantním korelacím se škálami sociální inteligence. Z šesti sledovaných škál sociální inteligence jich celkem pět, kromě škály sociální kontrola (SC), s emocionalitou signifikantně koreluje, i když pouze v pásmu průměru. Bázlivější, ustaranější a citlivější jedinci (převážně studentky) vykazují vyšší míru emočního a sociálního vyjadřování a senzitivity a zároveň nižší míru emoční kontroly. Dokáží přiměřenou formou sdělovat prožívané emoce, avšak někdy mají problém s jejich kontrolou a regulací. Záleží jim na tom, jak působí na druhé, a proto věnují více pozornosti vlastnímu chování a jeho adekvátnosti v dané sociální situaci. Zjištěná souvislost je v souladu s mnoha popisy interpersonálních projevů osob s vyšší mírou úzkosti, kdy úzkostní jedinci projevují zřetelný sklon k sebepozorování a napjatému sledování sociální odezvy. Také se předpokládá, že osoby se silnými stavy úzkosti mají vysokou hladinu potřeby afiliace, která vede k aktivizaci specifické interpersonální strategie subjektu reagovat na druhé přátelským, emočně angažovaným způsobem (Schachter, 1959, in Řehan, 2008).

Na tomto místě je třeba připomenout, že rys emocionalita (E) není obsahově totožný s rysem neuroticismus (N) pětifaktorového modelu osobnosti, protože vedle úzkosti obsahuje i sentimentalitu, která naopak v pětifaktorovém modelu obsahově spadá do rysu přívětivost (P). Vyšší hladina přívětivosti z velké pětky podobně jako

neuroticismus u žen patří mezi genderové zvláštnosti, potvrzené napříč civilizacemi. Hřebíčková (2011) uvádí, že vyšší emoční zranitelnost, úzkostnost, snadnější upadání do rozpaků, častější strach a smutek se u žen ve srovnání s muži vyskytují ve větší míře.

Zdaleka ne všichni respondenti mají vysokou míru emocionality. Studenti s nízkou hladinou tohoto faktoru (častěji muži) se posuzují jako sebevědomí, odvážní a schopní vypořádat se s problémy pomocí vlastních sil. Dokáží mít své emoce a jejich vnější projevy pod kontrolou. Mohou mít však potíže s empatickým pochopením emočních stavů druhých i vlastních, což může vést k obtížím při správném vyjadřování těchto emocí.

Hypotéza H3 ověřovala existenci vztahu mezi rysem extraverte (X) a škálami sociální inteligence. Rovněž mezi faktorem extraverte (X) a škálami sociální inteligence jsme zaznamenali čtyři pozitivní korelace, konkrétně se škálami emoční vyjadřování (EE), emoční vnímavost (ES), sociální vyjadřování (SE) a sociální kontrola (SC). Heidi R. Riggio a Ronald R. Riggio (2002) upozorňují na skutečnost, že faktor extraverte je úzce spjatý s emočním vyjadřováním. Lidé, kteří jsou velice expresivní, bývají často ostatními označováni jako extraverti. Extravertní studenti snadno dokáží zahájit a vést rozhovor s cizími lidmi, jsou sociálně obratní a sebevědomí. V komunikaci používají vitálních expresivních projevů a disponují vyšší emoční empatií. Někteří autoři považují za jádro extraverte tendenci chovat se způsobem, který přitahuje sociální pozornost (Ashton, Lee & Paunonen, 2002). Oproti tomu introvertní studenti vykazují menší komunikační zdatnost a nižší preferenci sociálních interakcí. V různých interpersonálních situacích se orientují hůře než jejich extravertní protějšky. Autor inventáře sociálních dovedností Ronald E. Riggio (2007) však poukazuje na to, že nižší hladina sociálního vyjadřování nemusí souviset se zhoršenou schopností se adekvátně vyjadřovat. Popisovaná složka sociální inteligence se totiž částečně váže na sociální iniciativu, která je u extravertů podstatně vyšší než u introvertů.

Vztahem faktoru přívětivost a škál sociální inteligence se zabývala **hypotéza H4**. Výsledky této hypotézy jsou pro nás poněkud překvapující. Zaznamenali jsme pouze dvě záporné signifikantní korelace se škálou emoční vyjadřování (EE) a sociální vnímavost (SS). Hodnota korelačního koeficientu je však velmi nízká, a proto je nutné považovat interpretaci spíše za selektivní ve vztahu ke konkrétním studentům a obecně k situačním podmínkám, které s velkou pravděpodobností mohou dané interpersonální chování modifikovat. Studenti s vyšší mírou faktoru přívětivost (A), ke které se váží

vlastnosti jako stálost, shovívavost, kooperativnost nebo trpělivost, nedokáží být dostatečně expresivní při vyjadřování vlastních prožitků. Stejně jako neumí vhodně projevovat emoce, tak také mají určité problémy s interpretováním neverbálních sdělení druhých. Naopak studenti, kteří jsou kritičtí v hodnocení jiných, tvrdohlaví a hádaví, dokáží lépe gestikulovat a mohou mít rozvinutou schopnost přenášet prožitky na druhé. Významnější signifikantní korelace jsme očekávali vzhledem k obsahu faktoru přívětivost (A), který mimo jiné zahrnuje ochotu člověka promíjet a vlídnost při jednání s ostatními lidmi. Tyto vlastnosti naprosto zřejmě souvisí s dovedností vycházet s druhými lidmi, čili se sociální inteligencí.

Vypočtené korelace v rámci **hypotézy H5** mezi faktorem svědomitost (C) a škálami sociální inteligence nejsou statisticky významné a svědčí o nezávislosti obou proměnných, což znamená, že zvyšující nebo snižující se míra svědomitosti se neváže na zvyšující se nebo naopak snižující se hladinu sociální inteligence.

Výsledky ověřování **hypotézy H6** prezentovaly čtyři pozitivní signifikantní korelace. Výše korelačních koeficientů se však pohybuje pouze v pásmu průměru. Nejvyšší korelaci jsme zaznamenali u škály sociální kontrola (SC), dále emoční vnímavost (ES), sociální vyjadřování (SE) a emoční vyjadřování (EE). Pro studenty s vyšší mírou otevřenosti platí, že se dokáží také, díky své zvědavosti a kreativitě, lépe orientovat a přiměřeněji jednat v sociálních situacích ve srovnání se studenty s nízkou mírou otevřenosti. Otevřenější studenti umí jasněji vyjadřovat vlastní emoční prožitky, mohou být verbálně zdatní. Také dobře chápou a interpretují jemné neverbální signály druhých a přiměřeně na ně reagují. Snižující se otevřenost u studentů naopak souvisí s nízkou hladinou sociální inteligence a s doprovodnými jevy jako jsou sociální netaktnost a neobratnost.

Hypotéza H7 predikující nezávislost faktoru altruismus (Alt) a sociální inteligence poskytuje pouze nízké korelace, proto je jejich platnost omezená. S určitou opatrností můžeme tvrdit, že někteří altruističtější studenti jsou obratnější ve verbálním i neverbálním vyjadřování a dokáží se snáze empaticky vyladit na emoční stavy druhých, zatímco studenti s nižší hladinou altruismu tyto emoční a sociální dovednosti nemají rozvinuté do takové kvality.

Z celkového počtu sedmi hypotéz přijímáme pouze jednu – hypotézu H5 – předpokládající nezávislost faktoru svědomitost (C) a škál sociální inteligence. Ostatní

hypotézy potvrdily existenci vztahu mezi osobnostními faktory a škálami sociální inteligence. Mezi faktory, u kterých jsme zaznamenali zřetelný vztah se sociální inteligencí, patří emocionalita (E), extraverze (X) a otevřenost vůči zkušenosti (O). Zbylé tři faktory – poctivost-pokora (H), přívětivost (A) a altruismus (Alt) sice signifikantních korelací se škálami sociální inteligence dosahují, ale pouze v nízké míře.

Přestože mezi sledovanými složkami sociální inteligence a osobnostními rysy byly zjištěny mnohé signifikantní korelace, velká část z nich zůstala pouze v pásmu podprůměru nebo průměru. Závěry z výpočtů se z tohoto důvodu týkají jen určité části respondentů a nelze je zobecnit na celý soubor.

Určité omezení možnosti interpretace výsledků našeho výzkumu představuje také nízká míra diferencovanosti souboru podle oborového zaměření studentů. Dá se předpokládat, že studenti humanitních a přírodovědných oborů se mohou v některých osobnostních charakteristikách a sociálních dovednostech významně odlišovat. Studie, které popisují osobnostní rozdíly v kontextu pracovního zaměření, mají ve světovém výzkumu poměrně dlouhou tradici (např. Balcar, 1986).

Další kritická připomínka se týká použité metody Osobnostního inventáře HEXACO. Ačkoli byl dodržen stanovený proces při překladu²⁵, očekává se, že použitá verze překladu není finální a některé položky budou podle výsledků tohoto výzkumu revidovány. Z této skutečnosti vyplývají jistá omezení při formulování relevantních závěrů.

Ze spojení poznatků o vlastnostech osobnosti a sociálních dovednostech plyne celá řada podnětů pro praktické využití. Kupříkladu v klinické praxi je možné aplikovat znalosti o osobnostním profilu klienta na volbu vhodných terapeutických postupů, které budou při práci s konkrétním klientem nejúčinnější. U osob s neurotickou poruchou lze očekávat zvláštnosti v emoční i sociální inteligenci vzhledem k jejich obtížím v sociálním kontaktu. Proto by mohl být v této oblasti nácvik sociálních dovedností s přihlédnutím k osobnostnímu profilu klienta velmi nápomocný.

Jiné praktické uplatnění by se dalo nalézt v práci personalisty. Při výběru pracovníků a jejich umístění na patřičné pracovní pozice lze využít poznatky o struktuře osobnosti a interpersonálních dovednostech.

²⁵ Po překladu do českého jazyka byl autory inventáře proveden zpětný překlad a na základě jejich připomínek byl překlad upraven.

Praktické využití lze také spatřovat v možnosti rozvíjení sociálních dovedností jako součásti sociálních kompetencí u studentů formou výběrového předmětu v rámci studia. Obecně se soudí, že sociální inteligence ovlivňuje míru životní spokojenosti a úspěšnosti ve stejném ne-li větším rozsahu než inteligence obecná. Proto by její kultivace v průběhu studia, mohla být pro studenty velmi přínosná.

12. ZÁVĚR

Cíle, které jsme si kladli v naší práci, přinesly celou řadu výsledků. Za nejpodstatnější výsledky našeho výzkumu pokládáme následující:

- V profilu studentů Univerzity Palackého jsme zaznamenali tyto charakteristiky:
 - vyšší míra na škále sociální kontrola a nižší míra na škále sociální vyjadřování; vyšší míra faktoru altruismus, otevřenost vůči zkušenosti, poctivost-pokora a extraverte a nižší míra faktoru emocionalita a přívětivost.
- V profilu studentek Univerzity Palackého jsme zaregistrovali tyto znaky:
 - vyšší míra na škále emoční a sociální vnímavost a sociální kontrola a nižší míra na škále emoční kontrola; vyšší míra faktoru altruismus, poctivost-pokora, extraverte, otevřenost vůči zkušenosti a emocionalita a nižší míra faktoru přívětivost
- Mezi studenty a studentkami Univerzity Palackého **existují statisticky významné rozdíly** v sociální inteligenci. Studenti oproti studentkám dosahují vyšší míry emoční kontroly a nižší míry emočního vyjadřování a emoční a sociální vnímavosti.
- Mezi studenty a studentkami Univerzity Palackého **existují statisticky významné rozdíly** v rysech osobnosti. Studenti oproti studentkám dosahují vyšší míry faktoru otevřenost vůči zkušenosti a nižší míry ve faktorech emocionalita, svědomitost a altruismus.
- Hypotézy ověřovaly těsnost vztahů mezi faktory osobnosti a škálami sociální inteligence. Nejsilnější vazby se vyskytly u faktorů emocionalita se škálou sociální vnímavost a emoční kontrola, extraverte se škálou sociální vyjadřování a sociální kontrola a otevřenost vůči zkušenosti se škálou sociální kontrola.

Za přínos této práce považujeme popis typických sociálních dovedností a osobnostních charakteristik studentů a studentek Univerzity Palackého; zjištění, ve kterých aspektech sociální inteligence a ve kterých dimenzích osobnosti se studenti a studentky liší. Další přínos spočívá v určení těsnosti vztahů mezi faktory osobnosti a škálami sociální inteligence, jež mohou přispět k hlubšímu pochopení jednání člověka v interpersonálních situacích. Za neméně důležité považujeme rozšíření povědomí o šestidimenzionálním modelu osobnosti a aplikaci námi přeložené verze Osobnostního inventáře HEXACO, který se jeví jako slibná testová metoda vhodná pro další ověřování.

SOUHRN

Pojem **sociální inteligence** se definuje již od 20. let minulého století, avšak doposud se vědcům nepodařilo jej jednoznačně vymezit. Nejčastěji je sociální inteligence chápána jako schopnost rozumět druhým lidem a jednat efektivně v mezilidských vztazích. Postupem času nabírá tento konstrukt na důležitosti pro možné aplikace v běžném životě. Stává se významnou determinantou životní i pracovní úspěšnosti, uplatňuje se například při vedení úspěšné komunikace s druhými lidmi, kdy je potřeba být vnímavý vůči jejich náladám, při respektování společenských pravidel nebo při překonávání obtížných životních situací, kdy je potřeba umět motivovat sebe popřípadě druhé k dosažení určitého cíle.

Pojetí sociální inteligence Ronalda E. Riggia tvoří teoretickou základnu pro naši výzkumnou činnost. Tento autor definuje sociální inteligenci jako soubor sociálních komunikačních dovedností, které probíhají na dvou úrovních – verbální, označované také jako *sociální* a neverbální, označované také jako *emoční*. Kombinací těchto dvou úrovní a tří dovedností (vnímání, vyjadřování, kontrola) vzniká šest základních komunikačních dovedností: *emoční vyjadřování*, *emoční vnímavost*, *emoční kontrola*, *sociální vyjadřování*, *sociální vnímavost* a *sociální kontrola*. Vyústěním konceptu sociálních dovedností je vznik **Inventáře sociálních dovedností** (Social Skills Inventory – SSI). SSI je první sebeposuzovací metoda hojně užívaná pro měření emoční a především sociální inteligence.

Druhý pilíř teoretické základny této diplomové práce tvoří teorie rysů – **faktorů osobnosti**. Moderní pojetí rysových struktur osobnosti líčí rysy osobnosti jako relativně stabilní a trvalé charakteristiky, které zásadním způsobem ovlivňují prožívání a chování jedince. Jednání člověka je však ovlivněno také dalšími aspekty, například situačním kontextem, aktuálním psychickým stavem nebo také sociálními dovednostmi, které je možné považovat za přímý ukazatel sociální inteligence. Rysy podobně jako sociální dovednosti určují do značné míry to, jak efektivně rozumíme a projevujeme sebe sama a jak vycházíme s druhými lidmi.

Při tvorbě rysových modelů osobnosti je často využívána kombinace lexikální (obsah rysu lze stanovit prostřednictvím míry pravděpodobnosti jeho výskytu v přirozeném jazyce) a faktorové analýzy (slouží k určení primárních osobnostních rysů). Mezi

nejznámější faktorové modely osobnosti vycházející z těchto metodik patří model Raymonda B. Cattella, Hanse J. Eysencka a pětifaktorový model osobnosti, na jehož vývoji se podílela celá řada autorů (především Lewis R. Goldberg, Paul T. Costa a Robert R. McCrae), kteří identifikovali pět dimenzí osobnosti: *neuroticismus*, *extraverze*, *otevřenost vůči zkušenosti*, *přívětivost* a *svědomitost*.

V posledních letech se však objevuje nové řešení. Na základě opakovaně se vyskytujícího faktoru s obdobným obsahem v lexikálních studiích identifikovali Michael C. Ashton a Kibeom Lee šestý faktor pojmenovaný *poctivost-pokora* (Honesty-Humility). Tato zjištění naznačují, že pětifaktorový model osobnosti vyžaduje revizi. Autorská dvojice Ashton a Lee navrhla nový šestifaktorový model struktury osobnosti známý pod názvem **HEXACO**, zahrnující faktory *poctivost-pokora*, *emocionalita*, *extraverze*, *přívětivost*, *svědomitost* a *otevřenost vůči zkušenosti*. Na základě tohoto modelu byl vytvořen Osobnostní inventář HEXACO (HEXACO-PI-R). Podle šestifaktorového modelu osobnosti HEXACO, z něž tato práce vychází, vystihuje osobnost člověka nejlépe šest dimenzí, které mohou sehrávat zásadní roli ve formování interpersonálního chování a na jejichž základě lze odhadovat budoucí chování člověka.

Domníváme se, že struktura sociálních dovedností (sociální inteligence) do značné míry podléhá uspořádání osobnostních rysů subjektu, a proto usilujeme o postižení struktury pramenných osobnostních rysů podle šestidimenzionálního modelu a o identifikaci souběžně se vyskytujícími dílčími komponent sociální inteligence. V rámci výzkumu jsme si kladli za cíl určit typické osobnostní vlastnosti a sociální dovednosti u vybraného souboru vysokoškolských studentů a studentek Univerzity Palackého v Olomouci. Zjišťovali jsme také, ve kterých aspektech sociální inteligence a dimenzích osobnosti se tito studenti a studentky mezi sebou liší. Výsledky našeho výzkumu jsme porovnávali s výzkumem sociálních dovedností realizovaným Riggim a výzkumem osobnostních rysů Ashtona a spolupracovníků. Na závěr jsme ověřovali sedm formulovaných hypotéz o těsnosti vztahů mezi šesti dimenzemi osobnosti včetně doplňkové škály altruismus a komponentami sociální inteligence.

K měření sociální inteligence jsme použili sebeposuzovací Inventář sociálních dovedností (SSI) sestávající z 90 položek rozdělených do šesti škál po 15 položkách. Respondenti odpovídají na pětibodové stupnici Likertova typu podle toho, v jaké míře daný výrok odpovídá jejich chování či rysům. K určení osobnostních rysů jsme aplikovali

námi přeložený **Osobnostní inventář HEXACO (HEXACO-PI-R)**. Metoda má celkem 100 položek rozdělených do šesti škál po 16 položkách a jedné doplňkové škály sycené čtyřmi položkami. Respondenti vyjadřují míru svého souhlasu/nesouhlasu prostřednictvím pětibodové Likertovy škály. Použité diagnostické metody nejsou v České republice standardizovány, proto se výsledky našeho výzkumu řídí pracemi autorů těchto dotazníků.

Výzkumný soubor tvořilo 144 studentů, z toho 60 mužů a 84 žen, jejichž průměrný věk činil 21,79 let. Výzkumný soubor je poměrně vyvážený z hlediska pohlaví – mírnou početní převahu mají ženy. Skupina mužů a žen je srovnatelná pouze z hlediska věku. V dalších znacích se už liší. Nejzřetelnějším rozdílem je zaměření studia: ženy v našem souboru jsou hlavně humanitně orientované, kdežto muži jsou v početním zastoupení humanitních a přírodovědných oborů vyvážení. Sběr výzkumných údajů byl realizován v prosinci 2011 v Olomouci. Kritériem pro zařazení respondentů do výzkumného souboru bylo jejich stávající prezenční studium na Univerzitě Palackého. Výzkumný soubor byl vybírán metodou příležitostného výběru.

Cíle, které jsme si kladli v naší práci, přinesly celou řadu výsledků. Zjistili jsme, že zatímco v celkové výši sociální inteligence skórují studenti obou pohlaví přibližně stejně, signifikantní rozdíly jsou v její struktuře. Pokud jde o faktory osobnosti, difference mezi pohlavími se týkají jak míry, tak struktury faktorů. V profilu studentů Univerzity Palackého lze očekávat vyšší míru na škále sociální kontrola a nižší míru na škále sociální vyjadřování; vyšší míru faktoru altruismus, otevřenost vůči zkušenosti, poctivost-pokora a extraverte a nižší míru faktoru emocionalita a přívětivost. Pro studentky je typická: vyšší míra na škále emoční a sociální vnímavosti a sociální kontroly a nižší míra na škále emoční kontrola; dále vyšší míra faktoru altruismus, poctivost-pokora, extraverte, otevřenost vůči zkušenosti a emocionalita a nižší míra faktoru přívětivost. Porovnání těchto zjištěných charakteristik vedlo ke zjištění, že mezi studenty a studentkami Univerzity Palackého existují statisticky významné rozdíly. Studenti oproti studentkám dosahují vyšších hodnot na škále emoční kontrola a v dimenzi otevřenost vůči zkušenosti a nižších na škále emoční vyjadřování, emoční a sociální vnímavost a v dimenzi emocionalita, svědomitost a altruismus. Také zjišťujeme signifikantní korelace mezi faktory HEXACO a škálami sociální inteligence. Jde zejména o faktor emocionalita a škály sociální vnímavost a emoční kontrola; faktor extraverte a škály sociální vyjadřování a sociální kontrola; a faktor otevřenost vůči zkušenosti a škálu sociální kontrola.

Za přínos této práce považujeme popis typických sociálních dovedností a osobnostních charakteristik studentů a studentek Univerzity Palackého; zjištění, ve kterých aspektech sociální inteligence a ve kterých dimenzích osobnosti se studenti a studentky liší. Dále určení těsnosti vztahů mezi faktory osobnosti a škálami sociální inteligence, jež mohou přispět k hlubšímu pochopení jednání člověka v interpersonálních situacích. Za neméně důležité považujeme rozšíření povědomí o šestidimenzionálním modelu osobnosti a aplikaci námi přeložené verze Osobnostního inventáře HEXACO, který se jeví jako slibná testová metoda vhodná pro další ověřování.

LITERATURA

1. Albrecht, K. (2004). Social intelligence: Beyond IQ. *Training*, 41(12), 26-31.
2. Allport, G. W., & Odbert, H. S. (1936). Trait-names: A psycho-lexical study. *Psychological Monographs*, 47(1), 1-171. doi:10.1037/h0093360
3. Ashton, M. C., Paunonen, S. V., Helmes, E., & Jackson, D. N. (1998). Kin altruism, reciprocal altruism, and the Big Five personality factors. *Evolution And Human Behavior*, 19(4), 243-255. doi:10.1016/S1090-5138(98)00009-9
4. Ashton, M. C., Lee, K., & Son, C. (2000). Honesty as the sixth factor of personality: Correlations with Machiavellianism, Primary Psychopathy, and Social Adroitness. *European Journal of Personality*, 14(4), 359–368.
5. Ashton, M. C., & Lee, K. (2001). A theoretical basis for the major dimensions of personality. *European Journal Of Personality*, 15(5), 327-353. doi:10.1002/per.417
6. Ashton, M. C., Lee, K., & Paunonen, S. V. (2002). What is the central feature of extraversion?: Social attention versus reward sensitivity. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 83(1), 245-252. doi:10.1037/0022-3514.83.1.245
7. Ashton, M. C., Lee, K., & Goldberg, L. R. (2004a). A Hierarchical Analysis of 1,710 English Personality-Descriptive Adjectives. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 87(5), 707-721. doi:10.1037/0022-3514.87.5.707
8. Ashton, M. C., Lee, K., Perugini, M., Szarota, P., de Vries, R. E., Di Blas, L., & ... De Raad, B. (2004b). A Six-Factor Structure of Personality-Descriptive Adjectives: Solutions From Psycholexical Studies in Seven Languages. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 86(2), 356-366. doi:10.1037/0022-3514.86.2.356
9. Balcar, K. (1983). *Úvod do studia psychologie osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
10. Balcar, K. (1986). *Osobnostní dotazník pro mládež* (podle High School Personality Questionnaire R. B. Cattell a M. D. L. Cattell). Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

11. Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema, 18*, 13–25.
12. Bar-On, R. (2010). Emotional intelligence: an integral part of positive psychology. *South African Journal of Psychology, 40*(1) 54–62.
13. Barrett, L., Dunbar, R., & Lycett, J. (2007). *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál.
14. Baumgartner, F., Orosová, O., & Výrost, J. (2008). Sociální inteligence, sociální kompetence. In J. Výrost, & I. Slaměnik, (Eds.), *Sociální psychologie* (199–216). Praha: Grada Publishing.
15. Baumgartner, F. (2009). Sociálna inteligencia vo vzťahu k interpersonálnym črtám. *Československá psychologie, 53*(2), 172–183.
16. Blatný, M., Hřebíčková, M., Millová, K., Plháková, A., Řičan, P., Slezáčková, A., & Stuchlíková, I. (2010a). *Psychologie osobnosti: Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada Publishing.
17. Blatný, M. (2010a). 100 let výzkumu osobnosti v psychologie. In M. Blatný, M. Hřebíčková, K. Millová, A. Plháková, P. Řičan, A. Slezáčková, & I. Stuchlíková, *Psychologie osobnosti: Hlavní témata, současné přístupy* (11–20). Praha: Grada Publishing.
18. Blatný, M., Vobořil, D., Květon, P., Jelínek, M., Sobotková, V., & Kouřilová, S. (Ed.). (2010b). *Sociální procesy a osobnost 2009 – Člověk na cestě životem: rizika, výzvy, příležitosti. Sborník příspěvků*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR.
19. Buss, D. M., & Craik, K. H. (1985). Why Not Measure That Trait? Alternative Criteria for Identifying Important Dispositions. *Journal Of Personality & Social Psychology, 48*(4), 934-946. doi:10.1037/0022-3514.48.4.934
20. Crowne, K. A. (2009). The relationships among social intelligence, emotional intelligence and cultural intelligence. *Organization Management Journal, 6*, 148–163.
21. Dostál, D. (2007). *Pořadí narození a emoční inteligence*. (Nepublikovaná postupová práce). Univerzita Palackého v Olomouci.

22. Dostál, D., & Plháková, A. (2011). Sociální inteligence a styly osobnosti představitelů exaktních a humanitních věd. *Československá psychologie*, 55(5), 385–399.
23. Drapela, V. J. (1997). *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál.
24. Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál.
25. Ford, M. E., & Tisak, M. S. (1983). A Further Search for Social Intelligence. *Journal of Education Psychology*, 75(2), 196–206. doi:10.1037/0022-0663.75.2.196
26. Frankovský, M., Štefko, R., & Baumgartner, F. (2006). Behavioral-situational approach to examining social intelligence. *Studia Psychologica*, 48(3), 251–257.
27. Gardner, H. (1999). *Dimenze myšlení*. Praha: Portál.
28. Goleman, D. (1997). *Emoční inteligence: Proč může být emoční inteligence důležitější než IQ*. Praha: Columbus.
29. Goleman, D. (2006). *Social Intelligence: The New Science of Human Relationships*. New York: Bantam Dell.
30. Guilford, J. P. (1966). Intelligence: 1965 Model. *American Psychologist*, 21(1), 20–26. doi:10.1037/h0023296
31. Hartl, P., & Hartlová, H. (2004). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
32. Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie*. Praha: Portál.
33. Hřebíčková, M., & Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní inventář* (podle NEO Five-Factor Inventory P.T. Costy a R.R. McCrae). Praha: Testcentrum.
34. Hřebíčková, M., Urbánek, T., & Čermák, I. (2002). *Psychometrické charakteristiky NEO osobnostního inventáře (NEO-PI-R) pro sebeposouzení a posouzení druhého*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR.
35. Hřebíčková, M. (2010). Nové přístupy ke zkoumání rysů: pětifaktorový model osobnosti. In M. Blatný, M. Hřebíčková, K. Millová, A. Plháková, P. Říčan, A. Slezáčková, & I. Stuchlíková, *Psychologie osobnosti: Hlavní témata, současné přístupy* (43–70). Praha: Grada Publishing.

36. Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: Přístupy, diagnostika, uplatnění*. Praha: Grada Publishing.
37. Kangová, S., Dayová, J. D., & Mearaová, N. (2007). Sociální a emoční inteligence: zahájení diskuse o jejich podobnostech a rozdílech. In R. Schulze, & R. D. Roberts, (Eds.), *Emoční inteligence* (111–126). Praha: Portál.
38. Karaffová, E., & Baumgartner, F. (2010). Emočná a sociálna inteligencia adolescentov zdravotne oslabených a telesne postihnutých. In M. Blatný, D. Vobořil, P. Květon, M. Jelínek, V. Sobotková, & S. Kouřilová (Ed.), *Sociální procesy a osobnost 2009 – Člověk na cestě životem: rizika, výzvy, příležitosti. Sborník příspěvků* (140–147). Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR.
39. Keating, D. P. (1978). A Search for Social Intelligence. *Journal of Educational Psychologie*, 80(2), 218–223. doi:10.1037/0022-0663.70.2.218
40. Kihlstrom, J. F., & Cantor, N. (nedat.). Social Intelligence. Získáno 5. ledna 2012 z http://socrates.berkeley.edu/~kihlstrm/social_intelligence.htm
41. Kosmitzki, C., & John, O. P. (1993). The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality and Individual Differences*, 15(1), 11–23. doi:10.1016/0191-8869(93)90037-4
42. Kožený, J., & Ganický, P. (1976). *ICL – Dotazník interpersonální diagnózy* (podle Interpersonal Checklist T. Learyho, R. L. LaForge a R. F. Suczeka) Bratislava: Psychodiagnostika.
43. Landy, F. (2005). Some historical and scientific issues related to research on emotional intelligence. *Journal of Organizational Behavior*, 26, 411–424. doi:10.1002/job.317
44. Lee, K., Gizzarone, M., & Ashton, M. C. (2003). Personality and the Likelihood to Sexually Harass. *Sex Roles*, 49(1/2), 59-69.
45. Lee, K., & Ashton, M. C. (2004). Psychometric properties of the HEXACO Personality Inventory. *Multivariate Behavioral Research*, 39(2), 329–358. doi:10.1207/s15327906mbr3902_8
46. Lee, K., & Ashton, M. C. (2005). Psychopathy, Machiavellianism, and Narcissism in the Five-Factor Model and the HEXACO model of personality structure.

Personality and Individual Differences, 38(7), 1571–1582.
doi:10.1016/j.paid.2004.09.016

47. Lee, K., & Ashton, M. C. (2006). Further assessment of the HEXACO Personality Inventory: Two new facet scales and an observer report form. *Psychological Assessment*, 18(2), 182-191. doi:10.1037/1040-3590.18.2.182
48. MacDonald, K. (1995). Evolution, the Five-Factor Model, and Levels of Personality. *Journal Of Personality*, 63(3), 525-567. doi:10.1111/1467-6494.ep9510042308
49. Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey, & D. Sluyter (Eds). *Emotional development and emotional intelligence: Implications for educators* (3–31). New York: Basic Books.
50. Nakonečný, M. (1995). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
51. Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
52. Ng, K. Y., & Earley, P. Ch. (2006). Culture + Intelligence: Old constructs, new frontiers. *Group & Organization Management*, 31(1), 4–19. doi:10.1177/1059601105275251
53. Plháková, A. (1999). *Přístupy ke studiu inteligence*. Olomouc: Univerzita Palackého.
54. Plháková, A., & Reiterová, E. (2010). Rozdíly v pěti dimenzích osobnosti a sociální inteligenci mezi studenty exaktních a humanitních věd. *Československá Psychologie*, 54(2), 147–159.
55. Plháková, A. (2010). Inteligence. In M. Blatný, M. Hřebíčková, K. Millová, A. Plháková, P. Říčan, A. Slezáčková, & I. Stuchlíková, *Psychologie osobnosti: Hlavní témata, současné přístupy* (71–105). Praha: Grada Publishing.
56. Reiterová, E. (2003). *Základy statistiky pro studenty psychologie*. Olomouc: Univerzita palackého.
57. Reiterová, E. (2008). *Základy psychometrie*. Olomouc: Univerzita Palackého.
58. Riggio, H. R., & Riggio, R. E. (2002). Emotional expressiveness, extraversion, and neuroticism: A meta-analysis. *Journal of Nonverbal Behavior*, 26(4), 195–218.

59. Riggio, R. E. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 649-660. doi:10.1037/0022-3514.51.3.649
60. Riggio, R. E., & Carney, D. R. (2007). *Social Skills Inventory Manual*. Czech version. Překlad Lenka Krejčová. Menlo Park, CA: Mind Garden.
61. Riggio, R. E., & Reichard, R. J. (2008). The emotional and social intelligences of effective leadership: An emotional and social skill approach. *Journal of Managerial Psychology*, 23(2), 169–185. doi:10.1108/02683940810850808
62. Riggio, R. E. (2010). Before Emotional Intelligence: Research on Nonverbal, Emotional, Social Competences. *Industrial and Organizational Psychology*, 3, 178–182. doi:10.1111/j.1754-9434.2010.01221.x
63. Riggio, H. R., & Riggio, R. E. (2010). Appearance-Based Trait Inferences and Voting: Evolutionary Roots and Implications for Leadership. *Journal of Nonverbal Behavior*, 34(2), 119–125. doi:10.1007/s10919-009-0083-0
64. Ruisel, I. (2000). *Základy psychologie inteligence*. Praha: Portál.
65. Ruisel, I. (2004). *Inteligencia a myslenie*. Bratislava: Ikar.
66. Řehan, V. (2007). *Sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého.
67. Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185–211.
68. Senka, J., Kováč, T., & Matejčík, M. (1993). *Eysenckovy osobnostní dotazníky pro dospělé* (podle Eysenck Personal Inventory H. J. Eysencka a S. G. B. Eysencka). Bratislava: Psychodiagnostika.
69. Schulze, R., & Roberts, R. D. (Eds.). (2007). *Emoční inteligence*. Praha: Portál.
70. Schulze, R., Roberts, R. D., Zeidner, M., & Matthews, G. (2007). Teorie, měření a aplikace emoční inteligence: referenční rámce. In R. Schulze, & R. D. Roberts (Eds.), *Emoční inteligence* (25–51). Praha: Portál.
71. Silvera, D. H., Martinussen, M., & Dahl, T. I. (2001). The Tromsø Social Intelligence Scale, a self-report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology*, 42(4), 313–319.
72. Svoboda, M. (1999). *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál.

73. Taylor, E. H. (1990). The assessment of social intelligence. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 27(3), 445–457. doi:10.1037/0033-3204.27.3.445
74. Thomas, D. C. (2006). Domain and development of cultural intelligence: The importance of mindfulness. *Group & Organization Management*, 31(1), 78–99. doi:10.1177/1059601105275266
75. Vasil'ová, K., & Baumgartner, F. (2005). Why is Social Intelligence Difficult to Measure? *Člověk a společnost*, 8(4). Získáno 5. ledna 2012 z <http://www.saske.sk/cas/archiv/4-2005/index.html>
76. Výrost, J., & Slaměník, I. (Ed.). (1998). *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál.
77. Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.). (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publishing.
78. Weis, S. & Süss, H. M. (2007a). Sociální inteligence: přehled a kritická diskuse konceptů měření. In R. Schulze, & R. D. Roberts (Eds.), *Emoční inteligence* (219–245). Praha: Portál.
79. Weis, S., & Süss, H. M. (2007b). Reviving the search for social intelligence – A multitrait-multimethod study of its structure and construct validity. *Personality and Individual Differences*, 42(1), 3–14. doi:10.1016/j.paid.2006.04.027
80. Wyrobková, A. (2005). Feminita a maskulinita v sociálně-psychologických teoriích a výzkumu. *Československá psychologie*, 49(6), 540–553.
81. Zuroff, D. C. (1986). Was Gordon Allport a Trait Theorist? *Journal Of Personality & Social Psychology*, 51(5), 993-1000. doi:10.1037/0022-3514.51.5.993

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Formulář zadání diplomové práce

Český a anglický abstrakt diplomové práce

Příloha 1: Kolmogorovův-Smirnovův test pro jeden výběr

Příloha 2: Průměrné hodnoty škál a subškál HEXACO

Příloha 3: Jednofaktorová analýza rozptylu

Příloha 4: Párový t-test

Příloha 5: Pearsonův korelační koeficient

Příloha 6: Spearmanův korelační koeficient

Příloha 1: Formulář zadání diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Sociální inteligence ve vztahu k šesti dimenzím osobnosti

Autor práce: Tereza Zášková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Alena Plháková, CSc.

Počet stran a znaků: 105s. (199 499 znaků)

Počet příloh: 8

Počet použité literatury: 81

Abstrakt: Podle šestifaktorového modelu osobnosti HEXACO, z něž tato práce vychází, vystihuje osobnost člověka nejlépe šest dimenzí, které mohou sehrávat zásadní roli ve formování interpersonálního chování a na jejichž základě lze odhadovat budoucí chování člověka. Klademe si za cíl určit typické osobnostní vlastnosti (měřeno Osobnostním inventářem HEXACO) a sociální dovednosti (měřeno Inventářem sociálních dovedností) u souboru 144 studentů Univerzity Palackého v Olomouci a stanovit, ve kterých aspektech sociální inteligence a dimenzích osobnosti se studenti a studentky liší. Dále aspirujeme na určení těsnosti vztahů mezi šesti dimenzemi osobnosti a komponentami sociální inteligence. Zjišťujeme, že zatímco v celkové výši sociální inteligence skórují studenti obou pohlaví přibližně stejně, signifikantní rozdíly jsou v její struktuře. Pokud jde o faktory osobnosti, difference mezi pohlavími se týkají jak míry, tak struktury faktorů. Také zjišťujeme signifikantní korelace mezi faktory HEXACO a škálami sociální inteligence. Jde zejména o faktor emocionalita a škály sociální vnímavost a emoční kontrola; faktor extraverte a škály sociální vyjadřování a sociální kontrola; a faktor otevřenost vůči zkušenosti a škálu sociální kontrola.

Klíčová slova: osobnostní rysy, sociální inteligence, sociální dovednosti, šest dimenzí osobnosti, Inventář sociálních dovedností (SSI), Osobnostní inventář HEXACO (HEXACO-PI-R)

ABSTRACT OF MASTER THESIS

Title: Social intelligence in relation to the six dimensions of personality

Author: Tereza Zášková

Supervisor: prof. PhDr. Alena Plhánková, CSc.

Number of pages and characters: 105p. (199 499 characters)

Number of appendices: 8

Number of references: 81

Abstract: According to the HEXACO six-factor personality model, on which this thesis is based, the personality of a person is captured the best by the six dimensions that can play essential role in shaping the interpersonal behaviour and constitute the base to estimate the person's future behaviour. Our goal is to determine typical personality traits (as measured by the HEXACO Personality Inventory) and social skills (as measured by the Social Skills Inventory) at a set of 144 students of the Palacký University Olomouc and to define in which aspects of social intelligence and personality dimensions male and female students differ. Further we aim at ascertaining the degree of closeness of the relationships among the six personality dimensions and the social intelligence components. We can see that while students of both genders score approximately identically in total score social intelligence, there are significant differences in its structure. As for personality factors, the gender differences concern both the degree and the structure of the factors. We can also see significant correlations between the HEXACO factors and the social intelligence scales. It is particularly the factor of emotionality and the scales of social sensitivity and emotional control; the factor of extraversion and the scales of social expressivity and social control; and the factor of openness to experience and the scale of social control.

Key words: personality traits, social intelligence, social skills, six dimensions of personality, Social Skills Inventory (SSI), HEXACO Personality Inventory-Revised (HEXACO-PI-R)

Příloha 1: Kolmogorovův-Smirnovův test pro jeden výběr

Kolmogorovův-Smirnovův test pro faktor Poctivost-pokora (H) a Emocionalita (E)

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	H	H_SINCER	H_FAIRNS	H_GREED	H_MODEST	E	E_FEARF	E_ANXIET	E_DEPEND	E_SENTIM	
N	144	144	144	144	144	144	144	144	144	144	
Normal Parameters(a,b)	Mean	55,53	13,78	13,90	13,69	14,16	51,46	11,54	13,09	13,23	13,60
	Std. Deviation	7,86	2,76	3,08	3,06	2,46	8,49	2,51	2,73	3,51	2,68
Most Extreme Differences	Absolute	,067	,087	,084	,109	,092	,102	,101	,126	,137	,134
	Positive	,043	,080	,080	,057	,081	,045	,073	,085	,064	,092
	Negative	-,067	-,087	-,084	-,109	-,092	-,102	-,101	-,126	-,137	-,134
Kolmogorov-Smirnov Z	,799	1,039	1,013	1,303	1,106	1,222	1,212	1,508	1,649	1,608	
Asymp. Sig. (2-tailed)	,547	,230	,256	,067	,173	,101	,106	,021	,009	,011	
a Test distribution is Normal.											
b Calculated from data.											

Kolmogorovův-Smirnovův test pro faktor Extraverze (X) a Přívětivost (A)

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	X	X_SLFEST	X_BOLDNS	X_SOCIAL	X_LIVENS	A	A_FORGIV	A_GENTLN	A_FLEXIB	A_PATIENT	
N	144	144	144	144	144	144	144	144	144	144	
Normal Parameters(a,b)	Mean	55,03	14,91	12,08	14,35	13,69	47,55	10,99	12,81	11,53	12,22
	Std. Deviation	8,09	2,26	3,17	2,93	2,97	7,34	2,77	2,46	2,65	2,85
Most Extreme Differences	Absolute	,073	,116	,126	,102	,142	,063	,093	,101	,097	,100
	Positive	,073	,079	,126	,059	,080	,053	,093	,074	,097	,072
	Negative	-,068	-,116	-,122	-,102	-,142	-,063	-,059	-,101	-,077	-,100
Kolmogorov-Smirnov Z	,872	1,390	1,508	1,228	1,709	,753	1,120	1,211	1,165	1,205	
Asymp. Sig. (2-tailed)	,432	,042	,021	,098	,006	,621	,163	,107	,132	,109	
a Test distribution is Normal.											
b Calculated from data.											

Kolmogorovův-Smirnovův test pro faktor Svědomitost (C), Otevřenost vůči zkušenosti (O) a Altruismus (Alt)

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	C	C_ORGANZ	C_DILIG	C_PERFCT	C_PRUDEN	O	O_AESTET	O_INQUIS	O_CREATV	O_UNCONV	ALTRUISM	
N	144	144	144	144	144	144	144	144	144	144	144	
Normal Parameters(a,b)	Mean	54,43	13,17	15,07	12,94	13,26	53,88	13,84	13,01	13,83	13,20	14,42
	Std. Deviation	7,71	3,31	2,49	2,73	2,53	7,85	2,95	3,05	2,83	2,57	2,02
Most Extreme Differences	Absolute	,074	,109	,169	,102	,116	,069	,119	,090	,112	,094	,169
	Positive	,043	,064	,139	,102	,069	,051	,062	,074	,078	,069	,116
	Negative	-,074	-,109	-,169	-,095	-,116	-,069	-,119	-,090	-,112	-,094	-,169
Kolmogorov-Smirnov Z	,892	1,313	2,033	1,224	1,387	,822	1,426	1,085	1,338	1,132	2,028	
Asymp. Sig. (2-tailed)	,403	,063	,001	,100	,043	,509	,034	,190	,056	,154	,001	
a Test distribution is Normal.												
b Calculated from data.												

**Kolmogorovův-Smirnovův test pro šest škál SSI, celkovou emoční dimenzi (TE)
a sociální dimenzi (TS)**

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

		EE	ES	EC	TE	SE	SS	SC	TS
N		144	144	144	144	144	144	144	144
Normal Parameters(a,b)	Mean	46,31	47,99	43,14	137,44	44,04	48,95	51,09	144,08
	Std. Deviation	5,99	7,35	7,08	11,43	8,46	8,00	6,59	16,27
Most Extreme Differences	Absolute	,060	,061	,105	,078	,056	,082	,079	,037
	Positive	,053	,048	,105	,078	,056	,082	,046	,037
	Negative	-,060	-,061	-,064	-,050	-,049	-,069	-,079	-,033
Kolmogorov-Smirnov Z		,720	,735	1,255	,935	,671	,984	,951	,441
Asymp. Sig. (2-tailed)		,677	,653	,085	,346	,759	,287	,326	,990
a Test distribution is Normal.									
b Calculated from data.									

**Kolmogorovův-Smirnovův test pro celkové dovednosti SSI (TEx, TSe, TCo), celkovou
sociální inteligenci (TSSI) a Ekvilibrium index (EI)**

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

		TEx	TSE	TCo	TSSI	EI
N		144	144	144	144	144
Normal Parameters(a,b)	Mean	90,35	96,94	94,23	281,52	43,79396
	Std. Deviation	12,96	13,07	10,03	24,82	2,23015
Most Extreme Differences	Absolute	,053	,077	,079	,066	,068
	Positive	,039	,077	,079	,066	,055
	Negative	-,053	-,043	-,037	-,050	-,068
Kolmogorov-Smirnov Z		,640	,923	,944	,793	,810
Asymp. Sig. (2-tailed)		,808	,361	,335	,555	,528
a Test distribution is Normal.						
b Calculated from data.						

Hodnoty uvedené v řádku označeném „asymptotic significance“ (2-tailed) udávají vypočítanou hladinu významnosti. Hypotézu o normalitě rozdělení přijmeme, pokud je hodnota z této řádky větší než standardní hladina významnosti 0,05 a zamítneme, pokud je menší než hladina významnosti 0,05.

Příloha 2: Průměrné hodnoty škál a subškál HEXACO

Škály	Celkem (N = 144)		Celkem (N = 1126)		Muži (N = 60)		Muži (N = 429)		Ženy (N = 84)		Ženy (N = 691)	
	M	SO	M	SO	M	SO	M	SO	M	SO	M	SO
H	3,27	0,59	3,19	0,62	3,43	0,55	3,05	0,65	3,50	0,44	3,27	0,59
H1	3,18	0,77	3,20	0,78	3,38	0,68	3,22	0,78	3,50	0,56	3,27	0,59
H2	3,52	0,89	3,34	0,98	3,41	0,76	3,04	1,05	3,53	0,59	3,18	0,77
H3	2,77	0,94	2,72	0,98	3,49	0,69	2,64	1,03	3,38	0,61	3,52	0,89
H4	3,60	0,73	3,49	0,78	3,47	0,78	3,31	0,82	3,59	0,67	2,77	0,94
E	3,69	0,48	3,43	0,62	2,86	0,49	3,01	0,59	3,47	0,40	3,60	0,73
E1	3,35	0,82	3,06	0,89	2,55	0,73	2,59	0,81	3,13	0,52	3,69	0,48
E2	3,92	0,67	3,69	0,81	3,10	0,68	3,33	0,88	3,40	0,61	3,35	0,82
E3	3,63	0,79	3,38	0,87	2,80	0,72	2,96	0,84	3,68	0,60	3,92	0,67
E4	3,85	0,68	3,58	0,80	3,16	0,46	3,13	0,78	3,66	0,58	3,63	0,79
X	3,48	0,59	3,50	0,57	3,37	0,54	3,52	0,54	3,49	0,48	3,85	0,68
X1	3,82	0,68	3,85	0,68	3,62	0,63	3,90	0,66	3,80	0,51	3,48	0,59
X2	2,97	0,90	3,03	0,87	3,15	0,69	3,14	0,79	2,93	0,57	3,82	0,68
X3	3,62	0,73	3,59	0,75	3,41	0,62	3,54	0,77	3,72	0,59	2,97	0,90
X4	3,51	0,77	3,52	0,77	3,36	0,74	3,53	0,78	3,48	0,55	3,62	0,73
A	2,89	0,55	2,94	0,58	3,04	0,43	3,01	0,63	2,92	0,47	3,51	0,77
A1	2,69	0,80	2,75	0,83	2,80	0,65	2,83	0,88	2,70	0,49	2,89	0,55
A2	3,14	0,69	3,17	0,73	3,17	0,71	3,23	0,78	3,23	0,61	2,69	0,80
A3	2,71	0,70	2,74	0,72	2,82	0,56	2,79	0,77	2,93	0,52	3,14	0,69
A4	3,04	0,81	3,11	0,86	3,32	0,69	3,20	0,93	2,86	0,53	2,71	0,70
C	3,49	0,53	3,44	0,56	3,28	0,53	3,34	0,59	3,49	0,42	3,04	0,81
C1	3,33	0,90	3,26	0,91	3,08	0,82	3,15	0,91	3,45	0,49	3,49	0,53
C2	3,84	0,67	3,79	0,68	3,63	0,57	3,70	0,69	3,87	0,67	3,33	0,90
C3	3,59	0,75	3,50	0,78	3,14	0,73	3,36	0,80	3,31	0,64	3,84	0,67
C4	3,21	0,70	3,18	0,75	3,30	0,68	3,14	0,81	3,33	0,68	3,59	0,75
O	3,42	0,58	3,41	0,60	3,47	0,43	3,38	0,63	3,29	0,52	3,21	0,70
O1	3,50	0,82	3,34	0,88	3,42	0,73	3,10	0,92	3,49	0,51	3,42	0,58
O2	3,10	0,84	3,19	0,88	3,54	0,62	3,34	0,91	3,04	0,63	3,50	0,82
O3	3,66	0,85	3,63	0,85	3,42	0,75	3,59	0,85	3,49	0,67	3,10	0,84
O4	3,43	0,62	3,46	0,64	3,46	0,58	3,50	0,66	3,19	0,59	3,66	0,85
Alt	4,06	0,60	3,90	0,67	3,48	0,62	3,63	0,69	3,69	0,61	4,06	0,60

Legenda: H = poctivost-pokora; H1 = opravdovost; H2 = čestnost; H3 = vyhýbání se chamtivosti; H4 = skromnost; E = emocionalita; E1 = bázlivost; E2 = úzkostnost; E3 = závislost; E4 = citlivost; X = extraverte; X1 = sociální sebeúcta; X2 = sociální smělost; X3 = společenskost; X4 = nadšení; A = přívětivost; A1 = ochota promíjet; A2 = shovívavost; A3 = přizpůsobivost; A4 = trpělivost; C = svědomitost; C1 = organizace; C2 = pracovitost; C3 = perfekcionismus; C4 = rozvážnost; O = otevřenost vůči zkušenosti; O1 = estetické prožívání; O2 = zvědavost; O3 = tvořivost; O4 = nekonvenčnost; Alt = altruismus; M = průměr; SO = směrodatná odchylka.

Porovnávané skupiny – celkem (N = 144), muži (N = 60) a ženy (N = 84) – jsou z našeho výzkumného souboru. Skupiny – celkem (N = 1126), muži (N = 429) a ženy (N = 691) – jsou z kanadského výzkumu realizovaného M. C. Ashtonem.

Příloha 3: Jednofaktorová analýza rozptylu

Hodnoty testového kritéria F porovnááme s kritickou hodnotou $F_{0,01}$. V případě že je testové kritérium F vyšší než kritická hodnota $F_{0,01}$ ($F > F_{0,01}$) hypotézu o rovnosti průměrů zamítáme a můžeme konstatovat, že mezi měřenými proměnnými existují statisticky významné rozdíly na hladině $\alpha = 0,01$.

Tab. 29. Data pro porovnávané škály SSI u celého souboru (N = 144)

SOUHRN				
Skupiny	N	Σ	M	Rozptyl
Emoční vyjadřování	144	6668	46,30556	35,892
Emoční vnímavost	144	6911	47,99306	54,09086
Emoční kontrola	144	6212	43,13889	50,09246
Sociální vyjadřování	144	6342	44,04167	71,63462
Sociální vnímavost	144	7049	48,95139	64,06056
Sociální kontrola	144	7357	51,09028	43,46732

Tab. 30. Diference mezi skóre škál SSI u celého souboru (N = 144)

ANOVA						
Zdroj rozptylu	SS	df	MS	F	p	$F_{0,01}$
Mezi skupinami	6570,483	5	1314,097	24,69814	2,72E-23	2,224539
Uvnitř skupin	45651,01	858	53,2063			
Celkem	52221,49	863				

Legenda: SS = součet čtverců; df = stupně volnosti; MS = průměr čtverců; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal zvýšenou variabilitu naměřených údajů. Diference mezi naměřenými hodnotami škál SSI u celého souboru jsou **statisticky významné** ($F > F_{0,01}$).

Tab. 31. Data pro porovnávané škály SSI u studentů (N = 60)

SOUHRN				
Skupiny	N	Σ	M	Rozptyl
Emoční vyjadřování	60	2660	44,33333	38,56497
Emoční vnímavost	60	2765	46,08333	59,09463
Emoční kontrola	60	2742	45,7	51,4
Sociální vyjadřování	60	2580	43	85,62712
Sociální vnímavost	60	2801	46,68333	66,25395
Sociální kontrola	60	3075	51,25	47,47881

Tab. 32. Diference mezi skóre škál SSI u studentů (N = 60)

ANOVA						
Zdroj rozptylu	SS	df	MS	F	p	F _{0,01}
Mezi skupinami	2383,225	5	476,645	8,208123	2,38E-07	2,239489
Uvnitř skupin	20556,75	354	58,06992			
Celkem	22939,98	359				

Legenda: SS = součet čtverců; df = stupně volnosti; MS = průměr čtverců; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal zvýšenou variabilitu naměřených údajů. Diference mezi naměřenými hodnotami škál SSI u skupiny studentů jsou **statisticky významné** ($F > F_{0,01}$).

Tab. 33. Data pro porovnávané škály SSI u studentek (N = 84)

SOUHRN				
Skupiny	N	Σ	M	Rozptyl
Emoční vyjadřování	84	4008	47,71429	29,60413
Emoční vnímavost	84	4146	49,35714	46,66609
Emoční kontrola	84	3470	41,30952	41,63798
Sociální vyjadřování	84	3762	44,78571	61,20654
Sociální vnímavost	84	4248	50,57143	56,89845
Sociální kontrola	84	4282	50,97619	41,10786

Tab. 34. Diference mezi skóre škál SSI u studentek (N = 84)

ANOVA						
Zdroj rozptylu	SS	df	MS	F	p	F _{0,01}
Mezi skupinami	5937,81	5	1187,562	25,71213	4,15E-23	2,232113
Uvnitř skupin	23001,05	498	46,18684			
Celkem	28938,86	503				

Legenda: SS = součet čtverců; df = stupně volnosti; MS = průměr čtverců; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal zvýšenou variabilitu naměřených údajů. Diference mezi naměřenými hodnotami škál SSI u skupiny studentek jsou **statisticky významné** ($F > F_{0,01}$).

Tab. 35. Data pro porovnávané faktory HEXACO u celého souboru (N = 144)

SOUHRN				
Skupiny	N	Σ	M	Rozptyl
Poctivost-pokora	144	499,75	3,470486	0,241201
Emocionalita	144	463,125	3,216146	0,281407
Extraverze	144	495,25	3,439236	0,25557
Přívětivost	144	427,9375	2,971788	0,2106
Svědomitost	144	489,875	3,40191	0,232061
Otevřenost vůči zkušenosti	144	484,9375	3,367622	0,240521
Altruismus	144	519	3,604167	0,255682

Tab. 36. Diference mezi skóre faktorů HEXACO u celého souboru (N = 144)

ANOVA						
Zdroj rozptylu	SS	df	MS	F	p	F _{0,01}
Mezi skupinami	36,14138	6	6,023563	24,55673	3,02E-27	2,107623
Uvnitř skupin	245,5371	1001	0,245292			
Celkem	281,6784	1007				

Legenda: SS = součet čtverců; df = stupně volnosti; MS = průměr čtverců; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal zvýšenou variabilitu naměřených údajů. Diference mezi naměřenými hodnotami faktorů HEXACO u celého souboru jsou **statisticky významné** ($F > F_{0,01}$).

Tab. 37. Data pro porovnávané faktory HEXACO u studentů (N = 60)

SOUHRN				
Skupiny	N	Σ	M	Rozptyl
Poctivost-pokora	60	206	3,433333	0,30414
Emocionalita	60	171,625	2,860417	0,238528
Extraverze	60	202	3,366667	0,290846
Přívětivost	60	182,375	3,039583	0,18882
Svědomitost	60	196,6875	3,278125	0,284749
Otevřenost vůči zkušenosti	60	208,1875	3,469792	0,188889
Altruismus	60	209	3,483333	0,296328

Tab. 38. Diference mezi skóre faktorů HEXACO u studentů (N = 60)

ANOVA						
Zdroj rozptylu	SS	Df	MS	F	p	F _{0,01}
Mezi skupinami	20,5274	6	3,421233	13,36196	7,38E-14	2,120533
Uvnitř skupin	105,7457	413	0,256043			
Celkem	126,2731	419				

Legenda: SS = součet čtverců; df = stupně volnosti; MS = průměr čtverců; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal zvýšenou variabilitu naměřených údajů. U skupiny studentů jsou mezi naměřenými hodnotami faktorů HEXACO **statisticky významné difference** ($F > F_{0,01}$).

Tab. 39. Data pro porovnávané faktory HEXACO u studentek (N = 84)

SOUHRN				
Skupiny	N	Σ	M	Rozptyl
Poctivost-pokora	84	293,75	3,497024	0,197657
Emocionalita	84	291,5	3,470238	0,15846
Extraverze	84	293,25	3,491071	0,227047
Přívětivost	84	245,5625	2,923363	0,222925
Svědomitost	84	293,1875	3,490327	0,178416
Otevřenost vůči zkušenosti	84	276,75	3,294643	0,267185
Altruismus	84	310	3,690476	0,211776

Tab. 40. Diference mezi skóry faktorů HEXACO u studentek (N = 84)

ANOVA						
Zdroj rozptylu	SS	Df	MS	F	p	F _{0,01}
Mezi skupinami	29,6514	6	4,9419	23,63795	4,69E-25	2,11417
Uvnitř skupin	121,4675	581	0,209066			
Celkem	151,1189	587				

Legenda: SS = součet čtverců; df = stupně volnosti; MS = průměr čtverců; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal zvýšenou variabilitu naměřených údajů. U skupiny studentek jsou mezi naměřenými hodnotami faktorů HEXACO **statisticky významné difference** ($F > F_{0,01}$).

Příloha 4: Párový t-test

Hodnoty testového kritéria t porovnááme s kritickou hodnotou $t_{0,05} = 1,977$. V případě, že je testové kritérium t vyšší než kritická hodnota $t_{0,05} = 1,977$ ($t > t_{0,05} = 1,977$), hypotézu o rovnosti průměrů zamítáme a můžeme konstatovat, že mezi měřenými proměnnými existují statisticky významné rozdíly na hladině $\alpha = 0,05$.

Tab. 41. Diference mezi muži a ženami ve škálách emoční dimenze SSI

Párový t-test	EE muži	EE ženy	ES muži	ES ženy	EC muži	EC ženy
M	44,33333	47,71429	46,08333	49,35714	45,7	41,30952
SO	38,56497	29,60413	59,09463	46,66609	51,4	41,63798
N	60	84	60	84	60	84
Společná SO	33,3273		51,83006		45,69403	
df	142		142		142	
t	-3,464759		-2,690274		3,84252	
p	0,000702		0,007996		0,000183	
$t_{0,05}$	1,976809		1,976809		1,976809	

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; M = průměr; SO = směrodatná odchylka; df = stupně volnosti; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal, že mezi muži a ženami je na škále emoční vyjadřování (EE), emoční vnímavost (ES) a emoční kontrola (EC) **statisticky významný rozdíl** ($t > t_{0,05}$).

Tab. 42. Diference mezi muži a ženami ve škálách sociální dimenze SSI

Párový t-test	SE muži	SE ženy	SS muži	SS ženy	SC muži	SC ženy
M	43	44,78571	46,68333	50,57143	51,25	50,97619
SO	85,62712	61,20654	66,25395	56,89845	47,47881	41,10786
N	60	84	60	84	60	84
Společná SO	71,35312		60,7856		43,75495	
df	142		142		142	
t	-1,250661		-2,95033		0,24489	
p	0,213115		0,003714		0,806896	
$t_{0,05}$	1,976809		1,976809		1,976809	

Legenda: SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; M = průměr; SO = směrodatná odchylka; df = stupně volnosti; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal, že mezi muži a ženami je na škále sociální vnímavost (ES) **statisticky významný rozdíl** ($t > t_{0,05}$).

Tab. 43. Diference mezi muži a ženami v dovednostech SSI

Párový t-test	TEx muži	TEx ženy	TSe muži	TSe ženy	TCo muži	TCo ženy
M	87,33333	92,5	92,76667	99,92857	96,95	92,28571
SO	191,8531	141,8675	169,4362	152,0912	119,5398	79,02582
N	60	84	60	84	60	84
Společná SO	162,6362		159,2979		95,8591	
df	142		142		142	
t	-2,396823		-3,357048		2,8184	
p	0,017839		0,001011		0,005516	
t _{0,05}	1,976809		1,976809		1,976809	

Legenda: TEx = dovednost vyjadřování; TSe = dovednost vnímavost; TCo = dovednost kontrola; M = průměr; SO = směrodatná odchylka; df = stupně volnosti; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal, že mezi muži a ženami je v dovednosti vyjadřování (TEx), vnímavost (TSe) a kontrola (TCo) **statisticky významný rozdíl** ($t > t_{0,05}$).

Tab. 44. Diference mezi muži a ženami v dimenzích a celkové sociální inteligenci

Párový t-test	TE muži	TE ženy	TS muži	TS ženy	TSSI muži	TSSI ženy
M	136,1167	138,381	140,9333	146,3333	277,05	284,7143
SO	139,2573	123,829	291,1141	236,8032	652,828	572,2065
N	60	84	60	84	60	84
Společná SO	130,2394		259,369		605,7042	
df	142		142		142	
t	-1,1738		-1,983667		-1,842364	
p	0,24244		0,049221		0,067508	
t _{0,05}	1,976809		1,976809		1,976809	

Legenda: TE = emoční dimenze; TS = sociální dimenze; TSSI = celková sociální inteligence; M = průměr; SO = směrodatná odchylka; df = stupně volnosti; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal, že mezi muži a ženami je sociální dimenzi (TS) **statisticky významný rozdíl** ($t > t_{0,05}$).

Tab. 45. Diference mezi muži a ženami v Ekvilibrium indexu

Párový t-test	EI muži	EI ženy
M	43,29438	43,15414
SO	0,063474	0,047528
N	60	84
Společná SO	0,054154	
df	142	
t	3,5651	
p	0,000496	
t _{0,05}	1,976809	

Legenda: EI = Ekvilibrium index; SO = směrodatná odch.; df = stupně volnosti; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal, že mezi muži a ženami je v Ekvilibrium indexu (EI) **statisticky významný rozdíl** ($t > t_{0,05}$).

Tab. 46. Diference mezi muži a ženami ve faktorech HEXACO

Párový t-test	H muži	H ženy	E muži	E ženy	X muži	X ženy
M	54,93333	55,95238	45,76667	55,52381	53,86667	55,85714
SO	77,85989	50,60011	61,06328	40,56569	74,4565	58,12392
N	60	84	60	84	60	84
Společná SO	61,92636		49,08229		64,90999	
df	142		142		142	
t	-0,766109		-8,239375		-1,461623	
p	0,444883		1,04E-13		0,067508	
t _{0,05}	1,976809		1,976809		1,976809	

Legenda: H = poctivost-pokora; E = emocionalita; X = extraverze; M = průměr; SO = směrodatná odchylka; df = stupně volnosti; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal, že mezi muži a ženami je ve faktoru emocionalita (E) **statisticky významný rozdíl** ($t > t_{0,05}$).

Tab. 47. Diference mezi muži a ženami ve faktorech HEXACO

Párový t-test	A muži	A ženy	C muži	C ženy	O muži	O ženy
M	48,63333	46,77381	52,45	55,84524	55,51667	52,71429
SO	48,33785	57,0687	72,89576	45,67456	48,35565	68,39931
N	60	84	60	84	60	84
Společná SO	53,4411		56,98478		60,07131	
df	142		142		142	
t	1,50487		-2,660877		2,13908	
p	0,134579		0,008691		0,034139	
t _{0,05}	1,976809		1,976809		1,976809	

Legenda: A = přívětivost; C = svědomitost; O = otevřenost vůči zkušenosti; M = průměr; SO = směrodatná odchylka; df = stupně volnosti; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal, že mezi muži a ženami je ve faktoru svědomitost (C) a otevřenost vůči zkušenosti (O) **statisticky významný rozdíl** ($t > t_{0,05}$).

Tab. 48. Diference mezi muži a ženami ve faktorech HEXACO

Párový t-test	Alt muži	Alt ženy
M	13,93333	14,7619
SO	4,741243	3,388411
N	60	84
Společná SO	3,950503	
df	142	
t	-2,466254	
p	0,014844	
t _{0,05}	1,976809	

Legenda: Alt = altruismus; SO = směrodatná odch.; df = stupně volnosti; p = pravděpodobnost přijetí hypotézy.

Výpočet ukázal, že mezi muži a ženami je ve faktoru altruismus (Alt) **statisticky významný rozdíl** ($t > t_{0,05}$).

Příloha 5: Pearsonův korelační koeficient

Tab. 49. Pearsonův korelační koeficient pro faktory HEXACO (N = 144)

Korelace		H	H1	H2	H3	H4	E	E1
EE	r	-0,024	0,111	0,038	-0,104	-0,121	0,423(**)	0,122
	sig.	0,774	0,184	0,647	0,213	0,15	0	0,145
ES	r	-0,004	0	0,179(*)	-0,126	-0,082	0,346(**)	0,065
	sig.	0,959	0,999	0,032	0,132	0,331	0	0,437
EC	r	-0,304(**)	-0,289(**)	-0,260(**)	-0,167(*)	-0,113	-0,520(**)	-0,416(**)
	sig.	0	0	0,002	0,046	0,177	0	0
TE	r	-0,204(*)	-0,121	-0,026	-0,239(**)	-0,186(*)	0,122	-0,151
	sig.	0,014	0,149	0,76	0,004	0,026	0,144	0,07
SE	r	-0,036	0,046	0,112	-0,146	-0,126	0,184(*)	-0,082
	sig.	0,669	0,581	0,181	0,081	0,131	0,028	0,331
SS	r	-0,209(*)	-0,121	0,072	-0,314(**)	-0,231(**)	0,579(**)	0,296(**)
	sig.	0,012	0,149	0,392	0	0,005	0	0
SC	r	0,107	0,151	0,06	0,112	-0,042	-0,078	-0,204(*)
	sig.	0,201	0,071	0,477	0,18	0,618	0,35	0,014
TS	r	-0,078	0,026	0,118	-0,184(*)	-0,196(*)	0,348(**)	0,021
	sig.	0,353	0,758	0,16	0,027	0,018	0	0,805
TEx	r	-0,035	0,082	0,091	-0,143	-0,138	0,315(**)	0,003
	sig.	0,68	0,33	0,279	0,087	0,098	0	0,97
TSe	r	-0,13	-0,074	0,145	-0,263(**)	-0,187(*)	0,549(**)	0,218(**)
	sig.	0,12	0,377	0,083	0,001	0,024	0	0,009
TCo	r	-0,144	-0,105	-0,145	-0,044	-0,107	-0,418(**)	-0,428(**)
	sig.	0,085	0,211	0,084	0,603	0,2	0	0
TSSI	r	-0,145	-0,039	0,065	-0,231(**)	-0,214(**)	0,285(**)	-0,056
	sig.	0,083	0,645	0,436	0,005	0,01	0,001	0,504
EI	r	0,037	0,061	0,004	-0,065	0,126	-0,065	-0,052
	sig.	0,658	0,465	0,962	0,436	0,132	0,438	0,539

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; TE = celková emoční dimenze; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; TS = celková sociální dimenze; TEx = celkové vyjadřování; TSe = celková vnímavost; TCo = celková kontrola; TSSI = celková sociální inteligence; EI = Ekvilibrium index; H = poctivost-pokora; H1 = opravdovost; H2 = čestnost; H3 = vyhýbání se chamtivosti; H4 = skromnost; E = emocionalita; E1 = bázlivost; r = Pearsonův korelační koeficient; hladina významnosti * = 0,05, ** = 0,01.

Tab. 50. Pearsonův korelační koeficient pro faktory HEXACO (N = 144)

Korelace		X	X3	A	A1	A2	A3	A4
EE	r	0,431(**)	0,390(**)	-0,180(*)	0,117	-0,052	-0,187(*)	-0,358(**)
	sig.	0	0	0,031	0,164	0,534	0,025	0
ES	r	0,263(**)	0,266(**)	0,088	0,167(*)	0,062	0,078	-0,06
	sig.	0,001	0,001	0,292	0,045	0,463	0,356	0,473
EC	r	-0,107	-0,290(**)	0,103	0,037	-0,073	-0,005	0,297(**)
	sig.	0,2	0	0,22	0,661	0,384	0,955	0
TE	r	0,329(**)	0,196(*)	0,026	0,191(*)	-0,033	-0,051	-0,043
	sig.	0	0,019	0,756	0,022	0,695	0,545	0,61
SE	r	0,709(**)	0,678(**)	-0,002	0,078	0,041	0,025	-0,14
	sig.	0	0	0,977	0,352	0,629	0,77	0,094
SS	r	-0,023	0,190(*)	-0,190(*)	-0,145	0,051	-0,098	-0,301(**)
	sig.	0,787	0,022	0,023	0,082	0,542	0,245	0
SC	r	0,688(**)	0,359(**)	0,135	0,202(*)	-0,026	0,148	0,037
	sig.	0	0	0,106	0,015	0,753	0,077	0,661
TS	r	0,636(**)	0,592(**)	-0,04	0,051	0,036	0,025	-0,206(*)
	sig.	0	0	0,635	0,543	0,672	0,769	0,013
TE _x	r	0,662(**)	0,623(**)	-0,085	0,105	0,002	-0,07	-0,257(**)
	sig.	0	0	0,312	0,211	0,978	0,403	0,002
TSe	r	0,134	0,266(**)	-0,067	0,005	0,066	-0,016	-0,218(**)
	sig.	0,11	0,001	0,428	0,953	0,431	0,848	0,009
TC _o	r	0,377(**)	0,031	0,162	0,159	-0,069	0,094	0,234(**)
	sig.	0	0,71	0,053	0,057	0,412	0,263	0,005
TSSI	r	0,569(**)	0,478(**)	-0,014	0,122	0,008	-0,007	-0,155
	sig.	0	0	0,867	0,146	0,922	0,931	0,064
EI	r	-0,004	0,135	0,011	-0,045	0,056	0,045	-0,017
	sig.	0,966	0,106	0,892	0,59	0,505	0,596	0,844

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; TE = celková emoční dimenze; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; TS = celková sociální dimenze; TE_x = celkové vyjadřování; TSe = celková vnímavost; TC_o = celková kontrola; TSSI = celková sociální inteligence; EI = Ekvilibrium index; X = extraverze; X3 = společenskost; A = přívětivost; A1 = ochota promíjet; A2 = shovívavost; A3 = přizpůsobivost; A4 = trpělivost; r = Pearsonův korelační koeficient; * = 0,05, ** = 0,01 hladina významnosti.

Tab. 51. Pearsonův korelační koeficient pro faktory HEXACO (N = 144)

Korelace		C	C1	C3	O	O2	O3	O4
EE	r	0,087	0,106	0,147	0,285(**)	0,101	0,227(**)	0,208(*)
	sig.	0,298	0,206	0,079	0,001	0,229	0,006	0,012
ES	r	0,078	0,03	0,043	0,348(**)	0,059	0,329(**)	0,178(*)
	sig.	0,351	0,717	0,61	0	0,481	0	0,033
EC	r	-0,043	-0,147	0,077	0,067	0,198(*)	0,049	-0,017
	sig.	0,605	0,078	0,36	0,423	0,017	0,557	0,837
TE	r	0,069	-0,016	0,152	0,415(**)	0,214(*)	0,361(**)	0,213(*)
	sig.	0,409	0,849	0,069	0	0,01	0	0,01
SE	r	-0,049	-0,026	-0,074	0,292(**)	0,241(**)	0,271(**)	0,139
	sig.	0,56	0,758	0,376	0	0,004	0,001	0,096
SS	r	0,157	0,117	0,154	0,037	-0,046	0,115	-0,043
	sig.	0,06	0,161	0,066	0,662	0,586	0,172	0,605
SC	r	0,125	0,113	0,036	0,413(**)	0,301(**)	0,291(**)	0,253(**)
	sig.	0,136	0,177	0,664	0	0	0	0,002
TS	r	0,102	0,09	0,052	0,338(**)	0,225(**)	0,315(**)	0,154
	sig.	0,222	0,283	0,539	0	0,007	0	0,066
TE _{ex}	r	0,008	0,032	0,019	0,323(**)	0,204(*)	0,282(**)	0,187(*)
	sig.	0,92	0,703	0,819	0	0,014	0,001	0,025
TSe	r	0,14	0,089	0,118	0,218(**)	0,005	0,255(**)	0,074
	sig.	0,093	0,288	0,158	0,009	0,95	0,002	0,38
TC _o	r	0,051	-0,03	0,078	0,319(**)	0,338(**)	0,226(**)	0,154
	sig.	0,541	0,725	0,351	0	0	0,006	0,065
TSSI	r	0,099	0,052	0,104	0,412(**)	0,246(**)	0,373(**)	0,199(*)
	sig.	0,237	0,538	0,215	0	0,003	0	0,017
EI	r	-0,087	-0,12	-0,097	-0,128	0,078	-0,078	-0,212(*)
	sig.	0,299	0,152	0,247	0,125	0,351	0,353	0,011

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; TE = celková emoční dimenze; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; TS = celková sociální dimenze; TE_{ex} = celkové vyjadřování; TSe = celková vnímavost; TC_o = celková kontrola; TSSI = celková sociální inteligence; EI = Ekvilibrrium index; C = svědomitost; C1 = organizace; C3 = perfekcionismus; O = otevřenost vůči zkušenosti; O2 = zvědavost; O3 = tvořivost; O4 = nekonvenčnost; r = Pearsonův korelační koeficient; * = 0,05, ** = 0,01 hladina významnosti.

Příloha 6: Spearmanův korelační koeficient

Tab. 52. Spearmanův korelační koeficient pro faktory HEXACO (N = 144)

Korelace		E2	E3	E4	X1	X2
EE	R	0,225(**)	0,500(**)	0,334(**)	0,141	0,397(**)
	sig.	0,007	0	0	0,091	0
ES	R	0,251(**)	0,353(**)	0,326(**)	0,165(*)	0,251(**)
	sig.	0,002	0	0	0,048	0,002
EC	R	-0,268(**)	-0,541(**)	-0,274(**)	-0,109	0,05
	sig.	0,001	0	0,001	0,193	0,552
TE	R	0,136	0,145	0,202(*)	0,15	0,419(**)
	sig.	0,103	0,082	0,015	0,073	0
SE	R	0,01	0,261(**)	0,189(*)	0,319(**)	0,570(**)
	sig.	0,907	0,002	0,023	0	0
SS	R	0,532(**)	0,445(**)	0,355(**)	-0,079	-0,007
	sig.	0	0	0	0,347	0,935
SC	R	-0,118	0,057	0,115	0,405(**)	0,707(**)
	sig.	0,16	0,497	0,171	0	0
TS	R	0,210(*)	0,355(**)	0,305(**)	0,290(**)	0,579(**)
	sig.	0,012	0	0	0	0
TE _{ex}	R	0,109	0,389(**)	0,277(**)	0,272(**)	0,557(**)
	sig.	0,192	0	0,001	0,001	0
TSe	R	0,468(**)	0,497(**)	0,431(**)	0,037	0,13
	sig.	0	0	0	0,662	0,12
TCo	R	-0,266(**)	-0,330(**)	-0,13	0,167(*)	0,510(**)
	sig.	0,001	0	0,12	0,045	0
TSSI	R	0,214(*)	0,307(**)	0,290(**)	0,264(**)	0,549(**)
	sig.	0,01	0	0	0,001	0
EI	R	-0,170(*)	-0,142	-0,082	-0,081	-0,075
	sig.	0,041	0,09	0,328	0,332	0,37

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; TE = celková emoční dimenze; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; TS = celková sociální dimenze; TE_{ex} = celkové vyjadřování; TSe = celková vnímavost; TCo = celková kontrola; TSSI = celková sociální inteligence; EI = Ekvilibríum index; E2 = úzkostnost; E3 = závislost; E4 = citlivost X1 = sociální sebeúcta; X2 = sociální směrlost; R = Spearmanův korelační koeficient; * = 0,05, ** = 0,01 hladina významnosti.

Tab. 53. Spearmanův korelační koeficient pro faktory HEXACO (N = 144)

Korelace		X4	C2	C4	O1	Alt
EE	R	0,253(**)	0,185(*)	-0,188(*)	0,276(**)	0,247(**)
	sig.	0,002	0,027	0,024	0,001	0,003
ES	R	0,168(*)	0,227(**)	-0,017	0,401(**)	0,287(**)
	sig.	0,044	0,006	0,838	0	0
EC	R	0,01	-0,228(**)	0,162	-0,02	-0,197(*)
	sig.	0,905	0,006	0,052	0,816	0,018
TE	R	0,260(**)	0,091	-0,021	0,391(**)	0,206(*)
	sig.	0,002	0,276	0,801	0	0,013
SE	R	0,506(**)	0,136	-0,157	0,170(*)	0,262(**)
	sig.	0	0,104	0,06	0,042	0,002
SS	R	-0,113	0,197(*)	-0,066	0,099	0,162
	sig.	0,178	0,018	0,431	0,236	0,053
SC	R	0,543(**)	0,204(*)	0,013	0,339(**)	0,142
	sig.	0	0,014	0,874	0	0,09
TS	R	0,420(**)	0,266(**)	-0,077	0,272(**)	0,244(**)
	sig.	0	0,001	0,356	0,001	0,003
TE _{Ex}	R	0,452(**)	0,180(*)	-0,184(*)	0,248(**)	0,294(**)
	sig.	0	0,031	0,027	0,003	0
TSe	R	0,02	0,269(**)	-0,042	0,295(**)	0,279(**)
	sig.	0,814	0,001	0,62	0	0,001
TCo	R	0,370(**)	-0,007	0,143	0,186(*)	-0,062
	sig.	0	0,931	0,087	0,026	0,459
TSSI	R	0,381(**)	0,219(**)	-0,06	0,347(**)	0,252(**)
	sig.	0	0,008	0,476	0	0,002
EI	R	-0,017	-0,194(*)	-0,007	-0,154	-0,072
	sig.	0,839	0,02	0,932	0,065	0,394

Legenda: EE = emoční vyjadřování; ES = emoční vnímavost; EC = emoční kontrola; TE = celková emoční dimenze; SE = sociální vyjadřování; SS = sociální vnímavost; SC = sociální kontrola; TS = celková sociální dimenze; TE_{Ex} = celkové vyjadřování; TSe = celková vnímavost; TCo = celková kontrola; TSSI = celková sociální inteligence; EI = Ekvilibrum index; X4 = nadšení; C2 = pracovitost; C4 = rozvážnost; O1 = estetické prožívání; Alt = altruismus; R = Spearmanův korelační koeficient; * = 0,05, ** = 0,01 hladina významnosti.